

IMAGINE

Düşleyin ki cennet yok
Çabalarsanız düşlemesi kolaydır
Altınızda cehennem yok
Üstte yalnızca gökyüzü
Düşleyin ki tüm insanlar
Bugün için yaşıyor

Düşleyin ki hiç ülke yok
Düşlemesi zor değil
Uğrunda ölünecek öldürülecek
hiçbir şey
Ve din de yok
Düşleyin ki tüm insanlar
Barış içinde yaşıyor

Bana hayalci diyebilirsiniz
Ama ben tek değilim
Umarım bir gün siz de bize
katılacaksınız
Ve dünya birlik olacak

John Lennon

AYLIK DERGİ

1000 ÇİÇEK

SAYI 4

1000 ÇİÇEK

YIL 1 SAYI 4 ARALIK-SUBAT 2000

AYLIK DERGİ

Büyük Dönemeç

» Rıza YÜRÜKOĞLU

Kuantum Mekaniği'nin Nedenselliği

» Hrair GRİGORİAN

Dr. Ali Osman Öncel İle Deprem Konusunda Röportaj

1000 ÇİÇEK

CİLT 1 SAYI 4

Aralık 1999-Şubat 2000

İÇİNDEKİLER

2000'e Merhaba	2
Gündemdekiler ►► <i>Enine Engin</i>	4
Deprem ve Boy Aynası ►► <i>Sinan Köseoğlu</i>	20
Dr. Ali Osman Öncel ile Deprem Konusunda Röportaj	24
Varoluş ►► <i>Bora Eroğlu</i>	35
Şiir ►► <i>Sinan Köseoğlu</i>	41
Kuantum Mekaniğinin Nedenselliği ►► <i>Hrair Grigorian</i>	42
TKP Bildirisi	64
Doğum gününde Nazım'dan	65
Büyük Dönemeç ►► <i>Rıza Yürükoğlu</i>	66
Ölümünün Onaltıncı Yılında Bilen Yoldaş	79
Şoför İdris ve Bedir Aydemir ►► <i>Yunus Çağlar</i>	81
Şiir ►► <i>Muzaffer Kalkan</i>	83
☺ Fıçı: Fermantasyon	84
Hazer Petrolü ►► <i>Rıza Yürükoğlu</i>	86

Okuyucularımızın seçim yapmalarını kolaylaştırmak için, bundan böyle derginin içindekileri kısaca tanıtan bir sunuş yazısı yayınlıyacağız. Bu ilki aynı zamanda:

2000'e MERHABA

2000 yılına girdik, yeni binyılın da eşiğine geldik. Türkiye'deki günlük yaşam açısından, bu yaşamın insana yüklediği tonlarca stresin arasından bakarsak, bir adet 2 ve üç adet 0, yani yeni yılın milenium olması, doğrusu hiçbir anlam taşımıyor. Birisi gelip de, "aman ne güzel değil mi, 2000'e girdik" falan dese, "ne var yani, başlarına 2000 ton taş düşsün, yeni yılda yeni stresler yaşatacaklar", vb. diye söylenirsin. Örnek vermeye başlamak bile istemiyorum. Açtırma kutuyu, söyletme kötüyü demişler.

Neyse ki 2000'e Türkiye'deki günlük yaşam açısından, bu yaşamın insana yüklediği tonlarca stresin arasından bakmıyoruz. Geleceğin, "onlar" istemese-ler de güzelliklere gebe olduğunu biliyoruz. Bu nedenle gülebiliyoruz, enerji ve sevinç dolu olabiliyoruz. Böylece "onlar"la günlük cebelleşmeden, 1-0 yenik değil, 2-1 galip çıkabiliyoruz. Dikkat edilirse 2-0 değil, 2-1 galip dedik. Bunca stres ve sıkıntı arasında 1 gol yiyoruz. Dergimizin gecikmesi bunun bir sonucudur. Ama önemli olan hiç gol yememek değil, galip **çık**maktır.

Birçok genç insan tanıyoruz ya da duyuyoruz ki ciddi ciddi intiharı düşünüyor, dilinden intiharı düşürmüyor, bunu bir alternatif gibi öne sürüyor. Herhalde aynı nedenlerle olsa gerek, birçoğu da uyuşturucu bağımlısı oluyor. Yukarıda iki paragraf yazdık. Yalnızca birinci paragrafta kalınırsa, günlük yaşamın insanı 1-0 yenik düşürmesi, buralara sürüklemesi çok doğaldır. Biri gelmiş, "ben böyle bir dünyada yaşamak istemiyorum" diyor. Bakıyorsunuz, Arena programında konu edilen bir genç de benzeri bir not yazarak intihar etmiş. Yaygın bir olgu. Hareket noktası açısından bu gençler çok haklılar, doğrusu ben de böyle bir dünyada yaşamak istemiyorum. Ama vardıkları sonuç çok yanlış. Böyle bir dünyada yaşamak zorunda değiliz, değiştirebiliriz, hatta değiştirmektediriz ama bunun farkında değiliz. Bu sayımızda arka kapakta John Lennon'un "Düşleyin" (Imagine) şarkısının sözlerini, özellikle genç arkadaşlarımız için basıyoruz ve bu gerçekçi düşün ışığında tüm insanlığa güzel bir gelecek diliyoruz.

Gençler arasında çok yaygın başka eğilimler de var. İlginçtir, neredeyse hepsi şiirle uğraşıyorlar, şiir üretiyorlar. Bu sayımızda birçok genç arkadaşımızın güzel şiirlerini yayınlıyoruz. Ayrıca, depremin karanlığını çok yakından yaşamış arkadaşlarımızın, insanlık düşmanlarına inat, yaşama bağlılık dolu, içten yazıları var bu sayımızda. Deprem konusunda bir de, İstanbul Üniversite-si öğretim üyelerinden, genç ve açık kafalı, değerli bir bilim adamı olan Ali

Osman Öncel hocamız ile bir röportaj yer alıyor. Röportaj, hem geniş bilimsel bilgi, hem de İstanbul'da deprem tehlikesi konusunda iyi haberler veriyor. Bu sayımızda Kuantum Mekanığı konusunda da çok önemli bir bilimsel yazı yayımlıyoruz. Anladığım kadarıyla, yazının ana fikri şudur: Mikrozerrelerin davranışları ancak istatistiksel, olasılık, olarak tahmin edilebilir, ama makroskopik fenomen kesinlikle nedenseldir, determinizm de zaten bu düzeyde geçerlidir. Bu yazı çok düşündürücüdür. Bence birileri Kuantum Mekanığını bile topluma uygulama çabası içindedir. Post-modern saldırı yalnızca bilime değil, aynı zamanda topluma da yöneliktir. Toplumu lime lime parçalıyorlar, insanları kalabalıklar içinde yapayalnız, tek başına duruma getiriyorlar. Mikrozerre gibi olalım ki makroskopik nedensellikler işlemesin istiyorlar. Sağcı-solcu diye bölmek, doğası gereği örgütlenmeyi, makroskopikliği içinde barındırdığı için, onun dışında her türlü bölünmeyi deniyorlar: Dinci-laik, Alevi-Sünni, Türk-Kürt... Bunlar aşıldıkça daha ayrıntılıları geliyor: Başörtüsüne toleranslı laik, toleranssız laik, İslam teröristi, teröre karşı İslam, uzun saçlı, siyah atletli satanist, kısa saçlı Allaha inanan, Allaha inanan, Allaha inanmayan, hayvan sever, hayvan sevmez, Sami Selçukçu, Vural Savaşçı....

Yani Kuantum Mekanığı'ndan bile çıkan önemli bir ders şu ki, tek bireyler olarak bu sisteme karşı koyamayız, dayanamayız. Birleşmek, örgütlenmek gerek. Nasıl bir örgütlenme? Bu sayımızda bu çerçevede de çok önemli yazılar var. İnternette geldiği andan itibaren bizi çok etkileyen bir TKP bildirisi var. R.Yürükoğlu'nun, komünist partisinin kendi içinde demokratikliğini ve yasal olarak kurulması gerektiğini ele alan çok önemli bir yazısı var. R.Yürükoğlu'nun bir başka yazısı daha var. İsmail Bilen'in ölüm yıldönümü nedeniyle, Bilen yoldaş öldüğünde İşçinin Sesi'nde çıkmış yazının bir özeti var. Yunus Çağlar'ın bir yazısıyla, Barış Derneği'nin kurucularından olan ve genç yaşında yitirdiğimiz Bedir Aydemir'i ve Şöfor İdris'i anıyoruz. Genç arkadaşımız Barış Turan'ın sola ilişkin bazı gözlemlerinin de yer aldığı bir yazı var.

Geçen yılın sonlarında Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO) ABD'de yapılan toplantısı epey gürültü koparmıştı. Gürültünün tonundan çok, yansıttıkları önemliydi. Bu sayımız için DTÖ dosyası adı altında, çeşitli çeviriler hazırlamıştık. Bunlar arasında, kapitalizmin dünya halklarının anti-kapitalistliğinden nasıl rahatsız olduğunu, küresel çapta serbest ticaretin Marksist ve bizce doğru yorumunu, ve yeni doğmuş bir "kamu vatandaşlığı" kavramını gösteren yazılar vardı. Bu dosya sığmadığı için gelecek sayımıza bıraktık. Ancak kamu vatandaşlığı kavramının altını şimdiden çizebiliriz.

Kamu vatandaşlığı... İşte yeni binyılın gideceği yönün çok güzel bir anlatımı. Haydi kamu vatandaşları, yeni yılda hazırlanalım, yeni binyılda güzel bir dünya kuralım. Tüm okurlarımıza, tüm insanlığa sağlık, mutluluk ve kapitalizm illetinden kurtulmada başarılar diliyoruz. ☼

Emine Engin

GÜNDEMDEKİLERDEN BİR DERLEME

► EMİNE ENGİN

DOĞAL DEPREMDEN ÇOK YIPRATMA SAVAŞI

Geçen sayımızdan beri başta Düzce olmak üzere birçok yerde yeni depremler oldu. Düzce depremi çok yıkıcı bir depremdi. 80 bin nüfuslu Düzce’de, 17 Ağustos depremi sonrasında çadırlarda yaşayan insanlar, nedense bu depremden bir hafta önce, MTA burada bir deprem olacağı konusunda devleti uyardığı halde, özel bir kararla, “kentın manzarasını bozdukları” gerekçesiyle, orta hasarlı evlerine geri gönderilmişlerdi. Böyle bir durumda, 3000 bina yerle bir olduğı halde, yine ne hikmetse 700 küsur kişinin öldüğü açıklandı. Yerel kaynaklardan aldığımız bilgiler, ölü sayısının 5 binin üzerinde olduğunu gösteriyor.

Gelişmeler, deprem olgusunun, bir yıpratma savaşının konusu olduğunu giderek daha çok gösteriyor. Yıpratma savaşı, karşı tarafın kendisini yıpratmasına dayalı savaş demektir. Deprem sayesinde canımızdan, paramızdan, kafa sağlığımızdan oluyor, birilerinin lehine yıpranıyoruz. Onbinlerle ölüyoruz, yakınlarımızı yitiriyoruz, kış aylarını yazlık çadırlarda geçiriyoruz. Hasar tespitinden deprem vergisine, deprem gerekçesiyle getirilen zamlara kadar türlü yollardan yolunuyoruz. Yalan yanlış haberlerle, halka açıklanmayan provalar (Eskişehir) ve önlem almalarla (Sapanca-Hendek) panik yaratıp insanları sokağı döküyorlar, psikolojik olarak yıpratılıyor. Bunlar yıpratma biçiminde sürdürülen iç savaşın belirtileridir.

Depremin, bir de yine yıpratma biçiminde sürdürülen dünya savaşı boyutu vardır. Amerika, İngiltere, İsrail, Türkiye başta olmak üzere Rusya, İtalya ve Yunanistan’ın da içinde bulunduğu cephe, Avrupa’daki Türkiyeliler (yıpratma savaşında “bizim” cephenin gizli askerleri) sayesinde katrilyonlarca lirayı “yardım” görüntüsünde Türkiye’ye aktardı. Gelen yardımlara devletin el koyması bu nedenledir. Sorunları depremzedelere yardım değil, deprem gerekçesiyle Avrupa’daki “düşman” cepheden para sızdırmak ve bu parayı depremin açtığı muazzam pazarda sermaye olarak kullanmaktır. Nitekim örneğin Amerika topu IMF’ye atmış, deprem yardımı değil kredisi vermiştir, İngiltere’den para yardımı çok az gelmiştir, ama Almanya tam anlamıyla ütölmüştür. Ayrıca, öyle çok insan öldürdüler ki, Avrupa Birliği’nin Türkiye’nin girmesine itiraz noktalarından biri olan nüfus konusunda önemli değişimler oldu ve daha da olacağının sinyalleri veriliyor. Türkiye’nin nüfus projeksiyonları değişiyor. Bir de deprem gerekçesiyle Yunanistan’ı birden değişik bir role geçirttiler, vb.

Yani bizimle oynuyorlar. Şimdilik başarılı da oluyorlar. Ama bilindiğı gibi, kapitalizmi yıkacak olan hiçbir terör örgütü falan değil, kendi çelişkileridir.

Dünyanın en yoğun, sinsi ve hain oyunlarının odağında oturan Türkiye’de de bu çelişkiler çok net olarak görülmektedir. Halkımız, bir yanda büyük kayıplar vermekte, ama öte yanda da bulunmaz bir eğitim görmektedir. Devlete, düzene güvensizlik, kendisi için bunlardan yalnızca iyi birşey beklememek değil, kötü çok şey beklemek düzeyindedir. Aldatanların ve onlara satılmış olanların dışındakiler, herkes, aldatılmışlığından ve stresinden başka kaybedecek şeyi kalmadığı ve bu gidişat karşısında birşeyler yapmak gerektiği görüşündedir.

Bu güvensizliklerdir ki halkımız neredeyse deprem uzmanı olmuştur. Koca bir halk, jeofizik, jeolojik, sismolojik tartışmalar yapmış, bu işin uzmanı olarak ortaya çıkan bazı prof’ları sıkıştırmıştır. Bilimsel bir konuda, dünyada hiçbir ülkede görülmeyecek yoğunlukta bir tartışma yapılmış ve bilimsel yaklaşımını rant karşılığında kaybetmiş sözde bilim adamları, halkın karşısında “bilimselliklerini” yalnızca anlaşılmaz bir jargon kullanarak “kanıtlayabilmişlerdir”.

SENDİKA KONGRELERİ YAPILDI

Başta Türk-İş ve Hak-İş olmak üzere, birçok sendika ve konfederasyonun kongreleri yapıldı. Kongrelerde iyi bir hava yansıdı. Hükümetlerin aldıkları kararlara, takındıkları tutumlara karşı protestolar yükseldi. Taban hem düzen partilerine yüz vermedi, hem kendi yöneticilerine, örneğin sendikacıların ücret artışı gibi önemli bazı noktalarda dur dedi. Çirkin iç kavgalara girilmedi ve kongreler, sendikal birlik anlayışının ağırlık taşıdığı, olgun bir havada geçti. Başka birçok ayrıntı sayılabilir. Ama kanımca iki önemli noktaya değinmek yetecektir.

Biri, sendikal hareketin önünde, somut bir örgütsel tıkanıklık yoktur. Güzel güzel kongreler yapılıyor, kararlar alınıyor, vb. Ancak, kanımca çok daha ciddi, yapısal bir tıkanıklık vardır. İşsizlik çok yaygındır ve giderek daha da çok yayılmaktadır. Sendikal hareketin çözmek zorunda olduğu, sendikal birliğin sağlanması, sendikasız işçilerin sendikalaştırılması gibi sorunlar, bu işsizlikle hiç çözülemez duruma gelmektedir. Burjuvazinin sendikasızlaştırma yasaları çıkarmasına, bu yönde baskılar uygulamasına hiç gerek kalmadan, işsizlik, sendikasızlaştırmayı zaten gündeme getirmektedir.

İkincisi, sendikal hareket yapısal sorunlarla karşı karşıya olduğu halde, bu durumuyla bile karşı tarafı ürkütmektedir ve kanımca düpedüz ölüm tehdidiyle karşılık verilmektedir. Zaten Denizer’in öldürülmesi, geride kalanlara da çok ciddi bir uyarıydı. Kongrelerde mücadele kararlılığı dile getiren birçok söz edildi. Örneğin, Türk İş kongresinde Bayram Meral, kıdem tazminatını kaldırma çabalarına karşı, gökkubbeyi başlarına yıkarız dedi. Kongrede yeniden seçildikten sonra, bir suikast ihbarı olduğu gerekçesiyle, polis, Meral’in güvenliğini artırdı. Bunu, son 10 yılın moda dili olan aba altından sopa gösterme dilinden Türkçe’ye çevirirsek, şu anlama gelir: Böyle gökkubbeyi yıkma gibi sözleri gerçekleştirirseniz, biz de sizi bir suikaste kurban ettiriveririz. Bu yalnızca

Bayram Meral'e yönelik bir tehdit değildir. Onun şahsında tüm sendikal harekete tehdit yöneltmiştir.

Bu durumlar, sendikal hareketin hangi yoldan ilerleyebileceğini de göstermektedir. Sendika yöneticileri bugünkü yapısal sorunlara dokunmadan birkaç iyi adım atarlarsa, yukarıdan gelen tehditlere maruz kalırlar, hiç iyi adım atmazlarsa ise tabandan gelen tehditlere maruz kalır, seçilmezler. Eğer sendikacılıklarını başarılı bir biçimde sürdürmek ve aynı zamanda Denizer örneğinin canlandırdığı türden tehditleri geri püskürtmek istiyorlarsa, sendikal hareketin atılım yapmasını sağlamak zorundadırlar. Sendikal hareket, ancak bu yapısal sorunlara her açıdan büyük çaplı - coğrafi açıdan, yani küresel, nicel açıdan, yani tüm işçileri kapsayacak biçimde, nitel açıdan, yani bilimsel - çözümler getirirse köklü bir biçimde ilerleyebilir. Ve böyle köklü bir ilerleme olursa da sendikal hareket fincancı katırlarını değil, gerçekten sistemi ürkütmeye geçebilir. O zaman sistem, tekil suikastlerle tehlikeleri savuşturamaz duruma gelir.

DYP KONGRESİ

DYP kongresi yapıldı ve yine Çiller'in zaferiyle sonuçlandı. Çete denince hep Susurluk deniyor ve Susurluk denince de akla Çiller geliyor. Ama Susurluk çetelerden yalnızca biriydi. Karşısında ondan da daha tehlikeli olan, çok daha fazla can alan rakip bir senaryo vardı ve çoktandır ipleri o denetimine aldı. Bu çete öylesine açık göz ki, ondan hiç söz edilmiyor.

Geçmişte Çiller, sahnede oynanmakta olan senaryoya, kendi garip yöntemleriyle, örneğin oynanan oyunu açıklamayıp, asıl suçluya birşey yapamayıp, PKK sempatzanı gazeteye bomba koyarak vb. epey karşı çıkmıştı. Bu garip karşı çıkışını belli ölçülerde yine sürdürüyormuş gibi gözüküyor, bu kez de Apo asılsın diye tutturuyor. Vicdanı olmayan, cüzdaniyla hareket eden burjuva tarafların birbirleriyle mücadelesi, burjuva düzenin kirli çamaşırları ortaya dökülmesin diye, ancak böyle namert olabiliyor. Nitekim, DYP kongresi öncesinde Adnan Hoca'nın tutuklanması, Jet Pa kavgasının ayyuka çıkması da birilerinin Çiller'e karşı namert mücadelesiydi.

Çiller Apo asılsın diye tutturuyor ama bu, tükürdüğünü yalamıyor görünmek için olabilir, yeni konumunun ne olduğu henüz belli değildir. DYP kongresinde teşkilata uzun bir özeleştiride bulundu. Bunun anlamı, yalnızca dar kapsamlı örgütsel bazı yanlışların tekrarlanmayacağı mıydı, yoksa genel olarak karşı tarafa tutumunun değiştiğinin sinyalini vermek miydi? Eğer öteki tarafa tutumunu değiştirdiyse, Mesut Yılmaz cumhurbaşkanı, Çiller de sağı birleştiren lider olur, değiştirmediyse, ilginç kavgalara tanık olacağız demektir.

Ancak senaryo epey yol aldı. Atı alan Üsküdar'ı geçti. Artık Çiller'in durumları etkileme olanağının bile kalıp kalmadığı belli değildir. Ayrıca onlar için

içyüzünü bizden çok daha iyi biliyorlar. Adam yola gelmezse, Eşref Bitlis gibi general, Özal gibi cumhurbaşkanı bile olsa öldürüyorlar. Sonra bunlar sonuçta çıkarıcı burjuvalar, çok direnirlerse çıkarlarından, ikballerinden olmak onlar için en korkulu rüyadır. Bu nedenlerle Çiller'in ayak direyeceği akla hiç yatkın gelmiyor. Kanımca Çiller şimdilik liderlik parsasından en çoğunu almaya yönelik duygu sömürüsü yapıyor. Apo asılsın edebiyatı artık bunun parçasıdır. Demirel'in başta kalmasını istemesi de Yılmaz tarafıyla uzlaşma tam sağlanana kadar zaman kazanma çabasıdır.

MAVİ AKIM, EMPERYALİSTLER ARASI PAYLAŞIM VE ÇEÇENİSTAN'DAKİ KARA KIYIM

Türkiye ile Rusya arasında Mavi Akım Anlaşması imzalandı. Bunun için Mesut Yılmaz'ın bizzat, cansiperane uğraştığı söyleniyor. Resmi hiçbir görünen yetkisi olmadığı halde kardeşiyle birlikte gidip konuyu bağlamış. Birçok köşe yazarı bu gibi olayları yalnızca kişisel ya da ailevi parasal çıkarlarla, ihalelerle vb. bağlı görüyor ve öyle koyuyorlar. Elbette bu tür bütün adımların ardında, sonunda parasal çıkarlar da yatıyor olabilir. Ama ana sorun bu kadar basit ve bu kadar dar değildir.

Mavi akım projesi, Hazer ve Orta Asya petrollerinin, olan değil oldurulmaya çalışılan yeni dünya düzeni çerçevesinde, Türkiye ve Rusya arasında paylaşımının bir parçasıdır. Orta Asya ve Kafkaslar'ı Almanya'ya karşı bloke eden Türkiye'nin ve Rusya'nın, ikisinin birden parsadan pay alması gerekiyordu. Mavi akım, işte bu paylaşımın bir yansımasıdır. Mesut Bey böyle "yüce" bir çıkar kollamaktadır. Çeçen katliamı da aynı "yüce" amaçlar uğrunadır. Türkiye, şimdi buradaki katliama boşuna mı seyirci kalmaktadır?

Bilindiği gibi Çeçenistan'dan geçen hazır bir petrol boru hattı vardır. Buradaki katliam ve savaşla, Bakü Ceyhan petrol boru hattına alternatif bırakılmıyor ve Hazer petrollerinin kaymağı Türkiye'ye düşüyor. Öte yandan Mavi Akım bağlanmasaydı, Türkmen doğal gazı, başka yollardan, örneğin İran üzerinden gelebilirdi. Nitekim, bu yönde 1996'da İran'la imzalanan anlaşma vardı. Anlaşma yürürlüğe girmesin diye, daha kalın boru gerekiyor dediler, yeterince kalın döşenen boruyu söktüler. Gececek miktar için pompa istasyonu gerekmediği halde pompa istasyonu kurmak gerektiğini söylediler. Bu tür gerekçelerle işi geçiktirdiler. 28 Şubat sürecinde dilden düşmeyen "irtica tehlikesi"nin bile bununla bağı olduğu söylenebilir. Böylece şimdi Türkmen doğal gazının kaymağını Rusya yiyecektir. İran'la anlaşmayı bozdukları için ona tazminat ve belki daha başka parsalar verip onu susturacaklar.

Bu paylaşım, bütün Rus petrol yatırımlarında Rusya'nın en büyük ortağı olan ABD'nin, İngiltere, Türkiye vb. ile birlikte Almanya'ya karşı yürüttüğü savaş

çerçevesinde öngördüğü stratejik paylaşım olduğundan, Çeçenistan'da halkın kırılması, bu bölgede bir çıban başının yaratılması, ABD'nin isteği ve onayı ile yürütülmektedir. AGIT zirvesinde Clinton ile Yeltsin arasında belirdiği söylenen muazzam gerginlik, tamamen sahtedir. İkisi aynı cephededir. ABD'de halk artık dışarıya burun sokmaya karşıdır ve Clinton yaklaşan seçimlerde kaybetmemek için bu isteğe uyuyor görünmek zorundadır. Bu nedenle Çeçenistan'a Kosova gibi burnunu sokamayıp, orada Rusya'yı öne sürmektedir.

İsteddiği zaman Müslüman hakların başsavunucusu kesilen Türkiye de, Rusya'nın iç işidir, teröre karşı savaştır deyip, Çeçenistan'daki katliama bilerek ve isteyerek seyirci kalıyor. Adapazarı'ndaki depremzedelere özel olarak kötü muamele yapılmasının bir nedeni de buydu. Türkiye'deki Çeçen destekçilerinin merkezi olan Adapazarı'nda halka nefes alma fırsatı bile vermediler ki, Türkiye de kıyıma rahatça seyirci kalabilsin. Ecevit'in Rusya gezisi bütün bunların yalancı şahitliğini yapmaktan başka bir işe yaramadı. Zaten herşey bağlanmıştı.

Yeltsin'in çekilmesiyle şimdi Çeçen kıyımının bir başka perdesi daha açıldı. Bu kıyımın bir yönü, yukarıda belirttiğimiz gibi, Bakü Ceyhan boru hattına alternatif ortadan kaldırmaktır. Bir yönü, Çeçenistan'ı yerle bir ettikten sonra 1990'ların moda deyiimiyle "yeniden inşa etmek"tir. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin son ziyaretinde bu şifre yine ortaya çıktı. Bir diğer yönü de Almanya'ya çeşitli kazıklar atmaktır. Adapazarı'na dayanarak Türkiye'de birşey yapamayan İslamcılar, Almanya'yı birbirine katıyorlar. Örneğin geçtiğimiz haftalarda Almanya'nın 105 kentinde, Çeçenistan'la dayanışmaya yönelik büyük gösteriler düzenlendi. Çeçen direnişçilerine Almanya'dan mutlaka yardım gidiyordur ve gidecektir. Almanya yine ütülecektir. Sonra, Yeltsin'in ayrılmasıyla yönetimi alan Putin, nükleer tehditlere dayalı bir savunma stratejisi açıkladı. Buradan da Almanya'ya kazık girecektir. Tabii bütün bunlarda, Çeçen ve Türk İslamcı piyonların da rolü çok önemlidir. Tavşana kaç taziye tut demeye dayalı bu tür senaryolarda, iki taraftan da piyon gerekmektedir.

Mavi akıma karşı çıkmayalım, nükleer santrale da evet diyelim diye habire su, elektrik ve doğal gaz kesintisi biçiminde şantajla karşılaştık, karşılaşıyoruz. İlginç olan bu değildi. Asıl ilginç, herkesin, bunun böyle olduğunu bilmesi ve söylemesidir. Hatta daha kesinti şantajıyla karşılaşmadan önce, bunun böyle olacağını haberi Ankara'dan geldi. Bir memlekette küçücük bir azınlığın istekleri ezici çoğunluğa bu kadar kör gözüm parmağına dayatılıyorsa, dayatanlar bunu yapabilecek doğrudan güce de sahip değillerse, dağarcıklarında başka aldatmacalar ve katliamlar var demektir. Ana şantaj bu kanaldan gelmektedir.

TAHTERAVALLI

Uzun bir süredir ünlü senaryonun Türkiye'de gözlenen bir özelliği, tahteravalli oyunudur. Bunun özelliği, yukarıda tavşana kaç taziye tut benzetmesiyle anlat-

maya çalıştığımız gibi, iki karşıt kutubu birden oluşturup bunları birbiriyle savaştırmaktır. Kutuplardan biri, kepçeyle alıp insanları kızdırıyor. Şimdilik hazırlanmakta olan ötekisi, kaşıkla verip insanları rahatlatıp, “güven” kazanacaktır.

Vural Savaş ve Sami Selçuk arasındaki çatışma bunun yansımasıdır. Fazilet ve ANAP, şimdi bir de yeni anayasa taslağı hazırlatmış olan Sami Selçuk’un yanın-
da aktif yer alıyorlar, Milli Güvenlik Kurulu’nda bazı değişiklikler öneriyorlar. Tersine Ecevit irticaya karşı konuşuyor, Milli Güvenlik Kurulu’nun kalacağını söylüyor. Başörtüsü yasağıyla, irtica tehlikesi mavallarıyla, İBDC’nin 120 jan-
darmayı rehin alması gibi muazzam danışıklı “kahramanlıklar”la, yine hep tahteravallinin öteki, İslamcıların da bulunduğu, yanı güçlendiriliyor. Ama aynı zamanda İslamcılara da, daha ılımlı yeni bir kimlik veriliyor.

Çevik Bir’in cumhurbaşkanlığı adaylığı, Demirel’in YÖK başkanını yeniden göreve ataması, bunlar da aynı oyunun parçasıdır. Yıllardır Türkiye’nin seçilmemiş, atanmış gizli cumhurbaşkanı olarak görülen Çevik Bir, olası adaylığını daha ağzına alır almaz herkesi yerinden fırlattı. Herhalde tepkileri kendi üzerine çekerek, kendisiyle aynı cephede yer aldığı halde sivil cumhurbaşkanından “yana” gözüken Mesut Yılmaz kazansın diye, kamuoyunun damarına basma işi görüp kendini feda ediyor... Biz bu satırları yazdıktan sonra Bir, adaylık sözü ederek yanlış yaptığını açıkladı.

Öte yandan Demirel, batacak YÖK gemisi, yeni bir başkanı harcamasın, zaten yeterince harcanmış olan eski başkanla batsın diye eski başkanı yeniden atadı. Birileri gelip YÖK’ü de, Kemal Gürüz’ü de değiştirecekler. Olay bunun hazırlığıdır. Ancak kanımca böylece Demirel, hakkında meclis soruşturması olan bir kişiyi atayarak, vb. yeni getirilecek olan sistemin ilk cumhurbaşkanı olma hayallerine veda etmeye de karar vermiş oluyor. Apo konusu gibi başka konularda da aynı fedakarlığı gösteriyor. Son sıralarda Ecevit’in, Demirel’in görev süresini uzatmaya yönelik turları bu söylenenlere ters düşmez. Büyük değişimler geliyor, ama bunlar yeni cumhurbaşkanı seçimine kadar yetismeyeceğe benziyor. Demirel’in süresini uzatma girişimleri, büyük değişimlere kadar Demirel yine başta kalsın, büyük değişimler yeni bir adla başlasın dıyedir.

Gözlenebildiği kadarıyla, bugünkü koalisyondan ANAP, zamanı geldiğinde, muhalefetteki FP ile birlikte yeni bir guruplaşmada yer alacaktır. Koalisyonun gerektiğinde bozulması için çeşitli hazırlık tohumları atıldı. Af yasa tasarısı (Bunu hangi partinin nasıl verdiği hâlâ belli değildir, sırf koalisyon bozma tohumu olarak birilerince bilerek ekilmiştir, yani mahkumlarla da oynuyorlar.), Rusya’da toplantı krizi, vb. Zaten Rahşan Hanım’ın da ikide bir MHP’yi hazmedemesi tutuyor. Gerektiğinde, hükümet değişecek, öteki kutup gelecektir. “Gerekmesi” kanımca Çeçenistan’da oyunun bitmesini, bunun bitmesi ise, dar çerçevede, Bakü Ceyhan’ın önünde hâlâ duran bazı engellerin iyice temizlen-

mesini beklemektedir. Geniş çerçevede, Almanya'ya nükleer silah harcaması yaptırmak gibi başka bazı takıntıları da olabilir. Ancak, Ermenistan'daki parlamento baskınının ABD tarafından tezgahlandığına, hatta baskın sırasında ABD'li bir yetkilinin Ermenistan'da beklemekte olduğuna ilişkin söylentiler dikkate alınır, ABD'nin Kafkaslar'ı yatıştırma işini pek de uzatmak istemediği, bir an önce de "yeniden inşa"ya geçmek istediği düşünülebilir.

Öteki kutupa gelince, "Kopenhag kriterlerini çabuk yaşama geçirme" gerekçesini de kullanarak, bu kutup sistemde büyük değişiklikler yapacaktır. Bugün biriktirilmekte olan kızgınlık, bu değişikliğe enerji toplamaktadır. Örneğin, milletvekillerine kıyak emeklilik, ANAP içinden kaynaklanmış ve halkı parlamentoya karşı köpürtmüştür. Birçok başka örneğin yanısıra Hasan Celal Güzel'in içeri girmesi, küçücük çocukların yargılanmaları vb. de yargıya karşı köpürtmektedir. Asıl suçlu olan yürütme erki, gözlerden ırak, kenarda rahat rahat oturmakta, yeni gelecek sistemle üstü örtülü bir biçimde daha da güçlendirilmeyi beklemektedir. Bunu bilmek için alim olmak gerekmiyor. Halkın parlamentoya, yargıya ve polise karşı bilerek kışkırtılması, yeni gelecek sistemde kimlerin daha da kıyak bir durumda olacağını gösteriyor.

Geçtiğimiz yıl Kasım ayında zatürreden hastaneye yatıp, kalb EKG'si çekilip sağlam çıktıktan 15 dakika sonra, her nasılsa kalb krizinden "ölen" Yavuz Gökmen, bir yazısında şöyle diyordu:

"Şiddetle endişe ediyorum ki, Türkiye hızla 'Latin Amerika Başkanlık Sistemi'ne doğru gitmekte ya da götürülmektedir. Bu sistemin temelinde perde önünde bir başkan, perde arkasında da ordu vardır. Bu sistem halkça seçilmiş meclisleri dışlar, egemenliği altına alır. Sonuçta bu sistem, kurulduğu ülkeyi 'Muz Cumhuriyeti' haline sokar. En büyük sakıncası da, yargı bağımsızlığını tamamıyla ortadan kaldırmasıdır.

".....

"Buna direnmek ve üstesinden gelmek, başta halkın seçtiği parlamento olmak üzere hepimizin görevidir.

"Çünkü artık halk her şeyi tüm çıplaklığıyla görmektedir." (13 Kasım 1998, Hürriyet)

Gerçekten de biraz sakin kafayla düşünüldüğünde herşey ortadadır. Ancak sakin kafayla düşünülmesin diye düşünceye yol gösteren dürüst kişiler harcanmakta, ikide bir kafa karıştırıcı gündem bombaları patlatılmaktadır.

Nitekim, son Hizbullah bombasından sonra Fazilet Partisi ile ordu arasında bir gerilim yaşandı. Bu da tahteravalli oyununun parçasıydı. Hizbullah devlet ilişkisi konusunda halkın yaygın olarak dile getirdiği kuşkuların küçük bir bölümünü Fazilet yansıttı. Bunun üzerine Genel Kurmay ilginç bir bildiri yayımlayarak Fazilet'i "irtica tehlikesi"nin kaynağı olmakla suçladı. Anayasa

Mahkemesi'nde bakılmakta olan bir davanın sürecine düpedüz karışarak hukuk dışı bir iş yaptı. Ayrıca Refah Partili belediyenin Sincan olaylarına konu olan kutlama gecesinde Hizbullah piyesi oynandığını belirterek de verisel bir yanlış yaptı. O Lübnan'daki Hizbullahtı, son ortaya çıkanın onunla bir ilgisi olmadığı açıklandı. Mesut Yılmaz, biraz Fazilet'e eleştiri yöneltti ama asıl olarak biz Muz Cumhuriyeti değiliz diyerek ağırlığıyla orduyu eleştirir konuma terfi etti.

Türkiye gerçeğinde ordu, ya darbe yapmıştır ve o zaman zaten anayasa da babayasa da açıkça odur, ya da böyle açıktan hukuka müdahale etmez. Sonra ordu verisel olarak yanlış olduğu ertesi gün açığa çıkacak yargıları da belirtmez. Bunları yapacak kadar akılsız değildir. Türkiye'nin değil senaryonun gerçeğini yaşadığımız için, orduya bile rol icabı yanlış yaptırıyorlar ve ardından birilerine onun yanlışını yakalatıyorlar, yakalatacaklar. Ordu Fazilet'in kapanmasından yana açık tutum aldığı halde, o davanın sonucu AB ile de bağlı olarak, şu ya da bu yoldan tersine çıkacaktır. Böylece bu sözde çatışmadan, gelecek dönemin kahraman adayı Fazilet galip çıkmış olacaktır. Yeni getirilecek sistemde ordu, yürütmenin bugünkü gibi en önünde değil, tam da Yavuz Gökmen'in dediği gibi perde arkasında yer alacaktır. Bizzat Mesut Yılmaz'ın sözleriyle, Yavuz Gökmen'in haklı olarak dile getirmiş olduğu kuşkular dağıtılmaya çalışılıyor. Muz Cumhuriyeti değil gibi görünen bir Muz Cumhuriyeti getirmek için uğraşılıyor.

Solun yapması gereken parlamento, polis ve yargı kışkırtmasına düşmeden, okların yürütme erkine ve senaryoda tavşan ya da tazi hangi rolü oynamış, son sıralarda hangi posta bürünmüş olursa olsun, tüm düzen partilerine çevrilmesini sağlamaktır ama neredeee...

YAZILAR SANSÜRLENMİŞ, UMARIZ YAZARLAR SANSÜRLENMEZ

Son aylar içinde, önce Emin Çölaşan'ın yazısı sansürlendi, ardından Can Ataklı Sabah'tan istifa etti.

Emin Çölaşan'ın sansürü ANAP'ın enerji ihalelerindeki tutumuna ilişkinmiş. Çölaşan, bir ara, sansüre uğratılan yazarın istifa etmesi gerektiğini yazmıştı, dolayısıyla kendisinin de istifa etmesi bekleniyordu ama etmedi.

Can Ataklı'nın istifası ise çeşitli konularla bağlıymış. Bir buçuk ay kadar önce, bir dergiye, bir generalden Şemdin Sakık'ın ifadesine ek ifade geldiği, adlar eklenmiş olduğu vb. yollu bir demeç vermişti. Deprem konusunda da biraz daha farklı bir tutumu vardı. Belli ki bu konularda sansür yapılmaktaydı. Sansürün de ötesinde, Ataklı'nın Zaman gazetesine verdiği demece göre, düpedüz yalan haber yazdırılmaktaydı. Şöyle demek belki daha doğru olur: Artık sansürün niteliği değişmiştir. Neyin yazılacağını da kapsamaktadır.

Geçmişteki benzeri sansür olaylarına ilişkin söylendiğine göre, sansürün kaynağı haki üniformalıdır. Yayın sansürüne karşı çıkılmalıdır ama asıl tehlikenin o olduğu sanılmamalıdır. Gerçekte yayınlara istedikleri gibi ve ölçüde sansür uygulamaları yoktur. Olsa Yavuz Gökmen'in yazılarına sansür uygularlardı. Ama, yazılana sansür uygulayamadıkları için, fazla "ileri" giderse yazana sansür uyguluyorlar. Karşımızda, çeşitli kılıflarda öldüren bir yaratık bulunuyor. Umarız Çölaşan ve Ataklı da zâtürree olup kalb krizine ya da trafik kazasına kurban gitmezler. Artık kalb krizlerinin, trafik kazalarının bile gerçekliğini bulandır-dılar... Bilindiği gibi, narkotik şubenin eski yetkililerinden Ferruh Tan-kuş'a da trafik kazası biçiminde suikast girişiminde bulunuldu. Kendisi ve ailesi bu girişimden kurtulduğu gibi, suikastı yapanların adlarını bile açıkladı. Ama o da şu anda yaşıyor mu, bilmiyoruz.

Ardında
dolu müzik ve
dolu dolu sevgi
bırakan
Barış Manço'yu
ölümünün birinci
yıldönümünde
sevgiyle anıyoruz,
onun son katıldığı
Siyaset Meydanı'nda
sözünü ettiği kitabını
merakla bekliyoruz.

APO'NUN İDAMI RESMEN DE ERTELENDİ

Bilindiği gibi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Apo'nun idamı konusunda ihtiyati tedbir kararı vermişti. Bu karar, AB adayı olan Türkiye'yi bağlayıcıdır. Yürütmeyi durdurma kararı olduğu için yürütmeden sorumlu hükümet tarafından uygulanması gereklidir. Öyle de oldu. Eğer Türkiye AB'ye girmek istiyorsa, ki istediği çeşitli resmi biçimlerde ortaya konmuştur, bunun zaten böyle olması gerekiyordu. Olaylar bu kadar net ve basit olduğu halde, bu kadar gürültü neden koptu, asıl haber değeri taşıyan budur. Neden 7-8 saat toplantı yapıldı? Neden herkes bir yana doğru çekiştirmeye başladı? Neden uzun uzadıya, Mesut Yılmaz'ın gündemi değiştirmeye gerekir demesinin ertesi günü Hizbullah bombası patlayana kadar tartışıldı?

Çok açıktır ki, Apo'nun idamı konusunda kararlar, çok çok önce verilmişti. Bütün bu gürültü, herkesin kendine göre yaptığı bir numaralar yumağıdır. Kimisi şehit ailelerine yağcılık için, kimisi onların istimini boşaltmak için, kimisi MHP'yi çok zor ikna edilmiş gibi göstermek için... Belki de Çakıcı, Kırıcı gibi MHP'lilerin sorgusuna ilişkin pazarlık gerektiren sorunlar olduğu için toplantı o kadar sürdü.

Ne muazzam raslantıdır ki, söz konusu uzun toplantı yapılırken, toplantının yapıldığı yerin az ötesinde de rütbeli bazı şehit subayların cenazeleri, şehit ailelerinin protestoları vardı. Cenazede Demirel'e karşı da bazı sloganlar atıldı. Daha sonra Demirel, kendisiyle görüşmeye giden şehit aileleriyle tartıştı. Yani

Demirel bu konuda da büyük fedakarlıklar yaptı.

İşin özüne bakılırsa, Apo konusunda yukarıdakiler arasında ciddi sorunlar değil, yalnızca siyasal cilveleşme var gibi görünmektedir. Asıl sorun, bunca yılın aldatmacasından sonra, Apo'nun idam falan edilmeyeceğini özellikle şehit ailelerine kabul ettirmektir. Bunun için her yol deneniyor. Milli çıkarlar böyle gerektiriyor, Avrupa Birliği böyle istiyor, daha fazla şehit vermeyelim vb. edebiyatlar, nasılsa aradan geçen yıllar ateşi söndürür diye "asılacak" vaatleri ... Şehit ailelerini istim boşaltıcı eylemlere itmek, aynı zamanda onlara aba altından sopa göstermek (Son Demirel protestosuna ilişkin soruşturma açılacakmış.). Ayrıca halkı yeni şehitlerle tehdit ederek şehit ailelerini dizginlemeye itmek (Toplantı yerine yakın cenazenin başka anlamı olabilir mi?). Bundan bir süre önce Akit gazetesinin önde gelen yazarlarından biri televizyona çıktı ve Apo'ya karşı, Apo'nun idamının ertelenmesine karşı mangalda kül bırakmayan sözler etti, etti, etti ve en sonunda çok "militan" bir biçimde, bari şehit ailelerine büyük paralar verilsin dedi. Kışlalı cinayetinden önce, Kışlalı'nın resmi üzerine o meşum çarpıyı koyarak ortalığın bulandırılması yönünde büyük bir hizmette bulunan Akit, şimdi de para önerisini yaparak hizmet veriyor. Yani bu kanaldan para yolu da deneniyor.

Biz Kürt Türk tüm halkın bunca şehit vermiş olmasından üzüntü duyuyoruz ve tek bir şehit daha verilmesini istemiyoruz. Evlat yitirmek kolay değildir, şehit ailelerinin üzüntülerini de anlıyoruz. Ancak bu aileleri, ağırlığıyla MHP ve Akit gibi eğilimler örgütledikleri için, iş rayından çıkarıldı ve egoist bir temelde, kendisi haksız bir kan davasına dönüştürüldü. Kana kan, intikam ya da kısasa kısas deniyor. Hak yerini bulsun istemi dejenere ediliyor. Gerçekte, Apo asılırsa birçok açıdan haksızlık olur. Türkeş bu memlekette 1960'ların sonlarından 1980'e kadar on binlerce gencin ölümünden sorumludur. Neden o asılmadı, devlet töreniyle gömüldü de, Apo asılsın? Türkiye'de trafik kazalarında yılda 15 bin kişi ölüyor. O zaman trafikten sorumlu bütün müdürleri vb. asalım. Dahası da var. Kanımca Kürt sorunu 1980'lerde kışkırtılmış, PKK bilerek yaratılmıştır. Apo'yu birileri kullanmıştır, diğerleri de bunun böyle olduğunu bildikleri halde halka açıklamamıştır. O zaman bütün siyasilere asalım.

Bu intikamcı anlayışı şehit ailelerine yakıştıramıyoruz. Bizim bildiğimiz bilge analar, babalar, çok üzgün de olsalar, birileri tarafından belirli bir yönde kışkırtmaya gelmedikleri sürece, "artık hiçbir şey bizim evladımızı geri getirmez, hiç can, Apo'nun canı bile yanmasın" derler. Yok, artık idam vb. istemiyoruz.

DEVLET HAMAMDA: HİZBULLAH OPERASYONLARI

Son 10 yıl içinde Batman'da binlerce vatandaş öldürüldü, kayboldu. Öyle ki, GırGır, bir sayısında "Batman'da bir vatandaş eceliyle öldü" diye manşet atmıştı. Gerçekten de Batman'da artık haber değeri taşıyan bu olmuştu. Son

birkaç yıldır da, çoğu Batmanlı çeşitli İslamcı işadamları, yazarlar, vb. bir bir kayboluyorlardı. Yalnızca bu son furyada toplam sayı 20 dolaylarındaydı ve bunlardan bazıları 2 yıla yakındır kayıptı. Batmanlı olamayan birçok kayıp da vardı. Toplam 20 binmiş.

Bütün bu olayların Hizbullah tarafından gerçekleştirildiği söylentileri vardı ama kayıpların bazılarının aileleri, bazı bilgileri polise ilettikleri halde düzgün bir arama da yapılmıyordu. Derken birdenbire geçtiğimiz günlerde Hizbullah'a karşı muazzam bir dizi operasyon başlatıldı. Bu olgu kafamıza iyice çakılsın diye, ilk operasyon televizyonlardan canlı olarak yayınlandı. Yüzlerce polisin katıldığı operasyonla üç teröristten biri ölü, ikisi canlı ele geçirildi. Ölünün üzerinden 30 kadar kurşunun çıktığı bir operasyondan, nasıl oluyorsa, iki kişi diri ve sapasağlam olarak çıktı. Televizyondan naklen yayınlanacak kadar ayan beyan bir operasyonun, yapıldığı yerin hemen yanında bulunan çocuk yuvasına bir uyarı bile verilmemiş olması ilginçti. Zaten ilginçlikler dizi diziymiş.

Batmanlılar'la konuşursanız, Hizbullah denen örgütün TC gizli servisine bağlı bir örgüt olduğunu, bunun böyle olduğunu açıkça söylemeden adam örgütlendiğini, ama örgütlenen kişi örgütte yükseldikçe gizli servise çalıştığını anladığını, böyle böyle Batman'da yıllarca terör estirdiklerini, adam öldürüp ellerini kollarını sallayarak sokakta gezdiklerini, bu örgütün gerektiğinde "irtica tehlikesi" var gibi göstermek için, gerektiğinde İran'a karşı vb. kullanıldığını anlatırlar. Bence haklıdır.

Nitekim, milletvekillerinin o tarihlerde hazırlamış oldukları raporlarda, o tarihlerdeki birçok gazete haberinde bunlar açıkça yazılıdır. TRT'nin, yanılmıyorsam 1993'de, Batman'dan yaptığı bir canlı yayını hatırlıyorum. Mikrofonu uzatanın devlet televizyonu olduğunu öğrenince herkes kaçışmıştı. Canlı yayında düdüğü gibi kalan sunucu, en sonunda bir vatandaşa neden kaçtıklarını sordu. Vatandaş, bunun bile cevabını veremem, çünkü güvenmiyorum, dedi. Canlı yayın kesilene kadar, zorunlu olarak, bu da verildi.

Açıktır ki, bu kadar çok faili meçhul cinayetle, binlerce kayıpla hiçbir ülke, değişiyorum, yeni bir sayfa açıyorum diyemez. Bu nedenledir ki, bir noktada bu devletin bu yükten kurtarılması, hamama sokulup yıkanması gerekiyordu. Şimdi yapılan özetle budur. Ama her kesede kir yerine bir ceset çıkıyor. Başbakan bile Hizbullah-devlet ilişkileri konusunda yalnızca biz kullanmadık diyebiliyor.

Geneliyle temizlik ama zamanlaması da çok ilginç. Senaristlerimiz hiçbir zaman bir taşla bir kuş vurmuyorlar. Durdular, durdular, on küsur yıl durdular, tam Apo'nun idam konusu bütün hararetiyle gündemdeyken, Mesut Yılmaz gündemi değiştirmek gerekir dedikten bir gün sonra operasyon yaptılar ve PKK'dan daha tehlikeli bir örgütün olduğunu kanıtladılar. Başbakan'ın ilk sözleri, Hizbullah PKK'dan daha tehlikelidir demek oldu. Madem öyleydi, neden

bugüne kadar durdular? Demirel, devlet Hizbullah'ı PKK'ya karşı kullandı demek iftiradır diyor.Yemin etse başı ağrımaz çünkü Hizbullah PKK'ya karşı kullanılmadı, PKK ile birlikte kullanıldı. PKK Kürtçü terör öcüsüydü, Hizbullah ise Şeriat tehlikesi öcüsüydü. Yıllardır bu öcülerle ne senaryolar oynandı...

Nitekim, bu operasyonlar da, senaryonun son perdelerinin Şeriat tehlikesi öcüsü rolünü oynamıştır. Fazilet Partisi'ne karşı kapatma davası açan Vural Savaş'ın o muazzam "laik ve demokrat" konuşmasıyla aynı sıralara denk düşmüştür. Yıllardır birileri sürekli irtica tehlikesinden söz ediyorlardı. Bir kez, irtica gerici-
cilik demektir ve burjuvazinin irticacı olmayan hiçbir kolu kanadı olmadığı için, şeriat tehlikesi demek gereklidir. İkincisi ve asıl önemlisi, şeriatçı elbette bir sürü vardır da toplumsal çapta şeriat tehlikesini bu toplumda yaşayan insanlar olarak biz göremezken, bunu kastederek sürekli irtica tehlikesinden söz edenler herhalde Hizbullah adı altında yapılanların bir gün ortaya çıkıp kendilerine yalancı şahitlik edeceğini önceden biliyorlardı.

Hizbullah'ın öldürdükleri de ilginçtir. Bu konunun iyi araştırılması gereklidir. Özellikle Batman'da, sırf terör estirmek için, sendikalara, ilericilere karşı mücadelenin bir parçası olarak öldürülmüşler vardır. Kürt katliamının bir parçasıdır. Ama öldürülenler arasında Şeriat tehlikesi yaygaralarına gerekçe

**UĞUR MUMCU'YU
MUAMMER
AKSOY'U
SAYGIYLA
ANIYORUZ**

yaratacak davranışlara, teröre karşı çıkanlar da vardır. Ölümünün 7.yıldönümünde saygıyla andığımız Uğur Mumcu'nun katili de, büyük olasılıkla, Hizbullah ya da İBDA-C çıkacaktır. Nereden mi biliyorum, çünkü açın Ansiklopedi Britannica'yı, orada Uğur Mumcu'yu şeriatçıların öldürdüğü yazılıdır. Yazıyı yazan Andrew Mango'dur. Kendisi Türkiye'yi çok iyi bilen bir İngilizdir. İlk bakışta yanlış gibi görünen bu yazı, kanımca gerçekte aşırı doğrudur. Andrew Mango belli ki senaryoyu, senaryo gereği dönüp dolaşıp katilin şeriatçı çıkmasının planlandığını çok iyi bilmektedir. Uzun vadede eskimeyecek bilgi yazmıştır. Ne de olsa ansiklopedi...

Operasyonun başlangıcı, Hizbullah'ın İran'a karşı kullanılmasının da bir örneği idi. Tam İran'dan yetkili kişi, doğal gaz anlaşmasını vb. görüşmek üzere Ankara'dayken, İran'ı kamuoyu önünde açık düşürdüler ve bazı kozları onun elinden aldılar.

Öldürülen kişinin lider Hüseyin Velioğlu olduğu söyleniyor. Ne raslantıdır ki, bu kişi de Apo'nun okul arkadaşymış. Ayrıca bir kez daha öldürülmüşmüş. Ya, önce öldürdük diye yalan söyledikleri ve çok şey bilen bu vatandaş kullanıp

kullanıp, ileride gerekmeceği için, posasını çıkarınca, öldürdüler. Ya basında da yer aldığı gibi, Velioğlu içeride kendi yandaşları tarafından öldürüldü. Ya da öldürülen Velioğlu değildir. Ailesi cenazeyi almakta çok gecikti. Belki de o değil diye iddia etti. Velioğlu'nun kardeşi de belki bu yüzden tutuklandı. Ortada bir bit yeniği vardır. Devrimci dedikleri insanların evlerine yargısız infaz baskını yaptıklarında, evin kedisinin bile paramparça leşini çıkarırlarken, bu operasyondan iki kişi sağlam çıkıyor. Aynen hapisanelerde olduğu gibi. Öldürülen devrimcilerin cesetlerinde kurşun izi bile bulunmazken, yani onları darpla bile öldürmeyi başarırlarken, İBDA-C'liler birkaç palaska mı, hançer mi neyse, o aletlerle yüz küsur jandarmayı rehin alabiliyorlar.

Bu kadar kanlı bir terör örgütü elemanları bülbül gibi konuştular. Biri de karısına sağlıklı doğum yaptırılmasına karşılık konuşmuş. Garabete bakın. Devlet, suçluların karılarına sağlıklı doğum izni vermiyor mu? Eğer böyleyse, Demirel'in söylediği "devlet öldürmez" sözünü yine devlet yalanlıyor. Böyle değilse neden böyle deniyor? Olayların gelişmesi çok ilginçtir. Yalnızca operasyonlar, bu konuda yapılan resmi açıklamalar değil, bu işin arkasında devletin olduğunun açığa çıkmasını da biraz istiyorlar gibi görünmeleri de. Yani eski sistemin işletmecileri, gelecek olanın tertemiz olduğuna bizi inandırmak için temizliğin içine bile numara katıp sahtesini yapıyorlar.

Devleti temizleme çabaları varsa, artık bunu ancak bütün kirli çamaşırları açıkça ortalıkta yıkayarak yapabilirler. On binlerce gencin ölümünden sorumlu Türkiye devlet töreniyle gömülmüştür. 12 Eylül'de, bugün Hizbullah'ın yapmış olduğu söylenen işkencelerin şahıkası yapılmıştır ve Kenan Evren Marmaris'te keyif çatmaktadır. 12 Eylül artığı yasalar, maddeler durup durmaktadır. Daha bu devlet ne 12 Eylül öncesinin, ne 12 Eylül'ün günahlarından temizlenmiştir. Bunun üzerine bir de yeni günahlarıyla, yalan dolanlarıyla, büyük sahtekarlıklarıyla, katliamlarıyla son 15 yılın senaryosu eklendi. Sonra haydi diyelim, faili meçhul cinayetleri görünüşte temizlediler, peki ya cinayet olduğu meçhul cinayetler ne olacak? Yok, bizim terazi bu sikleti taşıyor. Eğer gerçek bir temizlik yapılmazsa, halk artık temizlik yapıldığına da inanmayacaktır.

EKONOMİNİN ÖZETİ: HALKA HANGİ KAZIĞIN GİRECEĞİ

Zenginler banka kuruyorlar, bir bileni, örneğin, Merkez Bankası eski müdürü Rüşdü Saraçoğlu'nu danışman tutuyorlar, halkın paralarını toplayıp "gerekli" odaklara aktarıyorlar, banka batacak duruma geliyor, sonra devlet gelip kurtarıyor. Böyle yine beş banka kurtarıldı. Bu bankalar aracılığıyla paralarını "off-shore", yani deniz aşırı yerlere yatıranların paraları ise gitti. İşin ilginç yanı bu bankaların batacak durumda olduğu aylar öncesinden belli olduğu halde, kurtarılmadan önceki son güne kadar her yer bunların reklamlarıyla doluydu. Yani devlet birilerini bizim sırtımızdan daha da zengin etti ve ayrıca resmen off-shore

soygunu yapıldı.

Bu arada 9 Aralık'ta önemli bazı ekonomik kararlar alındı. Döviz kurları denetim altına alınıp, faizler düşürüldü. Bunun enflasyonu tek haneli rakama indirmek için olduğu söyleniyor. Bunu açıklarken Bakan, enflasyonu önlemeye ilişkin olarak, "herkes elini taşın altına koysun" deme cüretini gösterdi. Bunların Türkiye'den haberleri mi yok, yoksa damarımıza bile bile mi basıyorlar bilemiyorum, ama taş bizim sırtımızda, yani bizim gövdemiz zaten taşın altında, onlar ise taşın altına tırnaklarını bile sokmuyorlar.

Bu, dünyada denenmiş, bazı ülkelerde çökmüş, bazı ülkelerde başarılı olmuş bir yöntem. Büyük olasılıkla, eğer zaten enflasyonu düşürücü etkenler işliyorsa, bunlara destek olarak başarılı oluyordur, böyle etkenler işlemiyorsa, tepeden genelgelerle ekonomi yönetilemeyeceği için, bu yöntem de çöküyordur. Türkiye'de bu yöntemin uzun vadeli etkisi ne olacaktır, bunu zaman gösterecek ama kısa vadeli sonucu, borsayı balon gibi şişirmek olmuştur. Borsada 700 milyon yatıran 25 milyar gibi bir miktar aldı. Balon gibi dememizin nedeni, borsada kağıdı değer kazanan birçok şirket, bu kağıtların yükümlülüklerini karşılayamayacak durumdadır. Dolayısıyla borsada da bir çöküş gelebilir. Birçok küçük yatırımcı buradan da kazık yiyebilir.

Ne karar alınırsa alınsın, ne uygulama yapılırsa yapılırsa yapılsın, ekonomi haberlerinin bizim açımızdan özeti hep kazıktır. Hırsız evlerimize girmiş, oturmakta ve öyle, böyle her yoldan sürekli çalmaktadır.

SAMİ SELÇUK'UN CEZA HUKUKU VE ATA AYİNİ

Bugün Türkiye'nin en demokrat insanı olarak öne sürülen Sami Selçuk'un Demokrasiye Doğru başlıklı kitabında şöyle güzel sözler var:

"Görüşler karşısında yansız devlet düşünce özgürlüğünü, inançlar karşısında yansız devlet laikliği güvence altına almış olur."(s.23)

"..Hukuk ...zorla düşünce dayatmalarını da suç sayar."(s.25)

"Çağcıl demokraside devlet düşünceler karşısında yansızdır. Hukuku, düşünceleri barış içinde yatıştırmak için kullanır, yasaklamak için değil."(s.58-59)

Ancak kitapta, dünyanın en ünlü düşünürlerinden alınan güzel alıntılar, yalnızca demokrat görünmenin maskesi olarak kullanılmakta, yukarıda birkaç örneğini verdiğimiz bol sayıda güzel söz de tamamen cansız kalmaktadır:

"Atatürk kavramı artık bir ölünün adı olmaktan çıkmış, bayrak gibi, yurt gibi toplumsal/ulusal bir 'değer' olmuştur.Ceza hukuku bu değeri koruyor. ...Toplum

barış için bu ulusal değerinde artık hepimiz birleşelim.”(s.17-18)

Başüstüne komutanım! Türkiye'nin en demokrat geçineni, getirileceği söylenen demokrasiye sözde öncülük edeni, ceza hukukunun zoruyla Atatürk kavramı korumakta, zoraki birlik dayatmaktadır. Hukuk zorla düşünce dayatmalarını suç saydığına göre, bu sözler de hukuk açısından suç olmaktadır. Bizi ekonomik yollardan sömürmenin de ötesinde her gün kazıklayanlarla, soyanlarla, türlü yollardan öldürenlerle birlik olmaya mecbur muyuz? Ya da Atatürkçü olmaya mecbur muyuz? Eğer söz konusu olan hakaretse zaten herkes buna karşı korunmalıdır. Ayrıca herhangi bir büyük adamın hukuk, hem de ceza hukuku zoruyla korunması onu yüceltmez, küçültür. Zaten artık Atatürk bizzat Atatürkçü geçinenler eliyle küçültülmektedir. İşte bunun bir örneği, Atatürk için yapılan ve çok laik bir gazeteden aynen aktarılan şu ayindir:

“Çok Sesli Ata Ayini

“Türk Kalp Vakfı, Ulu Önder'in en sevdiği ilahilerin ve ilk kez ‘Çok Sesli Atatürk Ayini’nin seslendirildiği konserle andı

“Türk Kalp Vakfı, Başöğretmen Mustafa Kemal Atatürk ve Milli Mücadele Arkadaşları'nın ruhları için Atatürk Kültür Merkezi'nde önceki akşam özel bir gece düzenledi.

“Ulu Önder için bir dakikalık saygı duruşu, ardından da İstiklal Marşı'nın okunması ile başlayan gecede, açış konuşmasını Türk Kalp Vakfı'nın Başkanı Çetin Yıldırımakın yaptı. Yıldırımakın, Ulu Önder Atatürk için din konusunda bugüne kadar birçok yanlış ihtamlarda bulunduğu söylediğini konuşmasını, "Bu tür ithamlara 'Dur' demek amacıyla böyle bir gece düzenledik. Bu gecede bir ilk vardır ki, o da Sema Töreni'dir" diyerek tamamladı.

“ÜNLÜ KONUKLAR

“Türk Kalp Vakfı Başkanı Yıldırımakın'ın ardından ünlü tarihçimiz Cemal Kutay da, "Mevlana ve Atatürk" konulu bir konuşma yaptı.

“Kutay'ın sözlerini bitirmesinden sonra geçilen "Atatürk İçin İlahiler" konserinde, Ulu Önder'in en sevdiği "İlahiler" yer aldı. Gece için hazırlanan davetiyede özellikle dikkat çeken ve ilk kez seslendirilen "Çok Sesli Atatürk Ayini" ise unutulmaz bir Sema Töreni eşliğinde sunuldu.

“Bu tören ile son bulan gecenin en önemli konukları ise, Emekli Orgeneral Çevik Bir ve eşi Nilgün Bir, Emekli Oramiral Vural Beyazıt ve eşi Kanat Beyazıt, Türkan Sabancı ve kızı Dilek Sabancı, Nevzat Ayaz ve eşi Sacide Ayaz, Muharrem-Ayşegül Toplusoy ve Servet Koçak gibi ünlü simalar oldu. Taylan KILINÇ

“İşte ilahinin ilk kıtası

“Söz: Mevlevi Şeyhi Hasan Dede

“Müzik ve Düzenleme: T. Yiğit Dalar

“Ata Ayini'nin aslı 4 Selam'dan oluşuyor:

“1. Selam

Hız. Resul nuru, Ali Mürteza ruhu

Hoş geldin Türklüğe Gazi Mustafa Kemal

Vatanın aziz köşelerini nurlandıran

Bizleri unutmayan, seni çok özledik

Kalplerimiz senin için atar,

Gönüllerimiz sevginle dolar,

Gözlerimizden dökülen sevinç yaşları

Candan kopan hediyeğimizdir.

Ali Mürteza ruhu Gazi Mustafa Kemal

Vatanımızın ufuklarında ebedi sevgimizin nişanesi

En ruhlu, en dualı vatanımızda yükseliyor sadası.”

ÖLDÜRÜLMELERİNİN 79. YILDÖNÜMÜNDE

MUSTAFA SUPHİ - ETHEM NEJAT

VE

ONLARLA BİRLİKTE

KARADENİZ'İN SULARINA

KAHPECE GÖMÜLEN

YOLDAŞLARI

SAYGIYLA ANIYORUZ

BURJUVAZİNİN BU KAHPE YÖNTEMLERİNİ

HİÇ UNUTMAYALIM

BUNLARIN ZERRESİNİ BİLE

SİYASETİMİZE BULAŞTIRMAYALIM

HALKIMIZIN ÖZLEDİĞİ

TEMİZ SİYASET ÇAĞINI AÇALIM

DİYORUZ

DEPREM VE BOY AYNASI

Deprem
lerden
Yangın
lardan
geliyorum
dedi
dedi
kadın
adam ve
dep
yan
rem
gın
lere
lara
gitti
gitti
yıkık
yanık

Ne yazık ki “gitti” kelimesinde sonlandı göçük altında kalan. Bu toplumun hafızasız bırakılmış olduğu gerçeği, bir kez daha, somut bir biçimde, yaşam perdemizde görünüp geçti. Şu an beynimi topluma benzetiyorum. Beynim uyuşuk.

17 Ağustos 1999, saat 03.05, Değirmendere: Körfeze hakim bir yükseklikte, “Kurtuluş” mahallesi. Bir binanın altıncı kat balkonunda, dört kişilik sohbetin akşam saatlerinde başlayan güzelliğinin kesilip koptuğu an. Sevgili dostum Argos, depremi yaşayan biri olarak bir yazı yaz dediğinde, aklımdan ilk geçen, bunun bütün olarak kaleme alınmasının imkansız olduğuydu. Bazı şeylerin anlatısı yazına sığmıyor. Sadece yaşanıyor. Yine de parçalı duygularla dost sesini dinleyip, kalemimin yürüyüşüne bırakayım kendimi. Cılız bile olsa, bir ses olmanın yararı var.

Anlatılması olanaksız, düzenli ritmi olmayan bir sarsıntı. Ayakta durmanın, hatta sürünmenin dahi olanağı yok. O an yaşamda kalmanın, ya da ölmenin raslantısal beklentisinin ötesinde yapılabilecek hiçbir şey yok. Hemen yanımda çöken onlarca dev binanın yerle bir oluş gürültüsünün dahi duyulmasına imkan vermeyen, daha önce duyduğum herhangi bir sesle örneklendiremeyeceğim korkunç bir deprem gürültüsü. Ve yaşamı sonlanan 50 ile 70 bin arası insan, çöken yüzbinlerce yaşam. Bütün ifadelerin toz bulutları arasında gecenin karanlığına bırakılması. O an gerçek olan bu.

Ne tuhaf ki ağlayan tek bir insan bile yok. Anlatısı mümkün olmayan garip bir psikoloji, insanların gözlerini ölü balık gözlerine dönüştürmüş. Ve enkazlar ve

bağrışmalar ve kaos arasında gün ağır ağır ışımtır. Yeryüzü sallanmaya devam etmektedir. Yaşamı hakimiyete alan tek şey belirsizliktir. Ve göçükler ve insanlar ve eller. Ve kazma ve balyoz ve çekiç ve makas ve burç birlik olup, parayı yoketmişlerdir yeryüzünden.

İlk kırksekiz saat sonunda yedi katlı bir bina enkazı, ondört ceset, bedenimin her noktasını sarmıştır. On iki insanın göçük altından sağ çıktığı andaki yüz ifadesi geleceğimdir artık. Eller ayaklar kan içindedir. El aleti bulmak, maden bulmakla eşdeğerde bir olay. Devletin izi dahi yok ortalıkta. Onun örgütlülüğü, sermayeyi korumak için kolluk kuvvetlerinden ibarettir. Neden orada olsun ki devlet! Orası bir miting alanı mı ki! Altı üstü bir deprem alanı, öte yandan ölenler de insancıklar. Tam olması gerektiği gibi vardır devlet orada. Örneğin Belediye'ye ait iş makineleri, depremden bir saat sonra valilikçe alınıp bilinmeyen bir yere götürülmüştür. Nedense deprem devlet gibi değil, sermaye sahiplerinin evlerini pas geçmiyor. Bir gerçek söylentiye göre bu makineler göçük altında kalan sermayedarları kurtarmak için götürülmüştür. İkinci günden itibaren ağır bir ceset kokusu, insan bilincini yırtacak noktaya doğru giderek yoğunlaşıyor. Şehrin her boş alanı, don gömlek yığınlarıyla, çağımızın post-modern düşünün görünümünü alıyor. İnsanların "don gömlek sıkıntısı olmayacak birkaç yıl". "İnsanların can sıkıntısı olacaktı." Ne önemi var ki bunun. Ne var ki ilk iş makinasını üçüncü gün gönderdiyse devlet. "Ya hiç göndermesiydi daha mı iyiydi?" "Elinden geleni yaptı devlet." Garipsememeli dostlar; bu çok doğru bir söz. "Emperyalizm bu çark ve bıçak/yutar cesetlerimizi de."

Karşı sahilde ilk sallantı sonrasından itibaren Petkim yanıyor. Göz görüyor; fırsat bu fırsat, kontrollü bir biçimde Petkim yakılıyor. Bir kuş gelip kulağıma şöyle fısıldıyor: Eski hırsızlıkların ve yenilerinin belgelerini yok etmek için tüm bunlar. Özelleştirme denen peşkeşin rahatça yapılabilmesi için de bulunmaz bir fırsat. Biriktirilmiş onca emek göz göre göre, birilerinin çıkarları için yakıldı dostlar.

Halktan ceset sayısı bile gizleniyor. Devletin insana dair olumlu yönde eksik oluşu, hatta olmayışı, garipsenecek bir olgu değil. Bu kör gözün, sağır kulağın bile açıkça gözlemleyebileceği bir gerçeklik. Beni daha çok ilgilendiren ve üzen, alternatif örgütlülüklerin gerçekte görüldüğünden daha zayıf olduğu gerçeğiyle çıplak bir biçimde yüzyüze gelmemizdir. Devletin insana dair olmadığını, örgütlenişinin insan için olmayış gerçeğini, yaşama, toplum bilincine aktarma fırsatı değerlendirilmemiştir. Devletin bu yönlerinin, bir derece de olsa, toplum bilincine gösterilmesini yine sistemin kitle iletişim araçları sağladı. Bunu altında yatan gerçek, zorunlu hale gelen kabuk değiştirme ihtiyacıdır. Bu sergileyiş, emperyalizmin ihtiyacı olduğu kadar yapıldı. Çok fazla çürümüş taraflarını değiştirmenin bir bahanesi gerekliydi. Ne hikmetse emperyalizmin araçları çok işlevli oluyor. İçinde tek "insanca"nın olmadığı bir

çok işlevlilik. Deprem çok önemli bir araç oldu emperyalizm için. Bu çürümüşlüğü sergilenişi ihtiyaç duyulduğu kadar yapıldıktan sonra vatan-millet, millet-devlet nidalarıyla sergileniş kesilip, soğumaya bırakıldı. Toplum bilincine göstermek istediği kadarını gösterip, “bakın daha öteye gitmeyin, aksi takdirde devlet yıkılır, sonra ne yaparsınız” diyerek toplum bilinci tekrar kilitlendi. İşte bu noktada, güçlü sol bir örgütlülük, bu sergilenişi o noktadan alıp zirveye kadar taşıyabilirdi. Solun eline geçen en büyük tarihsel fırsatlardan biri, ne yazık ki değerlendirilemedi. Emperyalizmin yine kanın içinden istediğini alıp pis bedenini besledi. Galiba dünya çapında insanlığa bir komplo örülüyor!..

AGİT toplantılarında, sivil toplum örgütü olarak, Mazlum Der, Arı hareketi, Akut gibi bu sisteme ait yapıların, toplumun sivil inisiyatifleri olarak halkın bilinç altına taşınma uğraşı söz konusu. Gerçekte topluma ait alternatif, insanlaşmaya dair örgütlülükler, çocuklara öcü, büyüklere bölücü olarak gösterilmek isteniyor. Toplumun bilinç altına, sivil inisiyatifler diye bu gibi yapılar sokuluyor. Sol yalnızlaşmaya, solcu birey içine kapanmaya devam ediyor. Şu anda binalar sistemin üstüne çökmüş gibi görünüyor olabilir. Bu bulanıklık, bu toz bulutu kalkmadan sol doğru teorileri geliştirip, pratik yaşama geçirmediği takdirde, emperyalizmin Türkiye kanadı göçük altından çıkıp, yine biz solcuları göçük altına itecek. Sol yapılar çerçevesinde şunu bir daha görme imkanı buldum. ÖDP denen yapı kitlesel bir hiçmiş. Emperyalizmin Ortadoğu ve Kafkaslar’daki jandarmalık görevine hazırlanan T.C. devleti, en büyük fırsatını yakaladı. Kanla perdeleyip yaşamı, dağ gibi büyümüş pisliklerini temizliyor. Yeni pislikler üretebilmesinin, kendini tekrar edebilmesinin kaçınılmazlığıdır bu.

Sevgili dostlar üçüncü dünya paylaşım savaşı yoğun olarak yaşanıyor yeryüzünde. Nerdeyse bitti bitecek büyük paylaşım. Paylaşımın kara parçaları artık görünüyor. İnsanca bir yaşam için, biz solcular bu savaşın farkında mıyız? Ya da olması gereken yerinde miyiz? Sistem kendi dengesinin gereklerini karşılamak için, kendine göre, görmek istediği solcusunu da yaratmak üzere. Biz solcu bireyler, daha önemlisi sol yapılar, bu olup bitenin neresindeyiz?

Deprem gösterdiği belki de en önemli şey, insan dejenarasyonunun geldiği inanılması güç noktadır. Bu noktada sorulacak tüm soruların cevabı için olaylar karşısında bireyin davranış ve tepkilerine bakmak gerekir. Öyle sosyo-politik, sosyo-ekonomik gibi beylik laflara, entelektüel tatmin araçlarına başvurarak, orada tıkanıp kalmak hiçbir sorunun cevabına ulaşmaya hizmet etmez. Çıplak gözle, gerçekçi bir izlem. Hepsi bu. Diyalektik yöntem kullanılarak bütün alanlarda veriler elde edilip, buna bütünsel bir yapı kazandırılmalıdır. “Susma sustukça sıra sana gelecek” kadar basit değildir bu mesele. Çok farklı çağlarda, çok farklı kültürlerde yaşayan insan topluluklarının alternatif bir yaşama geçirilmesi söz konusuysen, basit teorilerin, her geçen gün elde kalan-

dan birşeylerin daha yitirilmesinden öte bir işe yaramayacağı, tarihsel bir gerçektir.

Anlatmaya çalıştığımı biraz daha sadeleştirecek olursam, “sol topluma bir alternatif sunamıyor”, “sol örgütlülük bir alternatif olma görünümü çizmedi deprem bölgesinde.” Ben bir tane bile alternatif kültürün ürünü, alternatif bir projeyle karşılaşmadım. Sol gruplar da don gömlek dağıtma, istifleme durumundaydı, sağ gruplar da. Sol gruplar da çadır kent kurup, yemek dağıtma, böylece propaganda peşindeydi, sağ gruplar da. Belki de sol anarşist tarafını tarihin bir köşesinde unuttu. Devrimden bahsederken anarşist öğeleri gözardı edemezsiniz. Sosyalist bir devrimin içinde, oluşum aşamasında, anarşizm öğeleri olmazsa olmaz bir parçadır. Şöyle ki, ağustos ayının ortasında, insanlar don gömleği, hatta kazağı pantolonu ne yapsın. Bir şort ile bir tişört hemen her bireyin üstünde vardı zaten. Asıl ihtiyaçlar bunlar değildi. Alternatif oluşumun yaşama geçireceği eylem, asli olanı, gerekli olanı öne çıkartma gereğinin zorunlu hale getirdiği eylemlilikler olmalıydı. Deprem gibi bir afet sonrasında, devletin iş makinalarını üç gün sonra göndermesine, ses getiren bir eylemle karşılık verilmeliydi. Örneğin bütün o ikinci el eşyalar (gereksiz şeyler) bir meydanda toplanıp koca bir ateşe dönüştürülebilirdi. ‘Bizim ihtiyacımız don gömlek değil, ölümlerimizi, yaralılarımızı göçükten çıkarabileceğimiz el aletleri, iş makinaları’ diye haykıran bir eylem, alternatif bir eylemlilik olabilirdi. Düşünülmesi halinde buna benzer birkaç alternatif eylemlilik geliştirilebilirdi. Şunun için çok üzülüyorum. Yaşamda solda duran insanlara sorulduğunda, “diyalektik” kelimesinin sözlük anlamını dillendirmede hiç zorlanmazlar. Ama pratik yaşamda, bireyin olsun, örgütselliğin olsun ne yazık ki çok başarısız kaldığı “diyalektik” bir gerçekliktir. Diyeceksiniz sen ne olduğunu sanıyorsun. Tüm bunları geveleyeceğine sen neden yapmadın? Evet bu bir eksiklik, ben örgütlü bir insan değilim. Bu durumumun suçunu tamamen üzerime almıyorum. Bu noktada kendimi suçladığım kadar, düşünüşüme ait örgütlülükleri de suçluyorum.

Geleceğin hep büyüyen ivmede umut yığınlamasını sağlayan eylemliliklerin geliştirilmesi dileğiyle.⊗

SİNAN KÖSEOĞLU

*İstanbul Üniversitesi
Jeofizik Mühendisliği Bölümü'nden
DR. ALİ OSMAN ÖNCEL
ile röportaj*

DEPREM KONUSUNU DAHA İYİ ÖĞRENMEK İÇİN

1000Ç- Hocam, biz sizi öğrencileriniz aracılığıyla tanıyoruz. Ama okuyucularımız için lütfen kendinizi tanıtır mısınız?

Öncel - 1966 İstanbul doğumluyum. 1989-1990 İstanbul Üniversitesi Jeofizik Mühendisliği Bölümü mezunuyum. 1992'de Yüksek Lisansımı, 1996'da doktora'mı tamamladım. 1993 yılında İngiltere'de, 1994 yılında İtalya'da depremle ilgili araştırma ve çalışmalar yaptım. 1998-1999 yıllarında Japon Bilim ve Teknoloji Vakfı tarafından Batı Anadolu'da Deprem Tehlikesinin Belirlenmesi üzerine ilişkin hazırlamış olduğum projenin desteklenmesi için 1998-1999 yıllarında 1 yıl süre ile Japon Yer Bilimleri Sevisinde misafir araştırmacı olarak çalıştım. Yirmiden fazla yarısı uluslararası dergilerde olmak üzere yayınlanmış makalem, büyük çoğunluğu uluslararası toplantılarda sunulmuş 30'a yakın da bilimsel tebliğim var. Evli ve bir çocuk babasıyım. Çeşitli uzak doğu sporlarından, okumaktan ve gezmekten hoşlanırım.

1000Ç- Çok sağ olun. Bildiğiniz gibi, bendeniz esas olarak deprem konusunda sizden bilgi almak için geldim. Ama, bu üniversite kampüsünde gördüğüm manzara, gerçekten tüylerimi diken diken etti. Sizce sakıncası yoksa, sonunda bu konuya da değinebilirsek, sevinirim.

Deprem konusunda sorumu yöneltebilmek için, size öncelikle kendi düşüncelerimi kısaca açıklamak zorundayım. Ben bir sosyal bilimciyim, uzun yıllar gazetecilik, yazarlık ve araştırmacılık yaptım. İnsanın belli bir birikimi oluyor. Ne olursa olsun, bu konuyu sizin kadar bilemeyiz. Ama kendi çapımda bazı araştırmalar yaptım. Araştırmalarım sonucunda genel ortamın, sistemin bazı özelliklerini de katarak benim ulaştığım sonuç, 17 Ağustos depreminin ya bilerek tetiklendiği, ya da en azından olacağı'nın önceden bilindiğidir. Şimdi ben açıkcası bunu doğrulamak için bilenlerden bilgi arı-yorum. Ben size bu açıdan geldim. Geneliyle nasıl oldu, ne oldu, bütün görüşlerinize de açtım.

Öncel - Marmara Bölgesi'nde olan deprem bir sürpriz değildi, bekleniyordu. Kuzey Anadolu Fay Zonu (KAFZ) ve onun Marmara'daki devamı, dünyada depremle uğraşan kişilerin ilgisini öteden beri hep çekmiştir. Basit geometrisinden dolayı KAFZ'unda depremi önceden belirleme çalışmaları, 1980'lerin başında başlatılmıştır. Özellikle son İzmit depremin sahasına yakın bir çalışma, Mudurnu civarındaki fay zonunda depremlerinin önceden belirlenmesi projesi adı altında, Türk-Alman işbirliği çerçevesinde 15 yıldır yapıyordu. Kaldı ki, bu depremin olduğu yer, 1979 yılında Prof. Nafi Toksöz tarafından sismik boşluk olarak belirlenmiş ve olabilecek bir depremin bu alanda olabileceği söylenmişti. Deprem bu bakımdan sürpriz değildi.

Tabii bu kestirim hâlâ üzerinde tartışılan sismik boşluk hipotezine dayandırılarak yapılmıştı. Bu hipoteze göre: Kuzey Anadolu fay zonu boyunca kırılan kesimler var, bu kesimlerin arasında da kırılmayan bölümler var. Bu kırılmayan bölümler sismik boşluk olarak nitelendiriliyor. İşte bu bölümlerden bir tanesi kırıldı. Doğa boşluk kabul etmiyor, tamamlandı.

Tabii depremden önce bizim yaptığımız çalışmalar da vardı. Bu çalışmalar, Marmara Bölgesi'nde kurulmuş telemetrik deprem istasyonlarından alınan küçük deprem aktivitelerinin incelenmesine dayanıyordu. Marmara Bölgesi'nin böyle bir şansı var. Gerçekten çok küçük depremleri dahi dinleyebileceğimiz, dinleme fırsatı tanıyan, yaygın bir yerel istasyon ağı olması, çalışmaları bu bölgede yoğunlaştırdı. Zaten benim de 1997 yılından itibaren yönettiğim 'Marmara Bölgesi mikro depremselliği ve deprem tehlikesi' adı altında, İstanbul üniversitesinden destekli bir projemiz vardı. Bu projeyi burada başlattım, Japonya'da bitirdim. Bu proje istatistik yöntemlerle işlenebilecek yanlış ve eksikliklerden arındırılmış bir veri seti hazırlanmasını amaçlıyordu. Proje çerçevesinde bir veri seti hazırlandı ve internette diğer araştırmacıların kullanımına açıldı. Daha sonra son gelişmiş istatistik yöntemlerden biri ile işlendi. Marmara'da yerin içindeki stres ve deprem etkinliği değişimi belirlendi. Bu bilgiler ışığında 'Marmara Bölgesi'nde deprem oluşturabilecek potansiyel alanlar nedir' sorusu soruldu ve cevabı araştırıldı. Sonuçta 4 tane potansiyel deprem alanı tespit edildi. Bunlardan bir tanesi İzmit'ti. ve bu alan harekete geçti. Yani, depremden önce biz, küçük deprem hareketlerinden bazı yerler belirledik, bu yerlerden birisi aktifleştirdi ve yapmış olduğumuz çalışmayı doğruladı. Tabii böyle bir doğrulamayı arzu etmezdik, ama doğruladı.

Küçük depremler, yerin aktivitesi hakkında önemli ipuçları veriyor. Küçük depremler özellikle büyük depremlerin olabileceği alanların belirlenmesinde çok önemli ipuçları verdiği içindir ki bu konuda ayrıntılı çalışmalar yapılıyor. Bu bakımdan bizim böyle bir değerlendirmemiz oldu. Fakat bu bilimsel çalışmalara kimse önem vermiyordu.

Depremden sonra stres dağılımında bir değişme olabilir. Son İzmit depremiyle

*Avcılar Kampüsü'nün,
özellikle
mühendislik bölümü
garip ve tehlikeli bir yer.
Yandaki resimde görülen
ve binanın tehlikeli
olduğunun
bir tür itirafı sayılan
demir putrel
payandaların üzerinde
binlerce insan öğretiyor,
öğreniyor ve çalışıyor!*

beraber açığa çıkan stres Marmara denizi içerisinde diğer fayları yüklemiş olabilir diye düşünüyoruz. Fakat kesin birşey söylemek mümkün değil.

1000Ç- Bu Marmara kırığı dediğiniz, hani İstanbul'da deprem olacak mı tartışmasıyla bağlı fay değil mi? Yani Adalar'ın oradan geçen?

Öncel - Yapılan değerlendirmelere göre Adalar'ın tam güneyinden geçen bir fay olduğu ve son depremle yüklendiği söyleniyor. Zaten %95'i deprem riski altında bulunan bir ülkede yaşıyoruz. O bakımdan aktif fayların olduğu her yerde, herhangi bir zamanda, deprem beklenebilir. Ama bunun ötesinde, şimdi İstanbul'a ilişkin spekülasyonlar, genelde tarihte olmuş depremlere dayandırılarak yapılıyor. Bu depremlerin yeri konusundaki hata payı 100 km'dir. Varsayılan alanın 100 km sağında da olabilir, 100 km solunda da olabilir. O bakımdan tarihte olmuş depremlerin yerleri üzerinde yürütülen tahminlere biraz spekülatif bakılabilir. Oysa küçük depremlerdeki hata genelde 5 km'dir ve sonuç olarak yapılacak tahmin daha gerçekçidir.

Biz tarihte olmuş depremlere biraz daha dikkatli yaşıyoruz. Küçük depremlerle çalışmaya özen gösteriyoruz. Ama şu bir gerçek ki tarihte olan depremler İstanbul'da önemli hasar vermiştir. Böyle bir hasar verecek deprem yakında olabilir mi, olamaz mı, gerçekte son deprem bu muydu, değil miydi, bilemiyoruz. 1509 depreminde, işte Beyazıt caminin, Fatih caminin kubbesi yıkılmıştır deniliyor. Şimdi yıkılmadı. Acaba yine yıkacak bir deprem olabilir miydi, ya da yıkılan kubbe ya da bina yerine daha sağlam, daha sağlıklı minare ve kubbe mi yapıldı? Onu da bilemiyoruz. Şu anda mutlak kesin olan tek şey tarihte İstanbul

bul'u etkileyen depremlerin varlığı, bu son depremin de o depremlerden biri olduğudur.

1000Ç- Sizin yönteminiz, olan öncü depremleri haberci olarak değerlendirmek mi oluyor?

Öncel - Öncü depremleri değil, biz ana şok özelliği gösteren küçük depremleri kullandık. Küçük depremlerden hareketle, bu bölgede büyük deprem oluşturma-bilecek, strese artma bulunan yerleri belirledik. Ve bu belirlemeden sonra, 7.4 büyüklüğünde bir deprem Marmara'da nerede olabilir diye sorduk. Olabilecek muhtemel alanları belirledik.

Fay düzensizliğinin tanımlanmasında asperite ve bariyer kavramları kullanılmaktadır. İncelenen fay boyunca stresde yükselmenin olduğu yerler asperite, fay boyunca dayanımın arttığı yerlerde bariyer olarak tanımlanır. Asperite olarak nitelendirilen alanların yeni bir depremi oluşturabilmesi biriken stresin yerin direncini aşması, yada durdurması ise tanımlanan fayın dayanımının yüksek olmasından dolayı asperitenin bariyer gibi davranmasıyla ilişkilidir. Harekete geçen bir fay sisteminin istediği şekilde hareket edememesi bariyer şeklinde davranış gösteren fay parçaları ile ilişkilidir. Son İzmit depreminden sonra kırık üzerinde depremlerin yığıldığı alanlar var. Artçı şoklardaki bu yığılmalar kırığın batı ucunda Yalova'ya kadar uzanıyor. Yalova önünde bir asperite var. Asperite olarak tanımlanan alanda son İzmit depremi ile başlayan kırığın devam edememesi bu asperite noktalarının bariyer tipte bir davranış göstererek depremleri durdukları şeklinde yorumlanabilir. Fakat biriken enerji kendisine dayanımı düşük olan fayın başka bir bölümünü kırarak açığa çıkabilir. Burada durdur-maya bağlı olarak enerjinin başka yönlere kanalize edilebileceği ortaya çıkmaktadır. Kısaca asperitelere yeni depremlerin olacağı alanlar olarak bakılabileceği gibi bariyer şeklinde davranış sergilediği yerlerde başka yeni kırıkların oluş-masına neden olabilecek yapılar olarak da bakılabilir. Neticede söylediklerimiz bilimde yasa olarak kabul edilmiş düşünceler değil. Ancak deprem olduktan sonra yapılan çalışmalarla ilişkisine bakarak kesin şeyler söylenebilir. Çünkü ülkemizde ilk defa Alaska üniversitesinden Prof.Max Wyss ile uyguladığımız potansiyel deprem alanlarının 'asperite' belirlenmesinde uygulanan yöntem oldukça yenidir. O bakımdan biz çok iddialı değiliz, çok kesin bir şey söyleyemiyoruz. Marmara Bölgesi'nde, küçük büyüklü asperiteler var. Bir tanesi Bursa'ya yakın, diğeri dediğim gibi Adalar'ın güneyinde, bir diğeri de Tekirdağ-Silivri arasında.

1000Ç- 17 Ağustos depremi öncesinde bu asperite yöntemiyle belirledik dediniz yer İzmit'miş ve çok az farkla doğrulanmış. Değil mi Hocam?

Öncel - Daha önce ifade ettiğim Marmara Bölgesi'nin Mirodepremselliği ve Sismik Tehlike isimli, üniversite destekli bir projeyi biz depremden önce, 6

Haziran'da bitirdik. Büyük depremlerin beklenebileceği asperite alanlarını belirledik. Bu alanlardan biri ve en büyüğünün İzmit deprem kırığının ortasına düştüğünü gördük. Yalnızca yaptığımız kestirimler İzmit'le sınırlı olmadığı ve diğer başka bölgeleride gösterdiği için yöntemin ilk teorik gelişimini ve pratik uygulamalarını yapan Prof.Max Wyss ile yaptığımız çalışmayı bir kez daha elden geçirerek güncelleştirdik. Çünkü ülkemizin ekonomik ve nüfus olarak en önemli bir bölgesi ile ilgili yaptığımız çalışmayla ilgili bir şeyler söylemeden önce sonuçlardan emin olmalıydık. İlk olarak İstanbul'da kuzey-güney doğrultulu ölü fayların diriliklerinin gösterilmesinde delil teşkil eden mikro depremlerin aslında önemli bölümünün taş ocaklarında yapılan patlatmalardan kaynaklanabileceğini belirledik ve bu nedenle doğal afet oluşturabilecek büyük depremlerin araştırılmasında doğal olmayan bu depremleri attık. Sonuçta, yapılan çalışmaya göre İstanbul'a yakın olan alanlarda biriken stres büyük bir deprem oluşturacak düzeyde değil. Sonuç bu bakımdan sevindirici olabilir, fakat bunun doğusunda ve batısında, strete biraz artma var. Oraları da zaten biz asperite olarak nitelendirdik. Küçük depremlerin bize söylediği bu. İki türlü belirleme var: Biri zamanı kestirmek, diğeri yeri kestirmek. Biz yeri kestirmekle ilgili çalışma yapıyoruz.

Gördüğünüz haritada MS. 32'den, 1900'e kadar olan depremler gösteriliyor. Şimdi diyorlar ki, tarihte burada depremler olmuş. Ama yukarıda dediğim gibi, tarihsel depremler +/-100 km hatalıdır. Yani bu hattı sola sağa kaydırabilirsiniz. Kaldı ki, bu tarihsel depremlerin yeri, genelde hasar bilgilerinden tahmin ediliyor. Özellikle 1894 depremleri için verilen hasar bilgilerinden, bu depremin aslında sanıldığı gibi Marmara Denizi'nin güneyinde değil, İzmit Körfezi'nin içinde olduğu ortaya çıkıyor.

Tarihsel depremlerle ilgili herkesin itibar ettiği çalışmaların önemlileri Dr.Ambraseys tarafından yapılmıştır. Dr.Ambraseys ve Dr.Finkel 1509 depreminin tam yeri belirlenemez dedikten sonra muhtemel yerinin Marmara denizinin kuzey kıyısının tam ortası olabilir diyor. Bu alan bizim belirlemiş olduğumuz asperitelerden birine yakın olmasına karşın yeri hakkında fazla kesin bir şey söylenemez. Fakat, Ambraseys çalışmasında 1509 depreminin aynı şiddetde İstanbul'da hissedildiği gibi Thessaloniki şehrinde de hissedildiğini de ilave ederek aslında depremin yeri hakkında belirsizliği vurguluyor. Neticede kayda geçmiş hasar bilgilerine dayanılarak yapılan bir varsayıma gerçeklik yükleyerek milleti telaşlandırırsanız, tabii bu da millete haksızlık oluyor. Bir toplantıda İsviçre Jeoloji Servisinden Dr.Mayer-Rosa yerleri hakkında kesin bilgilere sahip olmadığımız tarihte olmuş depremlere ilişkin olarak nasıl böyle rasgele senaryo yada model üretebiliyorsunuz diye ciddi bir eleştiri yapmıştı.

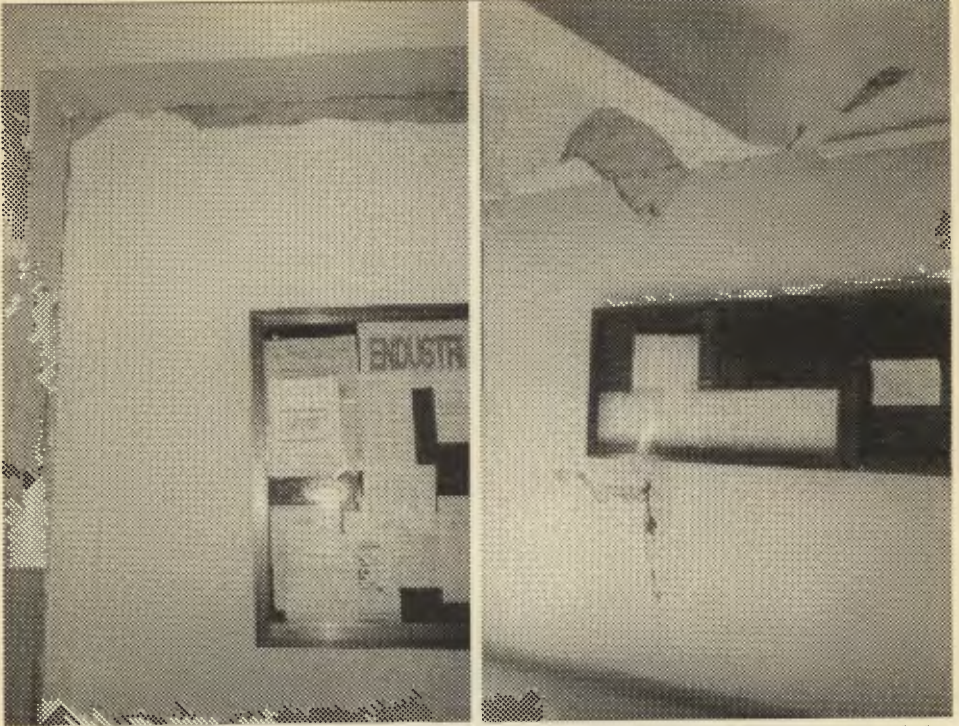
1000Ç- O zamanlar yerleşim o kadar seyrek ki, odak noktası orada olabilir ama hasarı yüzünden tarihe İstanbul depremi olarak geçmiştir çünkü yoğun yerleşim yeri İstanbul'dur.

Deprem bölgesinde, geçen bir TIR'ın titreşimi yüzünden binanın yıkıldığı, insanların öldüğü biliniyor. Yine de balyozlarla yapılan bu tamiratın hemen bitişiğinde "normal" yaşam sürüyor. Başka bir deyişle, öğrenciler, tamiratı yapan işçiler dahil tüm personel için "normal" yaşam, yıkılma tehlikesi olan bir binada bulunmayı kapsamaktadır.

Öncel - Zaten bu kadar telekomünikasyon olmasaydı, belki biz bu depreme Avcılar depremi diyecektik. Şu söylenebilir: Bakın birinci harita stres seviyesini veriyor. Tarihsel depremlerin odaklandığı söylenen ya da tarihsel depremler burada olmuştur varsayımını iddia eden bilim adamlarının gösterdiği alanda hiçbir stres büyümesi yoktur. Aktivite yok denecek kadar az. Yani stres ve aktivite yoksa, bu bölgede deprem olur mu, olamaz mı tartışmasını nasıl yapabilirsiniz? En sağlam ve somut veri elimizdeki küçük deprem verileridir.

Sonra, deformasyonlar iki türlü açığa çıkar. Biri depremle açığa çıkıyor, buna sismik deformasyon deniyor, bir de asismik deformasyon var. Depreme bağlı olmayan 'asismik' yani krip davranışı gösterdiği bilinen iki faydan biride son depremin olduğu KAFZ'dur (diğeri Californiya'daki San Andreas fayıdır). Buna en güzel örnek elimizde, Çankırı İsmet paşa civarında yerin içinde biriken enerjinin asismik olarak yılda 1.5-2 cm hareket etmesiyle açığa çıktığına ilişkin kesin gözlemlerdir. Bu denizin içinde niye olmasın? Karada oluyor da denizde niye olmasın? Deniz içersinde yapılan çalışmalar hem masraflı hem de zor olduğu için deniz içinde fayın devam eden bölümlerinde asismik davranış gösterip göstermediğini bilemiyoruz.

Binaya demişler şu köşelerin yıkık dökük, bina demiş hangi köşem yıkık, dökük ya da lekeli değil ki...

Bunları da düşünmek, halkın önüne konulacaksa olumlu ve olumsuz tüm seçenekleri koymak lazım.

Görüldüğü gibi fayların tespit edilmesinden daha önemli olanı fayın hangi şekilde biriken enerjiyi açığa çıkardığıdır. Tabi faylarında belli bir süre sonra deprem üretme kapasitelerini kaybettiklerini de ifade etmek gerekir. Her fay deprem üretmez dirileri istisna.

1000Ç- Diyelim ki, sizin gibi birileri daha bir asperite araştırması yaptılar ve sizinle aynı yerde asperite noktası saptadılar. Bir deprem tetiklemek istiyorlar. Sizce burada bir deprem tetikleyebilirler mi?

Öncel - Yani insan eliyle yapılıp yapılamayacağını mı soruyorsunuz bu senaryo. böyle bir çalışmanın yapıldığını duymadım ve literatürde böyle bir çalışmaya rastlamadım. Fakat biriken enerjinin kontrolü olarak açığa çıkarılması gibi bir takım tezler ve hipotezler olduğunu bende medyadan duyuyorum.

1000Ç- Biliyorsunuz gazetelerde bazı haberler çıktı, bazı bilim adamları enerji yüklü fayları patlatalım önerisi yaptılar. Tabii bu aynı zamanda deprem tetik-

lenebilir sonucuna varıyor. Dr. Atilla Uluğ, fay hattı kırılabilir diyor (18.11.1999, Milliyet). Aykut Barka bu bir fantazi dese de, enerji biriktirmiş fayların patlatılabileceği ortaya çıkıyor. Nitekim Gölcük'ten gelen bazı bilgilere göre, orada bir gurup Amerikalı'nın, hesaptan daha fazla bir hasarla sonuçlandığını söyledikleri bir girişimi olmuş. Bilimin bir de bütünselliği var, sosyal bilim açısından bakıp da gördüğümüz şeyler var. 53 milyonun kesinlikle istemediği ve çok kararlı bir şekilde karşı çıkacağı bir yasayı meclisten geçirecek güçleri yok, ama geçiriyorlar. Depremın olacağına güvenmeselerdi, sosyal güvenlik yasa tasarısını gündeme bile getiremezlerdi. Sosyal bilimsel açıdan baktığınız zaman bu tür şeyler de kanıt sayılır. Sonra Akşam gazetesinde kıyamet planları diye HAARP adlı Amerikan Enstitüsü'nün bir açıklaması çıktı, Amerika'nın deprem tetikleme teknolojisinin olduğu açıkça yazıldı. Hatta orada bir profesör buna karşı çıkıyormuş. Ondan sonra, Ceviz Kabuğu programında Malatya İnönü Üniversitesi'nden bir öğretim üyesi konuştu ve çok önemli teknik bilgiler verdi. Ayrıca hastanelerde rastladığımız MR'lar, tomografiler, ultrasonlar, hepsi manyetik dalga veya ses dalgası teknolojileri. Bunların hiçbirisi gerçekte bizim sağlığımız için geliştirilmiş değil, başka amaçlar için geliştirilmiş, yan ürün olarak da hastanelerde kullanılıyor. Marmara'da şöyle bir avantaj var: Fay denizden geçtiği için, kimse görmeden fayın derinliklerine yönelik birçok iş çevrilebilir. Sonra biliyorsunuz Gölcük'te bir de birikmiş gaz var. Bu patlatılarak da tetikleme olamaz mı? Tabii bunların hiçbirisi kendi başına kanıt niteliği taşımıyor ama hepsini uç uca birleştirince, kocaman ve meşru bir soru çıkıyor, deprem tetiklendi mi diye. Siz buna ne diyorsunuz?

Öncel - Ben 1994'de İtalya'da Uluslararası Depremlerin Önceden Belirlenmesi isimli projede çalıştım. Çalıştığım kişiler Ruslar'dı. Rusların çok meşhur bilim adamlarından Dr.Molchan, Çeçen bilim adamlarının özellikle Çeçenistan'da olan depremde fayın Ruslar tarafından tetiklendiğini iddia ettiklerini söylemişti. Bilemiyoruz tabii, bilim adamının milliyeti önemli değil, ama o zamandan beri böyle tartışmalar var. Bunun üzerine makaleler olduğunu söylemişti. Çeçen bilim adamlarının bunun üzerine makaleleri varmış. Şu da var: Türkiye'deki deprem istasyonları, zamanında NATO tarafından Rusya'nın yapmış olduğu yer altı denemelerini, nükleer denemeleri izleme gözleme istasyonları olarak kurulmuş olduğu ve sonra deprem istasyonu adı altında bunların Türkiye etrafına konuşlandırıldığı iddia ediliyor.

1000Ç- Gerçekten, eklenmesi gereken bir veri de bu sistemin çalışma mantığıdır. Örneğin, Amerika'da bilim ikiye ayrılıyor. Bir üniversitelerde bi-lim adamların ilgilendikleri bilim var, bir de kilit altında, sonuçları da gizli tutulan bilim var. Bunun ekonomik, askeri, stratejik çeşitli yanları var. Ekonomik yanına şöyle bir örnek verebilirim: Bundan 15-20 yıl önce, İngiltere'de BBC World Servis'te bir program dinledim. Amerika'da yeni bir buluş yapıldığını, artık nükleer reaktöre falan hiç gerek kalmadığını, çok güzel bir elektrik üretme teknolojisinin bulunduğunu, ancak bulan adamın patent zorluklarıyla karşılaştığını

anlatan bir programdı. Yıllar geçti, bakın yıl 1999, Türkiye'ye nükleer reaktör geliyor. Yani, yukarıda sözü geçen proje belki patentlendirilmedi ama satın alındı, kasaya kilitlendi. Neden? Çünkü adamların daha nükleerden kazanacağı para var. Yani yukarıda sıralananlara, bilimin belirli bilgilerinin kilit altında olduğu varsayımını da eklemek gerekiyor. Bu durumda bazı bilim adamlarının kendi bilmedikleri şeyleri yok, olamaz diye kestirip atmaları bilimsel bir yanlış oluyor. Bu açıdan sizin yaklaşımınızı çok sevdim. Bildiğinizi biliyorum dediniz bilmediğinizi bilmiyorum dediniz, ama olabilir dediniz. Ben de zaten o kadarını diyorum.

Öncel - Ama ilginç bir şey, Çeçen bilim adamlarının bu tür iddialarıyla sizin öne sürdüğünüz hipotezin üst üste düşmesi.

1000Ç- Hıcam bence Çeçenistan da depremle aynı senaryonun parçası. Çok adi bir oyunla karşı karşıyayız. Her şey geliyor 1990'ların başında düğümleniyor. Örneğin, Işıkkara 1991'de bize çok iyi para vermeye başladılar, ne istersek yapmaya başladılar gibi sözler ediyor. 1991'den beri bu memlekete deprem gözüyle mi bakılmış nedir. Yunanistan'la bir gecede düşman oluyoruz, bir gecede dost oluyoruz. Yani oyun büyük ve kapsamlı.... Neyse, bir de Düzce depremini nasıl değerlendiriyorsunuz? Bir Alman bilimadamı, İzmit depreminin Düzce'yi tetikleşmesinin beklenenden daha çabuk olduğunu söyledi.

Öncel - Tetikleme olayı oldukça iyi çalışılmış bir konu fakat Türkiye'de iyi anlaşıldığı söylenemez. Tetiklemeden kasıt deprem üretecek faylar arasında bir etkileşimin cereyan etmesidir. Fakat fayların diri ve deprem üretebilir özelliklerde olması gerekir aynı zamanda. Mesela diri olan bir fay ölü olan bir fayı tetikleyebilir mi? Bu ölünün diriltilmesi gibi bir şey. Nasıl bu canlı organizmaya sahip varlıklar arasında mümkün değilse faylar içinde geçerlidir. Dirilik özelliği devam eden Marmara denizindeki doğu-batı doğrultusunda hareket eden bir fay İstanbul'da fosilleşmiş ölmüş Kuzey-Güney yönlü fayları tetikleyebilir mi? Tetikleyebilir demek ancak ve ancak bir dirinin bir ölüyü diriltebilmesini söylemek kadar kabul edilebilir bir şeydir. Kısaca tetikleme yada etkileşim olarak sismoloji literatürüne giren olay ancak diri faylar arasında olabilir. Tabi bu etkileşim tek yönlü değildir. Olan bir deprem bir başka depremin olmasını öncelleyebildiği gibi olmasını da geciktirebilir.

Depremlerin depremleri tetiklemesi üzerine değerli arkadaşım Dr.Süleyman Nalbant'ın doktora çalışması var. Bu çalışma bir önceki depremin bir sonraki depremi tetiklediğini, mesela elli yıl sonra olacaksa süresini öne çektiğini yada ileri ittiğini gösterdiği gibi Marmara bölgesindeki depremleri incelediği için ayrı bir öneme sahip. Çalışmasının sonuçlarına göre kesin olan bir şey gerçekten de Marmara'da olan depremler arasında bir ilişkinin olmasıdır. Biri diğerini hazırlıyor. Son İzmit depremi, Düzce fayında biriken stresi artırmıştır. Olacak bir depremin zamanını yakınlaştırmıştır.

1000Ç- Hocam bir de güneş tutulmasına ve rezervuarların etkilerine ilişkin birşeyler sormak istiyorum. Güneş tutulması Türkiye'den çok iyi görüldü. Güneş ile ay aynı hizaya geldiği için, güneş tutulması çekim gücünü arttıran birşey. Yani yerin altındaki magmayı harekete geçirebilir. Bu deprem tetikleyemez mi? Bir de rezervuar işi var. Amerika'da birtakım suni göllerin yanında deprem olmaya başlamış, baraj ve rezervuarların tetikleme işi gördüğünü keşfetmişler. Bu Ansiklopedi Britannica'da var, ben size göndereceğim. İkisini birleştirirsek, Türkiye'de güneş tutulmasının en iyi görüldüğü odaklar, aynı zamanda suni göletlerle ve barajlarla çevrili. Bu olguların Kuzey Anadolu fay hattını tetikleyici etkisi olabilir mi? Bir de biliyorsunuzdur, Tekirdağ'dan bir vatandaş 18 Ağustos'da deprem olacak diye yazmıştı. Yani şimdi ben ikinci bir senaryo kuruyorum. 18 Ağustos'da, manyetik çekimle de bağlı olarak bir deprem olacaktı, ama birileri geldiler onu bir gün önceye aldılar, yani zamanını kendileri belirlediler. Böyle birşey geçerli midir?

Öncel - Bilemiyorum, güneş tutulması ilk defa olmuyor, devamlı oluyor ve depremle ilgili araştırmalar ülkemizde her ne kadar ayrıntılı, planlı yapılmasa da, Japonya'da, Amerika'da çok ayrıntılı yapılıyor. Kabuk üstündeki stres artmasına kadar her şey inceleniyor. Bu tür, yani güneş tutulmasına bağlı, bir gözlem, veya bir ilişki ben duymadım. Araştırılması gerekir mi? Gerekir tabii.

1000Ç- Hocam bir de kara parçalarının birbirini itmesi sorunu var. Bunun normal boyutunun ötesinde, GAP'taki suni göletlerin ve barajların da buna etkisi olamaz mı? Günün birinde, Anadolu'nun Kuzey Anadolu fay hattının altında kalan parçası ada haline gelemes mi? Buradaki barajlar yeryüzünün kabuğunu etkiliyor. Kafamdaki soru şu: GAP yöresinden kaynaklanan bir sıkıştırma, ta İzmit dolaylarında tetikleme yaparak, buradaki enerjiyi açığa çıkarır mı?

Öncel - Dedğiniz gibi depremsellik ve su seviyesi arasında ilişkiyi gösteren yayınlanmış önemli çalışmalar var. Dr.Simpson tarafından Tajikistan Nurek ve Hindistan'da ki Koyna barajlarında su seviyesindeki artmaya yada azalmaya bağlı olarak deprem etkinliğini arttığını gösteren önemli çalışmaları var. Su seviyesine bağlı bir sıkıştırmaya bağlı olarak bir büyük depremin oluşabileceğini söylemek için bu konularda yapılmış araştırmaların artmasına ihtiyaç var. Kaldı ki, zaten Arabistan levhasının yaklaşık üç dört milyon yıl önce başlayıp devam eden doğu Anadolu'da mevcut harekete bağlı sıkıştırma olayı var ve bu nedenle başka sebepler aramaya fazla gerek olmayabilir. Yani deprem dediğimiz olaylar global levha hareketlerine bağlı. Türkiye de bu levhaların kesişmiş olduğu bir bölgede yer alıyor. Mesela burada Arabistan levhası var. 2.5 cm/yıl kuzeye doğru hareket ediyor ve bu kaymadan dolayı burada sıkışmaya bağlı dağlar oluşuyor. Ve bu sıkışmadan dolayı Anadolu levhası kırılıyor. Bu kırıklardan bir tanesi Kuzey Anadolu fay zone, diğeri de Doğu Anadolu fay zone olarak biliniyor ve bu kırıklar üzerinden batıya doğru zorunlu kayma oluyor. Bu kayma sismolojik gözlemlere göre 3 cm/yıl. Tabii bu kaymaya ve sürtünmeye bağlı

olarak, depremleri oluşturacak enerjiler birikiyor. Artı olarak bir de Ege'nin altına dalan Afrika levhası var. Hem Anadolu levhasının batıya doğru göç etmesi, hem de Afrika levhasının sürekli olarak Ege levhasının altına dalmasından dolayı oldukça büyük ve farklı bir aktivite var. Zaten Marmara bölgesi bu iki farklı hareketin keşişmiş olduğu bir geçiş noktasıdır. O bakımdan buradaki depremlerin tabii ki bu büyük levha hareketiyle ilişkisi var.

Depremlerin nerede olacağını biz çok iyi biliyoruz. Çünkü yer kabuğu birbirine geçmiş levhalardan oluşmuştur. Afrika levhası, Avrasya levhası, Amerika levhası gibi bir düzine levhalardan oluşmuş yerkabuğu sürekli hareket halindedir. Bunların bir kısmı denizde, bir kısmı karada. Bunların birbirlerine sınır oluşturduğu yerler deprem kuşağıdır. Bu bakımdan depremlerin oluş yerlerine baktığımız zaman düzenli olduğunu görüyoruz. Bu düzende bir sapma yok.

1000Ç- Sizinle söyleşi çok öğretici oldu. Çok teşekkür ederiz. Zaten çok zamanınızı aldık, ama biraz da şu üniversitenin haline değinsek. Ben çok şaşırdım bu üniversitenin haline. Depremi unutsak bile bu üniversitenin, incecik sütunlu bazı binaları çürük izlenimi uyandırıyor. Göle doğru zemin kayması varmış, bitişik iki binanın arası açıldıķça sıvayla dolduruluyormuş. Bunlar böyleyken, bir de deprem olasılığını düşününce insan şaşırp kalıyor. Arkadaşım çatlakları gösterdi. Bazı yerleri düzeltiyorlar. Düzelttikleri yerleri önce boşaltmamışlar, basında duyulunca boşaltmışlar. Sonra, önceden boşalttıkları yerleri, öğrenciler kantin isteyince açmışlar. Niye boşalttılar, niye açıyorlar? Kullanılan binanın bodrum katına demir ayaklar koymuşlar. Bu ayakların konması bir itiraf. Bu üniversitede, bana öyle geliyor ki insan canına kasıt var. Bir de üstelik bunu açıklayan öğrencileri okuldan atmışlar, öğretim üyelerini içten uzaklaştırmışlar. Zaten böyle bir üniversite binasında inanır güzel şeyler üretilemez. Her köşesi lekeli, yani duvar su emmiş. Aydınlatma berbat...

Öncel - Fakülte binasıyla ilgili olarak, yetkili dekanımız, inşaat konusunda oldukça yüksek deneyimli hocalarımız var. Fakat rektörlüğün ve fakülte dekanlığımızın en rasyonel ve doğru olanı yaptığını söyleyebilirim. Ama Avcılar bölgesine ilişkin söylenecek çok şey var. Burada bu kadar hızlı ve kontrolsüz yapılaşma olmaması gerekiyordu. Buradaki binaların önemli bir bölümü yönetmeliklere uygun yapılmamış. Dört kata kadar imar vermişler ama önemli bölümü dokuz katlı. Bu bakımdan ciddi bir ihmal var. Avcılar niye fazla hasar gördü? Çünkü buradaki zemin çok değişken. Belki Japonya'nın zeminini Avcılar'ın zeminine benzer bir zemin ama Japonlar binaları özel temel teknikleriyle yapıyorlar. Burada ise zemin özellikleri dikkate alınmadan bu kadar hızlı gelişmeye müsaade edilmiş. Bunun sonucunda da faturayı buradaki halk ödedi.

1000Ç -Hocam çok teşekkürler. Her şey gönlünüzce olsun. Başarılar... ☺

VAROLUŞ (1)

**“Dalgacı Mahmutumu kaybettim.
Şimdi çaresizliğim daha çocuk.
Birkaç dost sesi, hepsi bu.
Kıyıma demirleyen ölümün kokusundan
beni uzaklaştıran.”
S.K.**

BORA EROĞLU

İhanet iki kere oldu onun hayatında. Birincisi, ikincisinden on saat önce “varoluşunu” gerçekleştirdi. Ancak bütün ihanetler gibiydi ikisi de soğuk, bungalun, yapayalnız ve içten. İnsanoğlu gerçi herşeye alışmıştı. İnsanoğlu kendini nelere hazırlamamıştı ki... Yine de hazırlıksızmış gibi heyecanlandı ihanet karşısında.

İrkilerek kendine geldi. Balkona çıktı. Uzun bir bakış fırlattı. Karşıdaki dağlara uzun uzadıya baktı. Dağların bulutların içinde kayboluşuna, bulutların dağları yutmasına, sıra sıra dağların arasındaki vadilerin koyuluğuna, denizin kıyısından fırlamış dağlara, kendinden geçercesine çok “derinlerden getirdiği gözüyle” baktı. Gözlerini denize doğru gömerken dağların büyüünden koptu. Hiç farkında olmadan yeni bir büyüün içine düştü. Güneş tüm alacalığını suların üzerine düşürmüştü yavaş yavaş batmakdaydı. Bütün renkler denizden göğe doğru cümbüş içinde raks ediyordu. Deniz dalgalandıkça renkler birbirinin üzerine biniyor, gökyüzü bütün içterliğiyle raksı seyrediyordu.

Hâlâ balkondaydı. Söylendi kendi kendine: “Yıllarca bir ümidi beslersin ve bu birdenbire ölür. Başta acımasızlıktır yaşanan, ancak yaşanan şey ipliğimizin pazara çıktığını bir an olsun bilmeden yaşanılmış güvenli bir ilişkiyse daha büyük...!” Balkonda bir onbeş dakika daha durdu. Alabildiğince büyük bir alanı tekrar seyre daldı. Söylenmekten çok mırıldanmaya benzeyen anlaşılmaz bir ses tonuyla kendiyle konuşmaya devam etti. “Evet sızlanmamalı, olmuş ve ölmüşün çaresi yok. (Biraz daha yavaşça, mırıldandı- herşey doğal) ya da yapay ne fark eder. Oldu ve bitmedi. Acısı, daha çok da sızısı bende kaldı. Yine de hayat devam ediyor. Şimdi bir başıma derin uykulardan uyanmalıyım. Suların soğumasını görmeden hayata, olduğum yerin birikimi ile devam etmeliyim.” Odasına açılan balkon kapısından içeriye, ikinci kez düşünden uyanarak girdi. Kütüphanesinin başına kadar yürüdü, kitaplarına şöyle uzaktan baktı. Hayal meyal bir fıkra hatırladı. Fıkraya göre bir filozof kitaplarını eşeğe yüklemiş başka bir kente gitmekteymiş. Soyguncular eşeğe el koymuşlar. Filozof soygunculara seslenmiş. “Eşeğe el koydunuz, tamam da, kitaplarımı lütfen verir

misiniz, ben bir filozofum, onlarsız olamam.” Soygunculardan biri ileri atılıp filozofa cevap vermiş. “Kitaplırsız siz bir filozof değilseniz, eşek kitaplı olduğuna göre, o halde o bir filozoftur,” demiş.

Kütüphanenin başından soğuk bir gülümsemeyle ayrıldı. Tam ayrılacakken de bir şiir kitabı almak için geri döndü. Öğretmeninin hediyesi. Edip Cansever’in “Yerçekimli Karanfil” kitabını raftan çekti. Gidip yatağının üzerine uzandı. Kendi ruh haline uygun bir şiir aradı. “*Sen o karanfile eğilimsin, alıp sana veriyorum işte/ Sen de bir başkasına veriyorsun daha güzel/ O başkası yok mu? Bir yanındakine veriyor/ Derken karanfil elden ele..*”(1) Birkaç şiir okudu okudukça şiire devam etti. Sonunda gözleri uyumaklı oldu. Birkaç şiir daha okumayı denedi, kafasını toparlayamadı. Kendisini zorladıkça uykusunun ağırlığı altında ezildi ve sonunda sızdı.

Günlük yaşam, geçmişte kalan anılar ve geleceğin özlemlili günleri, rüyaların bilinçaltı numaralarıdır. “Her uyku” insanı kendi ile biraz daha karşı karşıya bırakıyor. Hiç olmazsa insanın kendine dair “birikintilerinin” dışlaştırılmasını sağlıyor.

Uykuya dalalı üç dört saat olmuştu. Birdenbire irkilerek uyandı. Önce neden uyandığını anlayamadı. Sağa sola bakındı. Herşey görünürde normaldi. Kendi kendine “aslında hiçbir şey birdenbire değildir, bardağı dolduran su birden bire taşmaz, birdenbire uykudan kalkılmaz, acaba neden böyle birdenbire uyandım” diye söylendi. Tam kendi ile yaptığı bu söyleşisini sürdürürken, telefonun zili çaldı. Ardından da kapının zili. Önce telefonu açmaya yöneldi, fakat gidip, “gayri ihtiyari” bir şekilde kapıyı açtı. Gelen çok sevdiği dostlarıydı. Onlara kapıyı açtıktan sonra, aç beni aç diye çalan telefona yöneldi, bu esnada dostlarını eliyle içeriye davet etti. Arkadaşları “üstadım işine bak” diyerek onu “azad” ettiler.

-“Alo, alo.”

-“Aaa ... Merhaba.”

-“N’aber deli çocuk?”

-“İdare eder, senden n’aber?”

-“Benden de nasıl bilemiyorum, bugün ve son zamanlarda moralim sürekli bozuk. Galiba tavsiyelerine biraz ihtiyacım var. Müsaitsen seninle görüşmek isterim. Hem de şimdi.”

-“Çok isterim fakat şu anda misafirlerim var. Tahmin edebiliyorum ses tonundan ne kadar üzüntülü olduğunu, lütfen beni bağışla. Gece geç saatte telefon etmeye çalışacağım. Ama sana yarın mutlaka geniş bir zaman ayırabilirim.”

-“Her zamanki gibi çok nazıksın. Seni seviyorum. Yarını dört gözle bekliyorum hayatımın çoban yıldızı.”

-“İyi geceler.”

-“İyi geceler.”

- Beyler, Romalı dostlar hoşgeldiniz.
- O üstadım, yine ne haltlar karıştırıyorsunuz.
- Üstadım sizin gibi sevimli adama kim hasta olmaz ki.
- Arkadaşlar lütfen keselim şamatayı. Söyleyin bakayım sizi hangi rüzgâr attı bu sislenmiş eve?
- Yahu rüyamızda seni gördük. Ölmüştün. Biz herşeye rağmen karar verdik, üstat ölmüş de olsa bizi yalnız bırakmaz. Öbür dünyada buluşmadan önce birkaç kadeh rakı içip şiir okuyalım dedik. Elbet üstat izin verirse.
- Şimdi sizin bu külli yalanınıza inanmalıyım galiba, yoksa gecenin tadı kaçır. Lütfen, sizi ne kadar çok sevdiğimi biliyorsunuz. Sizin şöleninizin benim için ne kadar değerli olacağını da tahmin edebilirsiniz sanırım. Ölmeden, benim için düzenlenen bir şölene katılmam, hele bunun da ölümün evinde olması benim için ulaşılmaz bir mutluluk. Ne var ki biraz tadınızı kaçırırsam beni bağışlayın. Bugün tanrının sıkıcı kolları benim üzerimde.
- Üstad takma kafana. İçelim.

Sofranın kurulmasına yardım ederken tekrar düşüncelere daldı. Bir yanda dostları ve yardım isteyen arkadaşı, öte yanda sürekli olmasını dilediği ihanet acısı nöbeti tutuyordu. Herşeyden öte varoluşsal bir canlılık onu rüyalar içine sürükliyordu. Sık sık düşüncelere dalması da bu yüzdendi. Realiteyle karşılaşmış olmak, hele de insanın dışında, onun bilgisinden bağımsız bir takım oluşumlara ayak uydurmak, müdahale etmek, insanın çaresiz kaldığını ya da olduğunu insanlığa ne kadar da gösteriyordu.

Sofranın başına geçildi. Herkes birer kadeh kaldırdı. “Dostluğa ve aşka” diye kadehleri tokuşturdu. Ortalık bir an sessizleşti. Herkes gecenin karasını, denize ışıkları düşen uzak kasabaları, balıkçıların fenerlerini izlemeye daldı. Arada bir dörtlükler ağızlarından boşalmaya başlamıştı. Yarım kalan birkaç dörtlük de üstad söyledi:

Ölü balık kıyısında
Yeşerecek mi felsefe
Rıhtımsız kalmış balıkçılar
Denizi boşaltacak mı

Ağustos böceği ve yunus
Tanrılarına yardım mı edecek
Tanrıları onu aldatırken
Son yaprak nergis olup yüzecek mi

Belki de akıl çıldıracaktır
Tinsel ve tensel olana
Boğulacaktır kendi kusmuğunda
Tüm bebekler ve anneleri

Saat epeyce ilerlemişti. Gece yarılanmıştı, eteklerdeki şiirler bir bir dökülüyordu. Philip Larkin bir şiirinde şöyle der: *"Yaşamaya devam etmek yani yinelemek/ Gereklerinimizi elde etmek için oluşturulmuş bir kuyu,/ Hemen her zaman bir şey yitirmek yada bir şeysiz etmek./Ya öyle, ya böyle bu."*(2) Bir patlama sesi duyuldu. Sulardaki tomruklar gibi herşey birbirinin üstüne binerek kaymaya, sallanmaya, gezinmeye başladı. Tam tamına kırkbeş yüzyıl kadar uzun bir süre sayılacak kırkbeş saniyecik, bu durum böylece sürdü. Üstad yine kendi kendine söylendi: "Dostlar ölümü de kalımı da paylaşmayı bildiler."

Hemen biri dış kapıyı, diğeri iç kapıyı açık tutup öylece sallantının bitmesini bekledi. Ve birdenbire sallanma durdu. Karanlıklarla el ele tutuşan gece ve apartmanlar, bir bir günlük duruşlarından vazgeçerek umulmaz biçimlere büründüler. Ne olduğunu anlamak güç değildi artık. Evleri yıkan, geceyi soğutan konuk, depremin ta kendisiydi. Dostlar kurtuldu. Ama toz bulutunun büyüklüğünden kurtulmuş olmanın anlamsızlığı ortaya çıkıyordu. İnsanlar bu davetsiz misafirin belasından ancak "çırılçıplak ve insan kimlikleri" ile kurtulmuşlardı. Elbette şok dakikalar geçtikçe büyüyor, çığlıklar, ağlamalar, koşuşturmalar birbirini kovalarcasına paralellik kurarak genişliyordu. Acı hissi yok oldukça panik olmaya başlıyordu. Üstad "tanrı galiba bir trajedi yarattı, ama onu seyredemeyecek" diye dostlarına bağırdı. Uzun bir günün geceden başlayacağı besbelliydi. Bir yandan sallantılar devam ediyor, sallantılar sürdükçe de çaresizlik insanın başucuna geliyordu.

Herkeste, önce aile fertlerine, sonra kapı komşularına ve yakın dostlara doğru ulaşma isteği doğuyordu. Yerlebir olan binalar etrafında insanlar kümeleşiyordu. Herkes enkaz olmuş binalara saldırıyordu. Tırnaklar pençeleşiyor, pençeleşen tırnaklar çelik gibi sertleşip betonları kaldırıyordu. Arada bir kanayan ellerin ayakların sızısı hissediliyordu. Ama herşeye rağmen panik ve zamanında müdahale etme isteği, enkaz altındaki çığlıklarla birleşince bütün sızıları erteletme hissini geliştiriyordu.

Saatlerdir üstad ve arkadaşları, bir enkazın başucunda, sevdiklerine kavuşmak ümidiyle, zamana müdahale ediyorlardı.

- "Üzgünüm, çok üzgünüm.... Gözyaşlarım dondu, nasıl söyleyeyim üzgünüm, çok üzgünüm üstadım."
- "Bir dakika lütfen, ışık tutun."
- "Lütfen, üstadı uzaklaştırın arkadaşlar."
- "Bırakın beni, yalvarırım..."
- "Onu, çıkaracağız, lütfen metin ol."
- "....." (Derin bir sessizlik oldu. Sanki tılsımlı bir cümle geceyi ikiye bölmüştü. Herkes susmuş, dar bir delikten çıkarılacak kimseyi merak ediyordu. Yüzler donmuş, ölü balık gibi anlamsız anlamsız bakıyordu.)
- "Arkadaşlar, bir kişi deliğin ağzına gelsin."
- "Tamam, geldik."

- "Yukarı çekin, kollarını kaldırdım."
- "Beli kırık mı?"
- "Ne bileyim, zaten zor getirebildim. Konuşamıyor, galiba nefes alıyor."
- "Tamam, elini tuttuk çekiyoruz."
- "Tamam, yavaş yavaş."
- "Çıkardık, sen aramaya takviye birim ister misin?"
- "Burası çok dar, bir kişi ancak çalışır. Birşey olursa seslenirim."
- "Tamam."
- "Arkadaşlar nabzına bakın. Hemen bir otomobile bindirip hastaneye kaldıralım."
- "Yarasına dikkat edin, dikkatli olun."
- "Açılın, otomobili hazırlayın."
- "Abi nabızı galiba atmıyor."
- "Sus ulan, millet duymasın, derhal hastaneye götürelim."
- "Abi otomobil hazır, tamam şöyle yerleştirelim otomobile."
- "....."

Saatlerdir bir yalnızlık hissi yaşıyordu üstad. Bu beldeye fırlatılmış, hiç durmadan sinanan bir insanmış gibi hissediyordu kendini. Kendi kendine yaptığı tüm konuşmaları artık yutmaya başlıyordu. Onlarsız kendine yüksek sesle şunu söyledi. "Galiba aslolan yaşam ve yaşamın getirdiklerine hazırlıklı olmak. Hazırlıksız insan en çok zorlanacak insandır. Bu insanlar ve otomobile bindirilen sevgili dostum, yaşamın kollarına bu derece bırakılmışken zaten yarı ölüydüler. Heyecanlar ölünce yaşam durağanlaşır, dinginlik ancak ölümle mümkündür, durgunluk dinginliği, dinginlik de ölümü doğurur. Enkaza saldıran insanlar, birşeyler yapmayı en sade halleriyle isteyenler, gerçek yaşamlarında da yaşayan 'gerçek kimliklerdir.' Sevgili insanlık, beni bağışla, ruh sağlığım için bu rasyonalliteyi yaratmak zorundaydım."

İnsanlar, gündüzün ışıkları, gecenin feneriyle aydınlık yüzlerini her yerde göstermeye çalıştılar. Ne var ki hayat varoluş mücadelesi. Kimilerine göre bu mücadele de çoktan bitmiş olabilir. Kimilerine göreyse yeniden, kaldığı yerden başlamış olabilir. Önemli olan kendiyile olan insanın, kendini gerçekleştirme azmini bu durumda dahi kaybetmemiş olmasıdır.

- "Günler ve geceler çok hızlı geçiyor üstadım."
- "Şu yangın yeri, şu gökyüzü, bu toprak ve bu hayat galiba biziz. İnsanoğlunun yıkıcılığı, çaresizliği, yalnızlığı, ve zorbalığı. Başka hiçbir şey sorumluluk duygusunu yok edemez."
- "Haklısın galiba, soğuk su başlarında rakı içmek, içki şişesini oracığa bırakmakla, büyük bir fabrika inşa edip onu tehlike saçarak halde bırakmak arasında fark yok. Bir binanın olması gerekenin dışında inşa edilmesi ile bir ihalenin 'haketmeyen' kişilere verilmesi arasında da fark yok."
- "İnsanlığın başındaki bela, insanın ilerleme ve keşfettiğini ne pahasına olursa

olsun uygulama sevdası. Haa odasında birşey bulamadınız mı? Günlük gibi...?”
- “Üstad bırak şu tanıdıkları, hayat devam ediyor. Hem de bizden yana.”
- “Selam, üç gündür gece gündüz çalışıyoruz. Bırakın biraz dinleyelim kendimizi. Bari birkaç dakika da olsa bunu yapalım. ‘Günlük’ mevzuu önemli. Çünkü beni siz geldiğinizde aramıştı. Hatırladın mı? Çok sıkıntılıydı. Beni özlediğini söylemişti.”
- “....”

Üstad yine derin derin karşı yakadan yükselen yangının dumanına baktı. Kendi kendine söylendi: “Üç gün önce çok yakınımnda biri, benim hayatıma hiç yapılmaması gereken birşeyi kattı. Onun ardından, deprem birilerinin yaşamından ihanet kokulu bir ilişkiyi alıp götürdü. Ne kadar soğuk herşey. Ne kadar soğuk, duygusuz yaşanılıyor. Yine de varlığım sürüyor. Giderek daha çok sorgulayan ve üreten tempoyla. Bu kıyı kenti artık bir ölüm kenti oldu. Hem de aşkları da içine alarak.”

-“ Koşun buradan bir ses geliyor.”

-“....”⊕

Not: Zamansız ve mekansız anlar var insan hayatında. Herşeyin anlamsız olarak görüldüğü bu anlar, insanı ya çelişkilerle dolduruyor, ya da her zamanki kadar “hayınca” yaşıyor. Zaten başka da seçenek yok. İnsanoğlu Sisipos kadar özgür. 20.09.1999

Dipnotlar:

- 1) Edip Cansever / Yerçekimli Karanfil-Sayfa: 24 (Adam Yayınları)
- 2) Philip Larkin / Seçilmiş Şiirler-Sayfa 83 (Adam Yayınları)

ŞİPŞAKÇI FOTOĞRAFIN DÜŞÜNDEN SIZAN DÜŞ

Gülhan'a

Genzi yakan bir kelimeyle
tıkandığında insan
Karesi donar fotoğrafın,
kendinden geçer düş
İhtiyar bir yüz
ağustos toprağından sızıp gelir
Ses, yaşamı çizemez olur.
An buyken;
iki yakamdan mavi sızsa,
bir gökyüzü bile etmez olurum.
şiiirirse bir yosma
yaşamı dişiliğe boyayan
Orası ki bütün adresleri
bıçak sırtına çıkartan.
O an şarap tadıdır,
Çıkmaz sokakları andıran.
Ayyaş bir pencere bu,
başka bir dünyaya açılan
Perdeler pul pul dökülürken
aşkın adı büyür
Çıplak bir beden yalnızlığına. ☼

Sinan Köseoğlu

Kuantum Mekanığı'nın Nedenselliği

Hrair Grigorian

Yüce Firavun'un küçük bir kızı, onun da tuhaf bir oyuncak kutusu vardı. Kız kutunun kapağını her açışında, kutunun içinde, minnacık bir elektnoru, ayakları üzerinde, dikine ya da tepetaklak, başaşağı olarak yakalardı. (1) "Baba", diye sordu küçük kız, "bir daha sefer kapağı açtığımda elektnoru nasıl bulacağımı bana söyleyebilir misin". Büyük Firavun iyi bir babaydı, çocuğu Thebes'in Büyük Rahibi'ne götürdü. "Küçük kız", dedi yaşlı Rahip gözle görülür bir sıkıntıyla, "senin sorunun cevabını veremem, Amentü Papirosu bize bu sorunun cevabını kimsenin bilemeyeceğini söylüyor". Küçük kız bu duruma üzüldü, ama tapınaktaki rahip kadar değil. "Telaş edilecek birşey yok", dedi Yüce Firavun kendi kendine, "hâlâ Nil'in gelgitlerini önceden bilebiliriz ve hâlâ Nubiyalı kralları kontrol edebiliriz". Oyle de yaptı. Ve ondan sonra onun oğlu da öyle yaptı.

BİR DOĞUMGÜNÜ VE BİR ÖLÜM İLANI

Yaklaşık yüz yıl önce Plank, Berlin Fizik Derneği'ne, eğer enerjinin "Kuantum" olarak değiş tokuş edildiğini varsayarsa, onlarca yıldır ünlü bilimadamlarını şaşırtmış olan Siyahcisim radyasyon bilmecesinin çözülebileceğini bildirdi. Orada bulunan akademisyenler "salt zekice bir hesap oyunu" diye düşündüler. O tarih (14 Aralık 1900), Kuantum Mekanığı'nın resmi doğumgünü olarak alınır. Bu yeni doğan bebek büyüdü ve yaklaşık 27 yıl sonra determinizmin yasal ölümünü ilan etti. Kuantum Mekanığı, mikro zerrelere üstüne yapılan bir ölçümün kesin sonucunun önceden bilinmesinin prensipte olanaksız olduğunu belirtir. Kuantum Mekanığı sahip olduğumuz tek teoridir, çok iyi işlerliğe

sahiptir ve belirlenemezliği, belirsizliği, yani determinizmin tersini, kendi mantıksal formülasyonunda içermektedir.

Eğer en titiz bir disiplin belirlenemezliğe, belirsizliğe onay veriyorsa, başka herhangi bir yerde belirginlik, kesinlik olabilir mi?

Ne yapılmalı?

Gerçekte çok az sayıda insan, Kuantum Teorisi'nin kendisiyle ilgileniyor. Çoğu insan asıl olarak sosyal teorilerle ilgilidir. Kavga elektronların fırıl fırıl dönmesine değil, toplumsal bilimlerde objektif yasalar formüle etme "ehliyeti"ne ilişkindir.

"Belirsizlik görkemli bir biçimde özgür ve görkemli bir biçimde boş olabilir" diye yazıyor vagona geç atlayanlardan birisi... "Genel geçerli bir toplumsal teori projesi baştan aşağı berbat bir yanıştır... yerine getirilmesi olanaksız bir misyondur".(2).

"İşte köpeğin kafasının gömülü olduğu yer burasıdır" der ünlü bir deyim. Yukarıda belirtilen nokta da, ta 'Doğanın Diyalektiği' üzerine yapılan polemikler zamanından yeni Sokal Aldatmacası (Socal Hoax(3)) tartışmalarına kadar köpeğin başının gömülü olduğu yerdir.

Kuşku sağlıklıdır. Beyni uyanık tutar. Çitin üzerinde oturmak, yani kararsızlık, bulanıklık ise sağlıklı değildir. Teoriye yapılan post-modern saldırı kararsızlık, bulanıklık mayalıyor. Öyle ya, herşey boşboğazlıksa o zaman hiçbir şey için mücadele etmeye değmez!

Bu makalenin özel bir amacı var. Doğal olayların nedensel yasalarla yönetildiğini göstermek istiyorum. Fizikteki eski ya da yeni **hiçbir** teori, başıbozuk serbestliğe izin vermez.

Ancak pratikte gerçek bir sorun var. Modern fizik teorileri karmaşık bir matematik dilde yazılmıştır. Kültürel Çalışmalar'ın bazı bölümleri haricinde hiç kimse bu teorilerin günlük dilde ifade edilebileceğine inanmamaktadır. Fiziğin formüller olmadan açıklanması, müziğin işaret dilinde "tanımlanması" gibidir.(4)

TARİHSEL ARKA PLAN

Galileo herhangi bir kuleden aşağı pizza fırlatmadı. "Günlük bir fenomeni" tanımlamak için **matematiği** kullandı. Her cismin aynı ivmeyle düştüğünü gösterdi. Bu oldukça derin bir şeyin başlangıcıydı. Bilim, artık hiç olmazsa fenomenolojik olarak, cisimlerin yörüngesini tahmin edebiliyordu. (5)

Newton'un rolü ne kadar vurgulansa azdır. İlk NEDENSEL matematiksel ilişkiyi o saptamıştır. Belli bir fiziksel nicelikteki **değişimi** başka cisimlerle olan etkileşimine göre belirleyen denklemi bulmuştur. (6) Böylece evrensel yerçekimi matematiksel bir anlatımla denklemlere girdi. Başka bir deyişle, denklem, nedensel ilişkiyi matematiksel biçimde birleştirdi. **NEWTON BİLİM DİLİNİ KEŞFETMİŞTİ!** Üç yüzyıl sonra, Kuantum Mekanîği, hâlâ **aynı** dili, yani nedensel difransiyel denklemleri kullanmaktadır.

Galileo Kinematik'i (kinema=hareket) buldu. Newton yerçekimini (bir etkileşim) sundu ve fenomenolojik Galileo Kinematîği Klasik Mekanik'in nedensel **dinamikleri** haline geldi. Bilimadamlarının artık minik mermer toplardan devasa göksel cisimlere kadar herşeyin hareketini açıklayabilecek muhteşem bir aracı vardı. Birçok sistemin cebirsel(7) olarak açıklanmasının oldukça karmaşık olduğu doğruydu ancak ilkesel düzeyde **teorik araç** vardı.

Böylece Mekanîğin egemen bir konuma geldiği kabul edilmeye başlandı. Birçok parlak zekalı kişinin de yapacak fazla bir işi olmadığından, (8) Klasik Mekanik'in oldukça güçlü ve sık formüllerini geliştirdiler. (9) Bu biçimciliğin geniş bir bölümü daha sonra Kuantum Mekanîği'nin içine alındı!

A PRİORİLER NASIL GELİP GEÇER

Klasik Mekanik ilkelerini günlük deneyimden çıkardı. Onun aracı olan *Calculus*, bir bardak suyun çok küçük damlalara ayrılabilceği, belli bir değişimin (boş bir bardağı doldurmak gibi) sıfır zamanda yer alamayacağı vb. gözlemlerle tutarlıdır. *Calculus* bunları matematiksel biçimde belirtmiştir.

Klasik Mekanik güçlü ve zarif, aşına ve dost bir 'evcil hayvandı'. Günlük deneyimden kaynaklanıyor, günlük deneyimden ortaya çıkan ilkelerle çalışıyor ve günlük deneyimde karşılaşılan fenomenleri açıklama işi görüyordu. Bilginin anahtarına sahip olmanın muazzam hazını verdi.

Klasik Mekanîğin zamanla yaptığı kelime haznemize kelimeler eklemektir. Dilimizi, algılama kategorilerimizi biçimlendirmeye başladı. Tüm değişim bir tür mekanik hareket olarak görülmeliydi. Her hareketin bir yörüngesi, akımcı çizgisi olması gerekiyordu. Bu mekanik dünya görüşünün başlangıcıydı. Doğayı anlamak, onun çarklı, tekerlekli ve pistonlu bir modelini yapmak demek oluyordu. Klasik Mekanik bilimin epistemolojik aküsünü oluşturdu.

DETERMİNİZM

Mekanistik dünya görüşü tamamen deterministtir. Evrendeki tüm cisimlerin başlangıç koşullarını verince, ardından gelen tüm tarih tahmin edilebilir. Tek sorun (söylemesi yapmasından çok daha kolay olan(10)) evrendeki tüm

parçacıkların durumu ve hızı hakkında tam bilgiyi elde etmek olacaktır. O zamanların masallara geçen kahramanı, Laplace'ın herşeyi bilen şeytancığ , Theiresias'tı.(11).

Hiç kimse (en başta da Laplace) bu şeytancıkla karşılaşmadığından, determinizm fiilen felçli, kaskatı doğmuştu. Belki de Laplace'ın kaderci senaryosu için doğaüstü bir varlığa ihtiyacı olduğuna işaret etmek, bilgilendirici olacaktır. Bilimde kaderciliğin paralize olmuş biçimde, kaskatı doğduğunu ve babasının bunu ilk bilen olduğunu söylemek olanaklıdır.

Klasik fiziğin doludizgin başarısı, çoğunlukla pervasızlığa varan aşırı iyimserliğe katkıda bulunan bir faktör olarak sayılabilir. Bilim sona ermişti. Hilbert (12) fiziği Bethoven'in Dokuzuncu Senfonisi'nin temposunda aksiyomlaştırmak istedi. Herkesi kaba bir uyanış bekliyordu. Teknolojik ilerlemeler insanı gündelik deneyimin dışında olaylarla ilişkiye geçirdi. Bunlar **çok** hızlı hareket eden cisimlerle ve **çok** küçük parçacıklarla ilgiliydi.

GÖRECELİLİK (RELATİVİTE) SAHNEYE ÇIKAR

Kuantizasyon, kronolojide önce bir kavram olarak geldi. Görecelik (Relativite) ise ondan daha önce (1927'ye karşılık 1905), teori olarak geliştirildi. Bu Özel Görecelik Teorisi'nin postülları savunulabilir olma avantajına sahipti. Bunlar sadece iki tane:

1. Fizik yasaları tüm gözlemciler için aynıdır. (13)
2. Her gözlemci ışığın hızı için aynı değeri bulmalıdır. (14)

Birinci postüla, zaten bütün bilim felsefesinin bir parçası olmalıdır. Yasalar, gözlemcilerin aynı geometride yaşamalarına bağlı olmamalıdır, yoksa bilim kalmaz. Akli başında kimse bu noktayı tartışmadı.

İkinci postüla günlük deneyimden çıkarılan "çeviri yasaları"yla (15) çeliştiği için sorunluydu. Bir kuşun uçuş hızı, hızlı bir trende olan adamla rıhtımda durmakta olan adama aynı gelmez. Işık ise, günlük deneyimdeki herşeyden öyle inanılmazcasına hızlıdır ki (16), bir bakıma olağanüstüdür, halihazırda günlük deneyim alanının dışındadır. Bilimadamlarını ilgilendirdiği kadarıyla postüla, Michelson-Morley deneyinin (17) öğretici başarısızlığını açıklamada yardımcı olmuştur.

Teorinin öngörülleri (zamanın "genişlemesi"(18) gibi) garipti. Ancak bunlar da

fesörlerin acayip roketlerle uçtukları uzak bir "yabancıstan"dan gelen peri masalları gibi geldi. Tüm zamanların en ünlü ilişkisi, kütle-enerji denklemi $E=mc^2$ üzerine bazı polemikler yer aldı.(19) Burada bizi ilgilendiren şudur ki,

bu ilişki, enerjinin anlatımının bir genellemesidir. Asıl olarak nükleer reaksiyonlardaki (nedensel) korunma yasalarına girer. Böylece görecelilik, enerjinin korunmasına dayanan nedensel önermelerin ilerletilmesine yardımcı oldu.(20)

Özel Görecelilik Teorisi'nin kullandığı matematik araçlar tamamen yeni değildi. Bilimadamları çeviriler kavramını daha önceden tanıyordu. Görecelilik çevirilerinde kullanılan formüller bir yıl önce, 1904'te Lorentz tarafından türetilmişti.(21) Dahası, görecelilik denklemlerinde boy gösteren fiziksel niceliklerin hepsi, aynen Klasik Mekanik'te olduğu gibi, "süregen değişkenler"di. Bu anlamda, görecelilik denklemleri, herşeyiyle Klasik Mekanik'tekiler kadar nedenseldi. Belki ikincisinde bu daha da böyleydi, çünkü görecelilik gözlemlenen olayların sırasını "düzeltmeye" yardımcı olmuştur: Naif nedensellikte ise neden, etkiden önce gelendir. "Kral öldü, ardından da kraliçe öldü" deyişi, "kraliçe üzüntüsünden öldü" diye algılanmaktadır. Eğer iki yıldız, astronomik uzaklıklardan, birbirine lazer silahlarıyla ateş etmeye karar verirse, olayların zamansal sıralaması naif nedenselci için şaşırtıcı olabilir. Oysa, eğer görecelilik çevirileri kullanılırsa, görülecektir ki, bir çerçevede nedensel olarak bağlanamayacak olaylar, hiçbir çerçevede nedensel olarak bağlanamaz.(22) Böylece Özel Görecelilik Teorisi nedensellik ilkesini bir kez daha güçlendirmektedir.

Özel Görecelilik Teorisi'nin belki de en önemli yanı, hiçbir açmaz üretmemesidir. "İkiz Açmaz" ya da "Kosan Sullum Açmazı" olarak yanlış adlandırılmış, popüler bilmeceler, Özel Görecelilik Teorisi'ni üç ders saati dinleyen öğrenciler tarafından bile rahatça çözülebilir. Teorinin iç çelişkisi YOKTUR.

Ancak sonuçta, fizik, gündelik deneyim alanının **dışına** çıkmıştı. Çok sayıda kavramın yeniden gözden geçirilmesi gerekmekteydi. İnsanlar "hızlı"nın yasalarının "yavaş"ın yasalarıyla aynı olmadığını kabul etmeye başladılar. Başta garip gibi gözükene **daha** nedensel ve **daha** akılcı olduğu kanıtlandı.

Özel Görecelilik Teorisi'nin güven verici ve rahatlatıcı bir özelliği daha vardır. Hesaba katılan hız, ışık hızından **çok daha** az olduğunda, onun formülleri Klasik Mekanik'in aşına (bilinen) sonuçlarını verir (23). Bu özellik "Uyum ya da Denklik Prensibi" (Correspondence Principle) olarak bilinir. Özel Görecelilik Teorisi tüm cephelerde kazanmıştı. Genel Göreceliliğin kabulü için temel bir bakıma hazırlanmıştı. Bunun da **yalnızca iki** postülası vardı:(24).

Birinci postüla, Özel Görecelilik Teorisi'nin birinci postülasının bir genellemesiydi. Yani, fizik yasalarının, her referans çerçevesinde aynı biçimi alması gerektiği idi.

İkinci postüla, bir yeni "aynılık" daha getirmektedir. Bu "aynılık" yerçekimi ile hızlanma, ivme kazanma arasındadır. Bu ikisini ayırtetme olanağı olmadığını bildirir. Şarap bardaklarıyla dolu tepsileri taşıyarak koşuşturan garsonlar bu

postülayı ilk kabul edenler olacaktır.(25)

Rahatsız edici bir öngörü, maddenin uzayı, mekanı “çarpıttığı” idi(26).

Geometri yasalarının, çok ağır cisimlerin yakınında farkedilir bir biçimde farklı olabileceğiydi. Güneşimiz, uzayı göze çarpmak kadar bozacak büyüklükte değildir (27). Böylesi etkiler ancak (umuyoruz) çok uzaklardaki kara deliklerde gözlemlenmektedir.

Bu geçişte en çok kaybeden, Kant’ın *a priori* epistemolojik kategorileri olmuştur. Geometri maddenin bir özelliğidir, beyinlerimize yerleştirilmiş, değiştirilemez bir ROM “yazılımı” değildir .

HAİN SAHNEYE ÇIKAR

Aristo, maddenin sonsuz sayıda parçacıklara bölünebileceğini düşündü.

Demokritus, maddenin sürekli akım durumunda olan bir “a-tomos”lar (atom “bölünemez” demektir) kümesi olarak görülmesi gerektiğini ileri sürdü. Aristo Demokritus’a baskın çıktı ve atom teorisini uykuya yatırdı(28). Aristo yalnızca Democritus’dan daha uzun yaşadığı (yaklaşık kırk yıl) ve yalnızca otorite üzerine esircesine bir ibadet oluşturduğundan kazanmadı.(29) Aristo kazandı çünkü Demokritus’u destekleyecek doğrudan kanıt yoktu. Fiziksel niceliklerin süregelen değişkenler olduğu sanısı, teknoloji “o lanetli kuantum sıçramaları”nı gözlemleyecek kadar ilerleyene dek geçerli kaldı. Aristo “doğa sıçramalar yapmaz”(30) diye kestirip atmıştı. Sıçramalar “lanetli yabancılar”olarak görülmekteydi!

LANETLİ SIÇRAMALAR

Sıçrama daha fazla ayrıntıyla anlatılamayacak bir süreçtir. Bu çok rahatsız edici bir kavramdı (yalnızca Kuantum Mekaniğinin kurucu babaları için de değil), çünkü Klasik Mekaniğin **analitik metoduna** meydan okuyordu. Bu bir teoriyi yenilemek ya da elden çıkarmak sorunu değildi. Epistemolojik aracı ıskartaya çıkarma sorunuydu! Yalnızca tek bir fotoğraf yerine fotoğraf makinesini çöpe atmak gibiydi. Şok o kadar büyüktü ki artçı depremler bugün bile sürmektedir.

Bilimadamlarının karşılaştığı yeni kavram, fiziksel fenomenlerin ‘sisli bir fotoğrafı’yıydı. Klasik Mekanik’te ayrıntıda teorik dolambaçlılık yoktu. Daha akıllı bir “fotoğrafçıya” daha iyi bir fotoğraf makinesi verildiğinde “fotoğraf”ın netliğinin sonsuza kadar artırılabilirdi. Ancak mikroskopik fenomenler için durum bu DEĞİLDİ. Schroedinger’in söylediği gibi “sisli bir fotoğrafla bir sis fotoğrafı arasında fark vardır”. Öyle ise biz sisin fotoğrafını mı çekiyoruz?

Kısaca belirtecek olursak, mikroskopik fenomenlerin sorunlu özellikleri şunlardır:

- A. Fiziksel nicelikler yekpare dokulu değil granüler ya da taneciklidir. Bunlardaki değişiklikler 'kuanta' olaraktır (bu nedenle de Kuantum Mekanîği adı taşıyor).
- B. Mikroskopik bir zerreciğe ait olan fiziksel niceliklerin TAMAMI istenen kesinlikle belirlenemez. "Kesinliksiz ilişkiler" diye adlandırılan yasalar vardır(31) ki bunlar asgari bir "bulanıklık" varsayar.
- C. Analitik bileşenleri olan bir modelle açıklanamayan süreçler vardır.

Böylece ortaya çıktı ki Laplace'ın Şeytancığın bir sahtekarmış (33). **De facto** ölü olan determinizm, şimdi **de jure** ölü olarak da ilan edildi. Fatalizm için kimse gözyaşı dökmedi. Bu daha çok, tıbbi olarak en az yüzyıldır ölmüş olan bir hastanın bağlı olduğu makinayı fişten çekmek gibiydi (34) .

Göreceliliğin garip sonuçları kimsenin uykusunu kaçırmadı çünkü kimse bir uzay aracı içinde, kara bir deliğin ufuklarında, ışık hızıyla gezmiyordu (35) . Öte yanda beyinlerimiz mikro zerrelerden oluşmuştur. Bulanık tuğlalardan yapılmış birşey 'açık ve seçik' olarak görebilir mi? (36)

Kuantum Mekanîği'nin etkisi çok önemliydi çünkü bilgiyi zorluyordu. Muzaffer kaz adımı yürüyüşü şimdi engellenmişti. Einstein gibi, kendileri de mikroskopik teorilerin gelişmesine katkı yapmış parlak bilimadamları Kuantum Mekanîği'nin epistemolojik söyleminden alındılar. Onlar daha tamamlanmış bir teoriyle ortaya çıkmanın olabileceğini düşündüler. Bohr gibi başka tanınmış bilimadamları ise bu yeni ve "cesur" dünya görüşü lehinde oldukça yüksek sesler çıkarmaktaydılar.

ÇOCUK KOPENHAG'DA ARTIK YETİŞKİN

Kuantum Mekanîği'nin formüllemesi 1927'ye kadar sürdü. Bundan biraz sonra (1930) Bohr tarafından yönetilen Kopenhag Okulu(38), Einstein'ın başını çektiği "eski tüfekler"e karşı savaşı kazandı. Aslında pozivistik olan yeni "manifesto", Kopenhag Yorumu(39) olarak anılmaktadır. (40)

Kuantum Mekanîği teori olarak çok başarılı olmuştur. Kesinlikle işlerliği vardır. Fizikte kariyer yapmak isteyen herkesin teknik eğitiminin **merkezini** oluşturmaktadır. Teorinin doğru olup olmadığına ilişkin hiçbir soru işareti yoktur. Kavga, teoriyi fizikten başka alanlarda başlatan **ehliyetsiz** epistemolojik "metastazılar" üzerinedir.

Burada konunun içeriği açısından teoriyi kısaca sunmak gereğini duyuyorum.

BİR ÇİFT SÖZLE KUANTUM MEKANİĞİ

Çok sayıda formül vardır. Pedagojiye en uygunu Schroedinger tarafından for-

mülleştirilen Dalga Mekanığıdır. Onun denklemi Newton'un Klasik Mekanik'teki ünlü ikinci yasasının yerine geçmiştir.

Galileo'dan beri Fizik "mekaniklik"ten uzaklaşıp "matematik"e, başka bir deyişle soyut kavramlara yaklaşmaktadır. Kuantum Mekanığı hiç de **fiziksel olmayan** bir nicelik getirerek, bu gidişatı iyice sınırına itti. Tabii genellikle Yunan harfi (psi) ile gösterilen "Dalga Fonksiyonu"ndan söz ediyorum. Bu dalga fonksiyonu, söz konusu nesnelerle ilgili olarak elde edilebilecek tüm bilgiyi taşır. Bu Schroedinger denkleminin çözümüdür. Tıpkı Newton'un İkinci Yasası'nın bir diferansiyel denklem olması gibi bu da bir diferansiyel denklemdir. (41)

İlk sevindirici haber budur, yani, Schroedinger'in denkleminin biçim olarak tamamen Klasik Mekanik bağlamında görülen nedensel diferansiyel denklem olduğudur. Daha vurgulu belirtecek olursak, cismin çevresiyle karşılıklı etkileşimi, 'nin (yani bilgilerimizin tümünün) fonksiyonel bağımlılığını belirlemektedir(42). Bu yalnızca %100 nedensel olmakla kalmayıp, aynı zamanda Diyalektik Materyalizm'le de uyuşmaktadır.

Bir diğer önemli nokta da şudur ki, Kuantum Mekanığı Klasik Mekanığın kullandığı terminolojiyi REDDETMEKTEDİR. Schroedinger'in Denklemi'nde boy gösteren değişkenler, Klasik Mekanik'tekilerle AYNIDIR. Tıpkı Schroedinger'in (modern zamanların Newtonu'dur) kendisinin de söylediği gibi:

"... Yeni teori, klasik modeli, belirleyici bölümlerin bütün karşılıklı ilişkilerini belirlemekten aciz olarak adlandırırken... yine de metodunu, söz konusu doğal cisimlere ilişkin hangi ölçümlerin prensipte yapılabilir olduğuna bizleri yönlendirmek açısından **uygun** görmektedir." (43)

Dalga fonksiyonu Laplace'ın şeytancığının gösterişsiz bir halefidir. Nedensel yollardan bize gelmiştir. Ve şeytancığın tersine, gerçekten tahminler de yapmaktadır.

YOLLARIN AYRILMASI

Klasik Mekanik'ten kopuş, birçok özellikte görülmektedir.

Bir kere Schroedinger'in Denklemi'nde (i) hayali sayısı açıkça boy göstermektedir. "Durum vektörü" ve *Hamiltonian* (lütfen dipnotlara bakın), bir tür matematik "uzayda" karmaşık "nesneler"dir. *Hamiltonian*'da ortaya çıkan fiziksel nicelikler, basit cebir sembolleri değil "operatörler"dir...

Açıkçası, fiziksel sorunlarla başetmede kullanılan teorik akü soyutun derinlik-

lerine doğru yol almıştır. Bunun, karmaşık ilişkileri zarif ve ekonomik bir biçimde ifade etmek açısından teknik avantajı vardır (44). Dezavantaj ise, Kuantum Mekanîği'nin dilinin hemen herkese Çince gibi gelmesidir. (45)

Ancak felsefi sorun, soyutlama düzeyinde değil, “mekaniklik”in terkedilmesindedir. Kuantum Mekanîği, süreçleri “tanımlayan” bir model **üretmez**. “Gözlemlenebilirler”in tahmin edilen değerlerini hesaplamaya yarayan bir araçtır. Kopenhag Okulu'nun kazanmasını sağlayan bu yön olmuştur. Dahası, mikro zerrecilerin kalıtsal “bulanıklığı”ndan dolayı, Kuantum Mekanîği'nin tahminleri istatistikeldir. Tek bir ölçümün sonucu önceden (*a priori*) belirlenmemiştir. Bir “elektron”u ayakları üzerinde yakalama ihtimali %99 olabilir. Eğer küçük kız kutuyu bir kere açarsa, hâlâ elektronu başaşağı görebilir.

Schroedinger'in denklemi, mikro zerreciğin olanaklarını ya da potansiyel “varolma biçimlerini” (durumlarını) belirlemektedir. Mikro zerrecik, bu durumlardan **birinde** bulunabilir (yani öyle olduğu ölçülebilir). Doğru, tek bir ölçümün bile sonucu önceden belirli değildir. Ancak bütünsel davranış biçimi denklemle (yani etkileşimlerle) **NEDENSEL OLARAK BELİRLİDİR**. Bu anlamda gereklilik ve şans vardır (47). Özeldede şans, genelde gereklilik vardır. Davranış kesinlikle yasa dışı **DEĞİLDİR**.

Belki de doğadaki en güçlü nedensel yasalar korunmanınkilerdir (conservation). Schroedinger'in denklemi potansiyel olanakları (durumları) ve bunların zaman içinde gelişimlerini açıklamaktadır. Korunma yasaları (örneğin enerjinin korunması gibi(48)), olanaklı **OLMAYAN** sonuçları belirlemektedir. Bunlar, mikro zerrecilerin uymak zorunda olduğu nedensel kısıtlamalardır. (49) Korunmanın güçlü nedensel yasalarının Özel Görecelilik Teorisi ve Kuantum Mekanîği'ne taşındığını belirtebiliriz. Korunma yasaları uzayın geometrik özelliklerinin (izotropi gibi) sonuçlarıdır. Korunmanın, içinde yaşadığımız uzay-zaman kavşağının bir özelliği olduğu iddia edilebilir. (50)

ÖLÇÜM GİZİ

Klasik Fizik'ten bir başka kopuş da ölçüm sürecindeydi. “Teoriyle yüklülük”ten ortaya çıkan ölçüm sorunları yeni değildir(51). Yalnızca, karmaşık aletlerin geliştirilmesiyle daha da kötüleşti. Schroedinger, “aletlerin göstergeleri fenomenlerin fotoğrafı değildir” der. Doğru, ama nesnel gerçeklikle beyinlerimiz arasında da Büyük Çin Seddi yoktur. Bu zamana kadarki sorun, ölçülen nicelikleri en az çarpıtan aletlerin tasarımıydı. (52)

Okyanus, başını suya sokmuş, dibe doğru “bağırın” bir sonar aletini görmezden gelebilir. Ama bir mikro zerreci, bazı özelliklerini (örneğin şarj gibi) ölçmek için tasarlanmış **makroskopik** bir nesneyi görmezden gelemeyiz. Gerçekte,

makroskopik alet, etkileşimi belirleyen “evren” olacaktır. Kısacası, mikro zerre ve alet **bir sistem** oluşturacaklardır. Zerrenin potansiyel davranış biçimlerini(53) belirlediği için alet elbette “tarafsız bir izleyici” olarak düşünülemez. Eğer dalga özelliğini ölçen bir alet tasarlırsak; gözlemleyebildiğimiz bu olur.

Tamamlayıcılık Prensibi (*Complementarity Principle*) minik nesnelerin “kişilik parçalanması” olan “şizoid”ler gibi davrandığını belirtir. Yani dalgalar ya da zerrecikler gibi. (54) Yukarıdaki bölüm dikkate alındığında, diyebiliriz ki, ölçüm aleti “şizoid”in “Dr. Jekyll” gibi mi, yoksa “Bay Hyde” gibi mi davranacağına karar verir. Burada vurgulanması gereken şu ki, nesnenin HEM Dr. Jekyll, HEM DE Bay Hyde gibi davrandığı gözlenemez. Bu “çelişik” (55) yüzleri aynı anda göstereceğini ileri süren bir deney başarısızlığa mahkumdur. Birçok “düşünce deneyi”, bu yanı gözden kaçırdığından başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

OLUŞUM VE ÇÖKÜŞ

Kuantum Mekaniği’nin en dikkat çekici özelliği, mikro zerrelere aynı anda **BİRDEN ÇOK** durumda varolmalarına izin vermesidir. Bu Süperpozisyon (üstüste gelme) prensibidir(56) Zerrenin davranışı, biçimsel olarak, aynı anda birçok ses çıkarabilen bir müzik aleti gibi olacaktır. Zerre için her varolma biçimi (modu), aynen, örneğin bir flüt sesindeki her tonun göreceli yoğunluğu gibi, göreceli bir ‘ağırlığa’ sahip olacaktır. (57)

Masalımıza geri dönersek, diyelim ki ‘ters’ ve ‘düz’ün göreceli ağırlıkları eşittir (yani yüzde 50-50). Elektör aynı anda hem ayakları üzerinde, hem başaşağı duracaktır! Bir mikro zerre kimse “gözlemediğinde” hem yukarı hem aşağı doğru durabilir. Ancak her zaman ya aşağı YA DA yukarı doğru dururken yakalanacaktır. Eğer çok sayıda tıpatıp aynı deneyden yapabilsaydık, zerreyi aşağı ve yukarı doğru yakalamamız aynı sayıda (yarı-yarıya) çıkardı(58). Yakalanma (ölçülme) noktasına kadar zerre, süperpozisyon yani üstüste gelme durumlarındadır. Ölçme eylemi, çakışmaları “yoketmektedir”. Dalga fonksiyonu (durum vektörü) “çöktü” denir (59).

Birçok potansiyelden **tek bir** seçeneğe değişme süreci analitik DEĞİLDİR. Bu nokta aklı başında birçok insan için çok sıkıntı yarattı. Dalga fonksiyonu, zerrenin makroskopik dedektörle (ölçme aletiyle) etkileşime girdiği noktaya kadar iyi belirlenir. Belirlenemezlik makroskopik bir okuma üretmenin sonucudur. Penrose’un sözleriyle, belirlenemezlik bir olayı kuantum düzeyinden klasik düzeye “büyütme” eyleminin içindedir. (60)

SCHROEDİNGER’İN KEDİSİ PARALEL DÜNYALARDA

Bu “büyütme”nin en çok tanıtımı yapılan örneği Schroedinger’in kedisinin

açmazdır. Masalımıza uyması için orijinalini biraz değiştireceğim. Diyelim ki küçük kızın kutusu, elektnoru aşağı bakarken yakalarsa kediyi öldürecek, ama yukarı doğruysa yaşamasına izin verecek (61) (zalim) bir makinanın bir bölümüdür. Şimdi varsayalım ki kedi bir “siyah kutuda” bulunuyor. Elektnor hem aşağı hem yukarı doğru olabileceği için, “kara kutuyu” açana kadar kedinin HEM ölü HEM diri olabileceğini varsayarsınız, ta ki kutuyu açıp kediyi YA ölü YA DA diri bulana kadar. Sanki bizim merakımız kediyi öldürmüştü gibidir. Peki bir de kutuda fareler olursa, bu farelerden bazılarının yenmiş, bazılarının yenmemiş olacağını da varsayacağız. Böyle böyle sürdürebiliriz. Kayram “paralel dünyalar” ya da “paralel tarih ağacı” olarak bilinir.

Kutuyu açtığımızda dalga fonksiyonu paralel tarih “dallarından” yalnızca birine inecektir. Pratikte sonuç, yazı tura atıp yazı gelirse kediyi vurmaktan daha farklı olmayacaktır.

Yalnızca bilimadamları hayvansever Miss Bardot’dan çekindikleri için değil, asıl, bir kediyi süperpozisyonda tutma ihtimali pratikte sıfır olduğu için, deney asla gerçekleştirilmedi. Ortalama bir kedi aşağı yukarı bin kere, milyon kere milyon kere milyon kere milyon(62) zerreden oluşmuştur. Bu dalga fonksiyonlarından herhangi birisi, evrenin geri kalanında birşeye “çarpabilir” ve çökebilir ve bir çöküş çığı başlatabilir. Kedinin herhangi bir zaman süresince hem ölü hem diri kalması şansı sıfırdır!

Bizim çıkartacağımız ders o ki günlük yaşamda karşılaşılan makroskopik nesneler, zombiler gibi hareket **etmez**. Kuantum Mekanığı böyle bir tezi desteklemektedir.

YAYGIN, ORADA, BURADA, HER YERDE

Dalga fonksiyonunun maddesel bir nicelik olmadığını kendimize sürekli hatırlatmalıyız. O bir dalga bile değildir. Adından da anlaşıldığı gibi o bir **fonksiyondur**, başka bir deyişle, zerrelere atfedilen potansiyellerin matematiksel betimlenmesidir. Bir potansiyel olarak fonksiyon her doğrultuda sonsuza doğru genişlemektedir(63). Dalga fonksiyonunun (maddesel nesneler gibi) yeri belli değildir. Dalga fonksiyonu maddesel olmadığından, maddeye atfedilen “dinginlik” onda yoktur. Birdenbire **değişebilir**.

Eğer iki zerre bir sistem oluşturuyorsa, ikisinin birleşik bir dalga fonksiyonu olacaktır. Meşhur örnek, iki fotonun belli bir reaksiyon sırasında oluşmasıdır(64). Böyle fotonlara “düğüm olmuş” denir. Bu fotonlardan herbiri süperpozisyon durumunda olabilir. Ama korunmanın (nedensel) yasaları gereği, bunlar birbirlerinden bağımsız olamazlar. Aralarından birisi yakalanana kadar, ikisi de tatlı tatlı yayılacaklar. O anda **bütün** dalga fonksiyonu çökecek çünkü bu iki foton **bir** sistem oluşturuyorlardı. Yakalanmamış fotonun durumu

artık belirlidir . Eğer birisi ayaküstü yakalanmış ise, diğeri de ayaküstü olamaz, o başüstü olmak zorundadır. Başka bir deyişle, serbest foton artık HEM baş yukarı HEM baş aşağı olamaz (65). Ancak birisi yakalandığında diğeri kilometrelerce uzakta olabilir. Birisine ne olduğunun sinyali ikizine ışıkötesi hızda nasıl ulaşmaktadır? Bu görecelilik yasalarını bozar.

Resmi cevap ‘ikisi de bir olduğundan sinyale gerek yok’tur. Bunun yanı sıra, değişilen “bilgi”dir. Kendimle ilgili kendime bilgi vermeme gerek yok.

Dolaşıklık göstermek için deneyler kesin değildir(66). Fizikçiler arasında bu (istatistiksel) deneylerin sonucu hakkında anlaşma yoktur. Ama öte yanda, mesajları şifreleme (*encryption*) bu fenomenden yararlanmak için endüstriden pey ilgi vardır(67).

YERİ OLMAMA - YAYGINLIK - VE NEDENSELLİK

Eğer dolaşıklık herkesin kabul edebileceği bir biçimde kanıtlanırsaydı, bu yalnızca, evrenin tüm parçalarının birbirleriyle karşılıklı etkileşim içinde olduğu görüşünü güçlendirirdi. Bu, onun yapısını **daha da** nedensel yapar. Fotonun durumunu burada belirlediyseniz, diğeri Rio Grande’yi geçse de kurtulamaz. Kaçabilir ama yasadan saklanamaz.

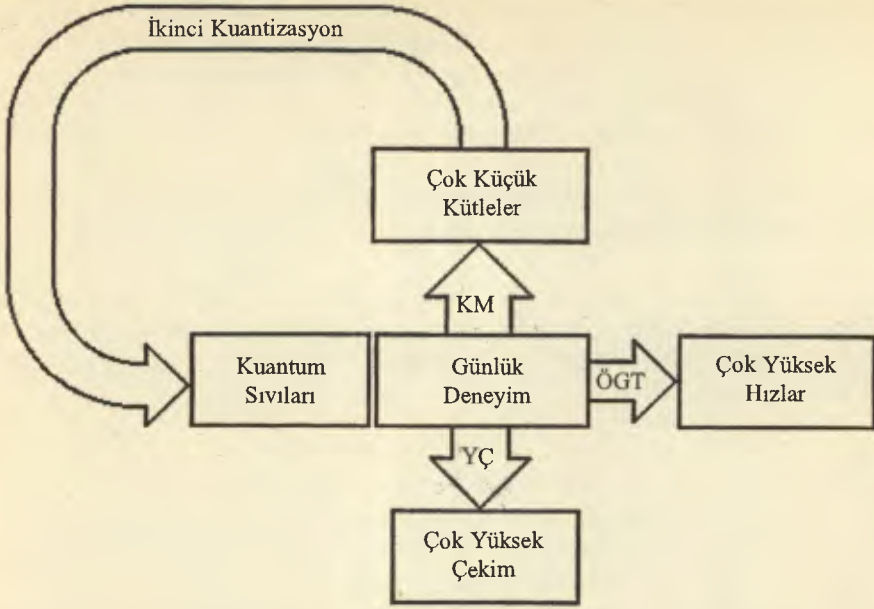
Yeri olmama özelliği, ‘saklı değişkenler’ diye bilinenler yoluyla şansa karşı koymayı öneren(68) teoriler için temeldir. Bu yaklaşımın öncüsü, Kuantum Mekaniği’nin evrenin birliğini gösterdiğini iddia eden Bohm’dur. “Dünyanın bölünmez ve sürekli değişen bir birim olarak görüldüğü bir resime doğru götürülmekteyiz” der. Kuantum felsefesi terminolojisinde bu görüşten “bütüncülük” (*holism*) olarak söz edilir. Bohm Kopenhag Okulu’na şiddetle karşıydı. Doğanın Diyalektiği konulu çalışmalarda adı sıkça geçer.

BİR ADIM İLERİ, İKİ ADIM GERİ

“Sınır”ı dördüncü “geçiş”, Kuantum Sıvılarına’ydı. Bu “İkinci Kuantizasyon” diye biliniyor ve en azından düşük ısı laboratuvarlarında günlük bir fenomen olan makroskopik fenomenleri (aşırı-akışkanlık) açıklamada kuantizasyondan bir adım ileri gidiyordu. Kuantizasyon’dan bir adım ileri, bizi iki adım geri, makroskopik fenomenlere götürmektedir. (69)

Aşırı-akışkanlık hayranlık verici bir fenomendir (70). Doğum sancılarıysa fizik tarihinin en uzunlarından. Bu fenomen Kuantum sıvıları genel başlığı altında geldi.

Aşırı iletkenlik, deneysel olarak, 1911’de Onnes tarafından gözlemlenmişti. Bu konuda başka birşey yapılmadı. Deney 1926’da (Kuantum Mekaniği formüle

edildiğinde) tekrar edildi. Hâlâ hiçbirşey yapılamamaktaydı. Ancak Kuantum Mekaniği, Kuantum Alan Teorisi'ne geliştirildikten sonradır ki (1940'larda), teorik akü Kuantum sıvılarını çalıştırmaya başladı. Bu arada öncel teorilerden birçoğu paldır küldür kurşuna dizildi (71). Böyle teorilerden birini (72) çabucak çöplüğe atan Bloch'un, şaka yoluyla şöyle bir teorem önerdiği söylenmiştir: "Aşırı-akışkanlığın herhangi bir teorisi reddedilebilir."

Başarılı BCS teorisi (73) 1957'de, Kopenhagen'den yaklaşık 30 yıl sonra geldi. Bu dönem Planck'ın tarihsel nutuğuyla Schroedinger Denklemi arasındaki zamandan daha uzundu!

BİRLİKTELİK NEDENSELLİĞİ GÜÇLENDİRİYOR

Makroskopik kuantum etkileri, bazı sistemlerdeki "kollektif" bir özelliğe atfedilir. Bu tarihe kadar olan tüm teoriler bağımsız olarak hareket eden zerre modelleri sundular(74). Makroskopik Kuantum fenomeni, genellikle çok düşük ısılarda, (ÇOK kaba bir anlatımla) dalga fonksiyonunun alansal tutarlılığı (coherence), atomların rastgele taneliliğinden (graininess) daha fazla olduğunda ortaya çıkar. Tüm sıvı(75) tek bir kuantum durumunda olacaktır.

Böyle sistemler tamı tamına sıfır elektrik direnci ve tamı tamına sıfır viskozite gibi özellikleri iyi yansıtmışlardır. (Ama kuşkusuz, en ilginç yönleri bunlar değildir.) Burada bizi ilgilendiren, aşırı-akışkan sıvıların sıradan sıvılardan DAHA nedensel olduklarıdır. Sıvının tutarlılığı (tam anlamıyla türdeşlik) sayesinde, Hidrodinamiğin nedensel yasaları yalnızca geniş değil, DAR ölçekte

de uygulanmaktadır. Soyuta doğru atılan bir adım daha (İkinci Kuantizasyon “sanal zerrelere” kavramını sunmaktadır), bizi daha “düzgün” ve yasaya daha uyan bir sisteme götürdü.

Kuantum sıvılarının bir özelliği de şudur ki, açısal momentum ve manyetik akı gibi makroskopik nicelikler kuantize edilir. Zerreler zaten tek durumda olduğundan dalga fonksiyonunda “çöküş” diye bir sorun olamaz. Bu Kopenhag Yorumu’na bir başkaldırı gibi gözükmemektedir (76).

RAHİP VE İŞADAMI

Dolunay farklı insanları farklı etkiler.

1962’de, Brian Josephson adlı, 22 yaşında, gelecek vaadeden bir öğrenci, gevşekçe bağlanmış iki makroskopik kuantum sisteminin iletişim kurabildikleri ve birlikte makroskopik eyleme geçtiklerini keşfetti. Bu çok önemli bir haberdir.

P.W. Anderson adlı çok yetenekli bir bilimadamı rüyasında Josef peygamberle görüştü ve SQUID (Superconducting QUantum Interference Devices- Aşırı-iletken kuantum müdehale araçları) adı verilen ve akıllı, yüksek teknoloji makinelede kullanılan oldukça hassas detektörler yapmada, Josephson Etkisi’ni kullanan bir şirket kurdu.

Josephson üniversitede kaldı ve bir Nobel ödülü aldı (1973). Ancak bir süre düşündükten sonra mesleğinden vazgeçti ve kendini meditasyona verdi. ESP’nin (Duygu Ötesi Algılama) sanki kendi Josephson etkisi varmış gibi birşey. Sanırım şimdilerde Stone Henge’in yüksek rahibi olmuş.

Kıssadan hisse (hani olur da farketmediyseniz) şudur ki, Kuantum Mekaniği bazı insanların daha iyi fare kapanları yaratmalarına yardımcı olabilir. Aynı zamanda bazı insanların da kafalarını kazıtıp Mançurya ilahileri gargara ederek derin sulara atlamalarına neden olabilir. Bir de gölgede oturup kendi kendine “nihil ulterius” (77) diye mırıldanmakta olanlar vardır. Kimileri de vardır ki...

KAPAT ÇENENİ VE HESAPLA!

Eğer Kuantum teorisine inanabiliyorsanız, onu **anlamamışsınız** demektir, derler. “Sağduyu” biçimlendirme açısından, Kuantum Mekaniği’nin çok az bir şansı vardır. O sevimli bir St. Bernard DEĞİLDİR. Schroedinger’den Penrose’a kadar birçok fizikçi Kuantum teorisinin EKSİK olduğu hissine kapılmışlardır. Daha iyi birşeyle ortaya çıkmanın olanaklı olduğunu hissetmişlerdir. Bu arada, Kuantum Mekaniği, tüm temel ve uygulamalı araştırmanın

teorik aracı olarak son derece etkili bir biçimde kullanılmaktadır. Silikon Vadisi'nde kimse felsefe dergileri okumaz. Motto şudur: "Kuantum Mekanîği çalışıyor, kapat çeneni ve hesapla!"

EFENDİMİN SESİ

Fizikte "hızlı bir tur"un olanaksız bir görev olduğunun farkındayım. Umarım ki tüm teorilerin, fiziksel fenomenlerin nedensel, yasalarla yönetilen doğasını gösterdiği noktasını açıklayabildim. Özellikle makroskopik fenomen kesinlikle nedenseldir. Bu yüzden Firavun endişelenmedi. Sorun Metafiziktedir. Bu yüzden de tapınağın bilge ihtiyarı endişelendi(78) .

Kuantum Mekanîği evrenin yalnızca dev bir makina olduğunu gösterdi. Bazı klasik kavramların mikroskopik çapta uygulanamayacağını söylüyor. Ama nedensellik onlardan birisi değildir !

Belki en iyi final, öğrenciliğimde kullandığım bir kitabın girişinden çıkar. Alıntı yapıyorum:

"Kuantum mekanîğinin sözde belirlenemez olduğuna ilişkin korkutmaca, çoğunlukla çok fazla iştahla anımsanmaktadır. Bu sorunlar hakkında gevşek konuşmalar, kuantum mekanîğinin, fiziksel süreçlerin tamamen akılcı tanımlaması olan klasik amacı terkettiği ve yeni fiziğin takdir edilebilmesi için tüm klasik kavramların kenara atılması gerektiği sonucuna götürebilir. Daha başka hiçbir şey gerçekten bu kadar uzak olamazdı..." (79)

Kuantum Mekanîği başıbozuk felsefeler kurmaya "bilimsel" ehliyet vermek için kullanılamaz !

Dipnotlar:

1. Elektronlar sürekli dönerler. Saat yönünde dönerlerse yukarı, saatin tersine dönerlerse aşağı olur. "Electnor"lar ise yalnızca aşağı Mısır'da İ. Ö. XVI'da yaşamışlardır.
2. Internet'te R.Collins sözcüğüne bakın.
3. Internet'de Sokal Aldatması (Sokal Hoax) ile ilgili binlerce megabaytlık sayfa vardır. Prof. A.Sokal, fiziğin en son gelişmelerine dayandığını söyleyen abuk-sabuk Kültürel Çalışmalar eğilimine ağır bir darbe indirmiştir.
4. Evet, "Daha Az Tanrının Çocukları" filminde çabalayan iyi niyetli ama saf öğretmen gibi.
5. Oldukça dahi bir adamdı. Bir serbest düşüşü, su saatleri kullanarak zamanlamayı düşünün! Bir sürü rampa üzerinde deneyler serisi yaptı ve oradan aldığı sonuçlardan, serbest düşüşün ivmesinin ne olabileceğini tahmin etti. Bu tarihte ki ilk "extrapolation" (uzatılma) hesaplaması idi. Aynı hatta, Kepler devasa

cisimlerin hareketi için fenomenolojik yasaları yerleştirebilmek üzere son derece zahmetli bir yolu takip etti. Her ikisi de teknolojinin eksiğini yaratıcı insan fikri ile kapattı.

6. Bunun basitleştirilmiş bir biçimi vardır: $dX/dt = F(x,y,...)$
Yada daha genel olarak: $dX_i/dt = F_i(X_1, X_2, ...)$
Newton Calculus'ün babasıydı.

7. Kapalı cebirsel formda. Yani bir deyim olarak, sayı olarak değil.

8. Teknoloji henüz onları yeni sorularla yüzleştirmedir.

9. Tıpkı Lagrangians ve Poisson Braketleri gibi. Mekanik dalgalar ve hidro-dinamik alanlarında da etkileyici çalışmalar yapılmıştır.

10. Yalnızca Kuantum Mekanikliğiyle değil, Enformasyon Teorisiyle de feshedilmiştir. Eğer kesinlik enerji gerektiriyorsa o zaman mutlak kesinlik sonsuz enerji gerektirir. Bu hala tek bir zerredir. Şimdi bunu evrendeki zerrelere sayısıyla çarpın.

11. Kör falcı Thebes'in adı verilmiştir. (Yunanistan'da, Mısır'da değil.)

12. Hilbert, Kuantum Mekanikinde ve başka alanlarda kullanılan Lineer Operatörler'e ilişkin sonul bir çalışma yapmıştır. Kendi adıyla anılan bir matematik alanı vardır. Matematik aksiyomlaştırmaya çalışmıştır. Matematik ve fiziğin birliğine inanmıştır.

13. "Dingin sistemlerdeki tüm gözlemciler" olarak belirtmem gerekirdi. 'Aynı' burada aynı **cebirsel biçim** anlamına geliyor. Eğer bir yasa bir sistemde $Y = aX$ olarak anlatılıyorsa, başka bir sistemde örneğin $Y = A/X$ olarak anlatılmamalıdır. Bunların cebirsel formu aynı değildir. Onların nicelikleri (Y,y ; X,x ; A,a) birbirlerine eşit olmayabilir.

14. 'Aynı' burada, aynı **sayısal** değere, yani yaklaşık 300 bin km/saniyeye sahip anlamına geliyor. İki postülanın da, bazı "görecelilik" heveslilerinin inanmamızı istediği gibi farklılıkla değil "aynılık"la ilgili olduğuna dikkat ediniz.

15. Bunlar Galileo Hız Çeviri kuralları olarak bilinir. Bir kimse rıhtımdaki gözlemleyicinin ölçtüğü hızı bulabilmek için, trendeki gözlemleyicinin ölçtüğü değere trenin hızını da katmalıdır. Özel Görecelilik Teorisi'nde verilen örneklerde her zaman trenler ve uçaklar vardır (otomobile pek az rastlanır).

16. Işığın hızı, bir kurşundan daha hızlı olan sesinkinden yaklaşık bir milyon kere daha hızlıdır. Gerçekten de ışık hızı uzun zaman sonsuz olarak düşünülmüştür.

17. Belli bir günde ışığın hızını ölçtü, ardından altı ay sonra yeniden ölçüm yaptı, böylece dünya büyük bir hızla ters yönlere hareket ediyor olacaktı. Çok karmaşık ve kılı kırk yaran bir deneydi. Bir kere cıva üzerinde yüzen bir platforma yerleştirilmişti. Bilim tarihinin en meşhur başarısızlığı olarak adlandırılabilir.

18. Zamanın genişlemesi hızlı ilerleyen saatlerin yavaşmış gibi gözükmesi anlamına gelir. Tahmin laboratuvarında ve astronomik gözlemlerle doğrulanmıştı (Hayır, birbirlerinin kol saatlerini fırlatarak değil). Özel Görecelik Teorisi bu alanda bir problemle karşılaşmadı.

19. Polemik asıl olarak maddenin “yokolması” ve dolayısıyla da ... materyalizmin yokolmasıyla ilgiliydi! ...Materyalizm ve Empiriyokritisizm (1909)
20. En iyi bilinen sergileme Hiroşima ve Nagasaki’de yer aldı. Nükleer bombalar tamı tamına önceden belirlenmiş bir yükseklikten çok belirli şekilde atıldı. Russell kendine özgü akademik kara mizah ile “sonuçlar çok tatmin ediciydi” dedi.
21. Göreceli çevirilerin cebire gereksinimleri Galileocularından daha çoktu. Bunlar ilk olarak 1887’de Voifgt adında biri tarafından türetilmişti. Kimse o zaman bunların farkına varmışa benzenmiyor.
22. Ayrımları “uzay-gibi” denmişti. Yani bir olay diğerinden daha ötede meydana gelmektedir, daha önce değil. Böyle bir ayrım herhangi bir sistemdeki zaman gibi olmayacaktır. Yani diğerinden önce meydana gelmiş gibi, ve öyleye onun nedeniymiş gibi gözükmeyecek.
23. Bir milyon km/s ışık hızından çok yavaştır. Bu hızda araba kullanırsanız kolunuzdaki saat ve biyolojik saatiniz yaklaşık ayda bir saniye kaybedecektir. Bu arada galaksimizden epeyce uzaklaşmış olursunuz.
24. Büyük teorilerin ayırıcı özelliklerinden birisi, az sayıda sembol kullanmaları ve formüllerinin zarıflığıdır. Eğer formüllerinizde uzunluk ve beceriksizlik anlamında ipler elden kaçtıysa, bunları anlatacak daha iyi bir dil aramalısınız. Analitik geometriyi hafiften bilenlerimiz için bir şekil dairenin denklemini olabilir (basit bir Platonik Biçim). Örneğin keyfi olarak seçilmiş Kartezyen koordinatlarında denklem $(X-X_0)^2 + (Y-Y_0)^2 + (Z-Z_0)^2 = R^2$ olarak gözükebilir. Oysa düzgün seçilmiş Polar koordinatlarında yalnızca $r = R$ olur. Kullanılan sembollerin ne kadar azaldığını ve sekiz işlemin de kaldırıldığını farketin.
25. Oluşturulmuş yerçekimi, eğlence parklarından tutun da meşhur uzay istasyonunu 2001 Uzay Odessy’sine kadar birçok yerde kullanılmaktadır.
26. Öklid Geometrisi yerine Rieman.Bu uzay bükük olacaktır. Rieman geometrisinde poligonların açıları 180o nin katları olmaz. (Üçgen: $(3-2) \times 180$, Kare: $(4-2) \times 180$. vb.)
27. Yıldız ışığı, yıldızların atmosfer hareketlerinden dolayı “dansı”ndan daha küçük bir açıyla çarpıp geri dönecektir. Bu da astronomik ölçümlerin gerçekten de ne başbelası olduğunu gösterir.Güneşin kütlesi Titanik’inden bin milyon milyon milyon kere daha büyüktür. Titanik’in uzayı “bükebilme” şansı ne kadardır? Düzgün biçimlerdeki galaksiler devasa büyüteç “lensleri” olarak görülmektedir.
28. Huygens yaklaşık iki bin yıl sonra Newton tarafından da savunulan taneli (“fotonik”) ışık teorisini öldürdü. Bu kuantizasyon düşüncesi için yapılan ikinci katliamdı. Gölgeler vadisinde Aristo ve Huygens’in özür dilemek için çok zamanları olacak.
29. Belki de post-modern tavırların kökleri antik çağlardadır.
30. “Natura saltum non facit”. Bazı şeyler Latince daha iyi gidiyor.
31. “Kanonik çiftler” diye adlandırılan değişkenler için (örneğin durum ve momentum, enerji ve zaman, açısal momentum vb. (37)...), q. p h/2 biçimi

41. Newton'un aksine Schroedinger oldukça akli başında ve hoşlanılabilecek bir adamdı. Denklemi yazmadan hemen önce kafasına elma falan düşmemiştii (Newton'un da düşmemiştii ya). Kavram, de Broglie ile başlayan bir düşüncenin olgunlaşmasıydı. Eğer ışık parçacık gibi (fotonların parçacık niteliği var) düşünülebilirse, neden zerrelere dalga gibi düşünülemesin? Schroedinger'in daha önce görülmüş, nedensel biçimde olan denklemi, $Y/t = (2/i\hbar)HY = F(x,y,z,...)$ olarak yazılabilir. Denkleminde H "evren" in geri kalanıyla zerrelere etkileşimini içeren "Hamiltonian" anlamındadır. Zerrelerin davranışı bu etkileşimler ve zerrelerin "karakterleriyle" (şarj, kütle, ...) belirlenir. C_i 'lerin "ihtimal genliği" ve "sorunun fiziğini" barındıran H_{ij} 'lerin matris elemanları olduğu denklemin daha karmaşık bir biçimi $-i\hbar dC_i/dt = 2pS_j H_{ij}(t) C_j(t)$ olacaktır. Bu formülde, $S_i C_i C_j = \text{sabit}$ diye bir denklem, kütlelerin korunmasını dile getirmektedir.

42. Elbette birçok problem(aslında idealize edilen üçü hariç hepsi) kapalı cebirsel biçimlerde cevaplar bulmamız için çok karmaşıktır. Yaklaşık sonuçlar bulabilmek için birçok teknik vardır. Erken başarılarından biri, sadece iki zerreten oluşan Hidrojen atomuydu. Öyle olduğu halde zerrelere minik mıknatıslar olduğunu inkar etmek zorundaydılar!

43. Erwin Schroedinger, "The Present Situation in Quantum Mechanics", İngilizce basımı www.hia.com/pcr/qcat.html'den bulunabilir.

44. Programlamayı bilenler daha ileri dillerin daha ekonomik olduğunu bilirler. Babilliler cebirsel sembollerini yaklaşık M.Ö XVIII'de sunmaya başladılar.

45. Kuantum Mekaniğinde eğitilmiş insanların sayısı çok azdır. Bu azın içinden daha da azı politik tartışmalarda yer almaya meraklı olmuştur. Daha da azı politik konulardan haberdardır. Kısacası, Kuantum Mekaniği ve genelde fizik bilimi üzerine kurulduğunu iddia eden "cesur" sosyal teoriler üzerinde çok az kontrol vardır.

46. Ölçme sorunu merkezi bir konudur. Daha aşağıda daha detaylı olarak tekrar karşımıza çıkacaktır.

47. L.V.Tarasov, gerekliliğin ve şansın rolünün mikrodünyada arttığını başka bir şekilde daha ileri sürmektedir. Tüm elektronların fiziksel özellikleri (kütle, şarj vb...) **tamamen** aynıdır çünkü içsel yapıyla belirlenmiştir. (İki makroskopik cisim tamamen aynıdır.) Mikrodünyada dışarının da rolü artmaktadır çünkü mikrozerrelere varolduğu uzayın özellikleri evrenin kalanıyla belirlenmiştir. Tarasov karşıt eğilimlerin andış çoğalmasını dialektik olarak karakterize etmektedir. Tarasov Kopenhag yorumunun sıkı bir destekleyicisidir. Bohr'un "Tamamlayıcılık" prensibinin de dialektik olduğunu düşünmektedir. Sovyet bilim felsefesi, değerlendirilmesi gereken bir konudur. Tarasov LV, Basic Concepts of Quantum Mechanics(Genişletilmiş İngilizce basım), Mir Publishers, 1980.

48. Enerji, zerrelere sayısı, şarj, doğrusal momentum, dışsal ve içsel açısal moment, manyetik an, bunların yanı sıra "eşitlik" gibi bazı egzotik özelliklerin korunma yasaları vardır. Fizikçiler nomanklatüraya biraz da şaka katmışlardır. "Tuhaflık", "çekicilik" ve "renk" adı verilen özellikler vardır.

49. Teorik hesaplamalarda kullanılan “sanal geçişler” kavramı vardır.
50. Hawkins bir Kara Deliğe atlarsanız tuhaf, nedensel-olmayan şeylerin olabileceğini söyler. Birisi gerçekten de Vesuvius’un ağzına atladı. Hikayesini anlatmak üzere geri gelemedi. BBC’nin, tarihte en önemli düşünürlerin seçildiği bir kamuoyu yoklamasında Hawkins altıncı geldi. İlk üç: Marx, Einstein, ve Newton... Nedensel yasalara inanan üç kişi. İnsanlık için hâlâ ümit var.
51. Bir Çin atasözü şöyle der: “Aklın anlamadığını göz görmez.”
52. Ehliyetli hiçbir hastane, devasa termometreler kullanmaz. Bu sadece acı vermekle kalmaz ama hastanın ateşini de belirli şekilde düşürür. Şaka bir yana, bilimadamları bundan haberdardır.
53. POTANSİYEL BİÇİMLERİ tekrar etmek. Bu noktanın ‘gereklilik ve şans’ta altı çizilmişti.
54. Zerre ve dalga özellikleri, Klasik Mekanikten çıkarılmış kavramlardır. Bunlar aklımızın rahatı için doğaya dayatamayacağımız zihinsel kategorilerdir. (Yerlilerin “At adında bir adam” filminde yaptığı gibi) Yunan Mitolojisinde Sentorlar (Centaur) at da, insan da ve kesinlikle ikisinin arasında birşey de değillerdi. Onlar kaba şeytanlardı. Elektronlar da ne kurşun ne de dalgadırlar. Şair, “gül güldür, gül de güldür” diyor. (“A rose is a rose is a rose”) Yani biz gülü başka şeylere benzetsek de o güldür, başka birşey değil.
55. Bir takım yazarlar dalga-zerre ikiliğinin dialektik bir çelişki olduğunu söylemektedirler. İkisi bağdaşmaz özelliklerdir. Birlikte varolamazlar ve ... Bu bir dipnotta tartışılacak bir konu değil. Ama öyle sanıyorum ki eklektisizm ve pragmatizm erdem olmasa gerek.
56. Bu olanağın matematik temeli Schroedinger Denklemi’nin doğrusallığında yatmaktadır. Çözümlerin herhangi bir doğrusal bileşimi, doğrusal diferansiyel denklemin çözümüdür. Bu bir Jekyll ve Hyde durumu değildir. Bu ikisinin, evrenin geri kalanıyla olan etkileşim yüzünden uyumsuz davranışları vardır. Onların Hamiltonian’ları FARKLIDIR. Oysa ki “yukarı” ve “aşağı” AYNI. Schroedinger Denklemi, örneğin Hamiltonian’la sağlanmış bir elektronun iki olanaklı durumudur. (Hamiltonian’ların nedensel Klasik Mekanikten miras alındığını hiç değilse bir kere bahsetmiş olmam gerekir.)
57. Uzman bir müzisyen aletiyle yarattığı seslerin değişik bileşenlerini kontrol edebilir. Bu yüzden aynı müzik aleti başka müzisyenlerde farklı sesler vermektedir.
58. Bu tahminde kesinliksizlik YOKTUR. İhtimal kesin bir şekilde hesaplanabilir. Çok geniş sayıda deneyler hazırlamaktan söz etmek tabi ki yapmaktan **çok** daha kolaydır.
59. Vektörlerin çok sayıda doğrultuda çok sayıda bileşeni vardır. Eğer bir vektör biri hariç tüm bileşenlerini kaybederse, sadece bir taneye “yıkılmış” olur. Bir anlamda yerde gölgesinin üzerine düşen bir nesne gibi. Benzerlik sadece geometriktir, şiirsel değil.
60. Penrose R , The Large, the Small, and the Human Mind. Cambridge UP, 1997.

61. Daha çok Nero'nun başparmağı gibi. Orjinal anlatımı daha özenlidir. Çifte yarık, bir silah, zehirli gaz, ... Masalda kabul edilen iki durumlu dönüşümlü sistem (yukarı ya da aşağı) bugün edebiyatta en çok kullanılan şekildir. Mümkün olan en basit sistemdir. Tıpkı yazı tura gibi.
62. Bu evrenin yaşındaki saniyelerden milyar kere daha fazladır.
63. Pratikte, zerreden makroskopik uzaklıklarda fonksiyonun değeri önemsiz bir şekilde küçük olacaktır. Bir milimetre makroskopik bir uzaklıktır. Bir milimetreye 10 milyon atom sıralanabilir.
64. Örneğin, bir zerre ve anti-zerre birleşip imha olduğunda, enerjileri genelde pratik olarak zıt yönlerde hareket eden iki foton üretmeye gider. Muazzam bir ışık hızında hareket ettiklerinden göreceli olarak kısa bir zamanda iki foton birbirinden oldukça uzaklaşabilir.
65. Fotonların dönüşü yarım entegral DEĞİLDİR. Bunlar gerçekten ters ve düz değildir. Ama bu hikayenin ana fikrini değiştirmiyor.
66. Physics Today dergisinin Ocak 1999 sayısına bakın. Dergi meslekten olmayan okura seslenmektedir.
67. Serbest fotonun durumu hakkında bilginin tamamen bir sır olması Kuantum Şifreleme (Encryption) diye bilinenin temelini oluşturmaktadır. Birinci sırada gönderen dahi "sırrı" bilmemektedir. Dolayısıyla çalıştırılan aç gözlü bir sekreter kodu para karşılığı satamaz. Satacak bir kod yoktur. İkinci sırada, eğer birisi optik elyafla gönderilen kodu bulursa fotonların davranışı değişir (yıkılma) ve birisinin 'gözlemekte' olduğu uyarısı gelir. Kopenhag Güvenliği'nden saklanmanın hiçbir yolu yoktur.
68. Einstein "Tanrı zar oyunları oynamaz" demiştir. Dindar değildi, ama doğada insanüstü bir gücün olduğuna inanıyordu.
69. *Herhangi bir politik çalışmaya herhangi bir benzerlik tamamen tesadüfidir. Bir hatırayı hayatta tutmakta hiçbir zarar yoktur. O kişi, "Adımı boşyere kullanmayın" dememiştir.*
70. Bunu çok zaman önce kendi doktora tezim olarak seçmemin nedenlerinden birisi de budur.
71. Bilimsel topluluğun tetikte olduğunu göstermektedir. Hak edilen ceza ya da ödül derhal verilir. En son örneklerden birisi "soğuk füzyon" dolandırıcılığıydı. Fizikçilerin politik olarak eğitilmek için zamanı olmayabilir. Ama hepsi de akıllı insanlardır.
72. Ferromagnetizmden "domenler" modelini almaya çalışmış bir teori. Haksızlık etmemek gerekirse her iki fenomen de ikinci sıra faz tranzisyonlarıdır ve her ikisi de belli bir tür makroskopik düzen sergilemektedir. Einstein'ın kendisi tüm zerrelerin en aşağı enerji durumuna inmeleri gerektiğini farkederek çok değerli bir katkı yapmıştır. Bu durum şimdi hiç de sürpriz olmayan bir şekilde "Bose-Einstein Birikimi" (Condensate) diye anılmaktadır. Rickayzen G , Theory of Superconductivity , JW&Sons, 1965. Bunun "Historical Introduction" bölümüne bakın.
73. BCS Bardeen Cooper ve Schrieffer'in adlarının baş harflerinden oluşuyor. Elektronların içinde hareket ettikleri kristalin vibrasyonlarıyla haberleştikleri

öne sürüldü. Bu bir “çift olma”ya yolaçabilir. Kimyada olduğu gibi fiziksel elele tutuşma değil ama durumların çift olması, eylemlerin yerel olmayan koordinasyonu. Çiftler Cooper’ın adıyla anılmaktadır.

74. Bu şekilde açıklanan herhangi bir makroskopik fenomen (çok önceleri siyah cisim radyasyonuyla başlayan) istatistiksel ortalamalara dayanır.

75. Bazen Elektron “denizi” gibi bir iletkenle toplanan elektron yığına dağınmaktadır. Hatta Fermi’nin adıyla anılan bir “yüzeyi” de vardır.

76. Putterman SJ, Superfluid Hydrodynamics, North Holland, 1974. Bunun “Open Questions” bölümüne bakın.

77. “Nihil Ulterius” Latince “daha otelde birşey yok” demektir. Yani boşuna çabalamayın. Bu post modern bir tutumdur.

78. Peri masallarının teknik bilginin yerine geçemeyeceğinin tekrar edilmesi gerekir. Sokal aldatmacası bunu dramatik bir şekilde göstermiştir. Felsefenin önünde gerçekten de çok büyük bir görev vardır. Tüm disiplinler inanılmaz şekilde teknik hale gelmektedir. Bu sorun Anti Duhring yazıldığında bile vardı.

79. Merzbacher E., Quantum Mechanics, JW&Sons, 1967 (7th Edition). Bu kitabın genişletilmiş basımını internetten, www.wiley.co.uk/college adresinde bulabilirsiniz. Yazar nedenselliğin örneğini dağılmış “dalga-paketlerini” hesaplamada apaçık bir sınır şartı olduğunu belirtmektedir. Dağılma oldukça temel bir konudur çünkü zerrelere arasında etkileşimler bir tür “çarşıma” olarak görülebilir. ⊗

DUYURU!

TKP Merkez Komitesi'nin genişletilmiş toplantısı yapıldı. Yeni bir yüzyılın ve binyılın eşiğinde toplanan TKP Merkez Komitesi dünyaya ve Türkiye'ye ilişkin olarak şu durum değerlendirmesini yaptı:

20. yüzyılın en önemli olaylarından biri olan Ekim Devrimi'nin getirdiği yapılanma, Marksizm'in doğru anlaşılabilmesi ve uygulanabilmesi temelinde yapılan zincirleme yanlışlar nedeniyle yıkılmıştır. Ancak, tüm deneyimlerin yanı sıra, bu önemli deneyim de halk yığınlarının beyninde ve gönlünde olumlu ve derin izler bırakmış, dünyada toplumsal ilerleme çok yol almıştır. Bu nedendir ki emperyalizm, tersi yönde tüm özlem ve sinsî çabalarına rağmen, barış, demokrasi, kardeşlik görüntüleri sergilemek, hatta bu yönde bazı adımlar atmak zorunda kalmaktadır. AGİT ve Helsinki süreçlerinde insan hakları gibi önemli konuların sorun edilmesi, bundan başka bir gerçeği yansıtmamaktadır.

Emperyalist sistemin basamaklarını oldukça hızla tırmanan, bu temelde AGİT zirvesine ev sahipliği yapan ve Helsinki gündeminde de önemli yer tutan Türkiye'de de benzeri bir durum vardır. İşçi sınıfımız ve halkımız, yaşadığı ekonomik, toplumsal ve hatta fiziksel yıkım nedeniyle, eylem yaparak sesini yükseltmese de, Türkiye'nin en güçlü basın yayın organı olan fısıltı gazetesinde yayınladığı ve yaydığı düzen karşıtı görüşleriyle, barış ve demokrasi yönünde değişimi, önünde durulamaz ölçülerde zorlamaktadır.

Yüzyılın sunduğu bu değerli deneyimin derslerini çıkaran, insanlığın çıkarlarının savunucusu işçi sınıfının dünyada ve Türkiye'de öne sürmekte olduğu istemleri dikkate alan partimiz, emperyalizmin zorunlu ve göstermelik "ileri" adımlarıyla yetinilmeyip, dolu dizgin gerçek ilerlemenin önü açılmalı diye, çeşitli atılımlar yapmayı karar altına almıştır.

Partimiz, yakın bir zaman önce toplanan 10. Kongresinin gösterdiği yolda, kendi iç örgütsel işleyişinde, düşüncenin yaratıcılığını donduran tepeden inme merkeziyetçiliğin yerine, Lenin'in yaratıcı *bilimsel düşünceyi örgütlü duruma getiren*, gerçekten demokratik merkeziyetçiliğini ölçüt alacak değişimlerden başlayarak, çalışma biçiminde, siyaset üretme ve uygulamasında, eylem anlayışında bir dizi değişiklik için hazırlık yürütmeyi kararlaştırmıştır. Önümüzdeki süreçte bu doğrultudaki hazırlıkları hızla tamamlayacak, yeni yüzyıla ve binyıla eskinin dersleri ışığında yenilenerek girmeye çalışacaktır. Bunu başarırsa geçmişin doğrularını geleceğe başarıyla taşımış olacaktır.

Partimiz böyle önemli bir dizi atılımın eşiğindeyken, yararlıyı, olumluyu baltalamak ve provakasyonlar için gerekli bulanıklığı yaratmak amacıyla yine belli girişimlerle karşılaşabiliriz. Tüm lider kadrosunun dürüstlüğüne ve iyi niyetine mutlak güven duymanın rahatlığıyla belirtelim ki, bu tür girişimlere, tüm parti birlik içinde karşı çıkacaktır. Gün 21. yüzyılın, 3. binyılın önümüze koyduğu büyük ve önemli görevleri yerine getirme günüdür.

Bu çerçevede tüm yoldaşlarımızı silkinmeye, toparlanmaya, daha büyük bir zevk ve enerjiyle çalışmaya çağırıyoruz.

Tüm dost ve sempatizanlarımızı, düzen partilerinden tiksinişmiş, almaşık arayan

tüm güzel insanları, genç arkadaşları bu sürece katkı yapmaya çağırıyoruz. Tüm dost ve sempaticanlarımızı, düzen partilerinden tiksinişmiş, almaşık arayan tüm güzel insanları, genç arkadaşları bu sürece katkı yapmaya çağırıyoruz. İnsanların paylaşımcı demokratik ilişkiler, sevgi ve barış içinde, sağlıklı ve mutlu, tüm canlılarıyla doğayı koruyarak ve geleceğe insanlık onuruna yaraşır bir güven duyarak yaşayacakları bir dünya ve Türkiye kurmak için uğraşımızı yenileyip yoğunlaştıralım diyoruz.

Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi
Aralık 1999

DOĞUM GÜNÜNDE NAZIM'DAN

SENİ DÜŞÜNÜYORUM

Türkiye Komünist Partisi,
TKP'em benim,
seni düşünüyorum.
Sen dünümüz bugünümüz,
yarınımızsın,
en büyük ustalığımız,
en ince hünerimizsin,
sen aklımız, yüreğimiz ve
yumruğumuzsun.
Dünyada bir anılır şanlı soyun var,
Sen küçük kardeşisin VKP(B)'nin.
Sen bana bugün mübarek alnındaki
yara izinle
ve işçi bileklerinde zincir izleriyle
göründün.
Yürüyorsun dimdik, pırıl pırıl.
Ömrümde yalnız seninle
ve senin safında olmakla
övündüm.⊕

Nazım Hikmet Ran

BÜYÜK DÖNEMEÇ

RIZA YÜRÜKOĞLU

1 Türkiye Emperyalist Hiyerarşide Terfi Ediyor

Bin Çiçek'in üçüncü sayısında yayınlanan yazımda özetle şöyle demiştim: Dünyada bugün silahlı devrim, silahlı propaganda gibi, silahlı öne alan mücadele yollarının önü tıkanmıştır.

Bu yazıda, o noktadan sürdürerek Türkiye'nin durumunu ele almak istiyorum.

1978 yılında yayınlanan *Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye* adlı kitapta, ülkede finans kapital oluşumunun ve yer yer başlayan sermaye ihracının da gösterdiği gibi, Türkiye'nin emperyalistleşme aşamasına dayandığını, ama bu kapının kolayca açılmayacağını söylemiştik.

Aradan yirmi yıl geçti, evet hele emekçi halk için hiç de kolay olmadı ama Türkiye emperyalist oldu. 1999 yılı başlarında toplanan TKP 10. Kongresinin de saptadığı gibi, bugün Türkiye emperyalist bir ülkedir. Biz, emperyalizmin de bir bütün olmadığını, hiyerarşik bir merdiven olduğunu ve Türkiye'nin bu merdivenin alt sıralarında bulunduğunu anlatabilmek için buna *alt emperyalizm* diyoruz. Alt emperyalizm, emperyalist "kulübün" dışında ve altında oluşu değil, emperyalizmin alt sıralarında yer alışı anlatmaktadır.

Ancak, bugün değişik bir durum var. Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin son bildirisinde söylendiği gibi, **Türkiye, emperyalist hiyerarşide terfi ediyor**, yukarılara çıkıyor.

Bu tırmanışın hem sağlayıcısı, hem de kanıtı olan bir kaç konuya değinelim.

Birincisi, Rus-Çeçen savaşının nesnel olarak hizmet ettiği amaç - öznel amaçları bilemeyiz - Rusya'yı küçültmek, Türkiye'yi güçlendirmek olmuştur.

Bu savaş, Rusya'nın Hazer çanağı petrolünü Novorossiysk limanına aktarma önerisinin önünü kesmiştir. Çünkü, Azeri petrolünü Rusya'ya taşımakta olan boru hattı Çeçenistan'dan geçmektedir. Çeçen savaşının çıkmasıyla beraber

Rusya opsiyonu çökmüştür. Geride iki öneri var. İran'ın, Azeri petrolünü kendi üzerinden dünya pazarlarına çıkarma önerisi, bir de Bakü-Ceyhan hattı. ABD, islamcı ideolojiyi güçlendirmek istemediğinden, İran önerisi de dikkate alınmıyor. Dolayısıyla, Çeçen savaşı Türkiye seçeneğini birdenbire güçlendiriyor.

Bunun üzerine Rusya büyük telaşlara kapılıyor ve 6 ay içinde Çeçenistan'ı atlayarak Dağıstan'dan geçen yeni bir boru hattı kurarım diyor. Ama çeçen gerillaları, böyle bir boru hattı yapılmaya başlandığı anda sabotaj yapacağız, daha ilk şantiye kurulsun bombalayacağız diyorlar. Yabana atılacak bir tehdit değil!

Doğaldır ki, Rusya'nın elindeki kartlar bitmiş değildir. Kafkaslarda huzursuzluklar, hatta iç savaşlar, hatta kendisinin taraf olacağı bir savaş yaratma olasılığı büyüktür. Ne olursa olsun, süreç sonuçta dünyadaki güçler dengesine oturacaktır. Rusya elindeki tüm kartları oynasa da, sonuçta, belki 2004 yılında değil ama biraz daha sonra, petrol ve doğal gaz Türkiye'ye gelecektir. Gelmesinin önünde henüz büyük badireler var ama gelecektir.

Sürecin böyle bir gelişim içine girmesi, Türkiye'nin gücünün ve emperyalizm önündeki inandırıcılığının arttığının kanıtıdır. Yine bu süreç, Orta Asya ve Kafkasları Rusya'dan koparacak ve Türkiye'yi ciddi biçimde güçlendirecektir. Çünkü bu konu, bugün dünyanın en önemli sorunudur, 21.yy'ın enerji kaynakları sorunudur.

İkincisi, Türkiye'nin, İslam dünyasının ılımlı lideri olarak öne çıkması da, hem terfinin kanıtıdır, hem terfiyi güçlendirmektedir. Özellikle ABD yönetimi, giderek Suudi Arabistan'a eleştirilerini arttırmakta ve çeşitli ağızlara, Suud'ların İslam köktendinci terörizmini desteklediğini söyletmektedir. Öte yandan, her vesileyle Türkiye'yi, seküler bir ılımlı İslam ülkesi olarak öne sürmekte, vitrine çıkartmaktadır. Büyük bir oyun var ortada ama Türkiye'yi olağanüstü güçlendiren bir oyun. Ve de, güvenilmeyen noktalarda olan bir ülke için bunlar planlanamaz.

Üçüncüsü ve en önemlisi, tüm kargaşası içinde ekonomi hızla güçleniyor, modernize oluyor ve dünyaya adapte oluyor. Depremleri, uzakdoğu krizi vb içinde, ekonomi ilerliyor. Son otuz yıldır içiçe yaşadığımız enflasyonun da dizginleneceğini göreceğiz çünkü dün sermaye birikimi yolu olarak biliçle, ustaca ve vahşice kullanılan enflasyon, bugünkü yeni çerçeveye artık zararlı olmaktadır.

Zayıf Halka kitabında kullandığımız bir alıntı şöyle diyordu: "İç savaşı önlemek istiyorsan, emperyalist olacaksın". Olan budur. Türkiye'de iç savaş "tehdidi" gündemden kalkmıştır. Kendimizi aldatmayalım.

Dördüncüsü, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılma süreci de hem terfinin kanıtıdır, hem de terfiyi güçlendirmektedir. Son aylarda yazılanlardan ve söyle-

nenlerden şu açıkça görülüyor ki, Türkiye'nin jeopolitik önemi Avrupa'nın kafasına dank etmiştir.

Bu jeopolitik önem, Sovyetler Birliği döneminde olduğundan da daha büyüktür bugün. O tarihlerde Türkiye'nin işlevi, Sovyetler'e karşı bir sınır karakolu olmaktı, ama enerji yatakları Sovyetler'in denetimindeydi. Oysa bugün, Türkiye, enerji kaynaklarına giden yoldur. Dolayısıyla Avrupa Birliği de görüyor ki, artık Türkiye'yi içine almak zorundadır. (Bu yazı, Helsinki'de Türkiye AB aday üyeliğine alınmadan önce yazılmıştır.)

Avrupa Birliği neden birdenbire Türkiye'den yana konuşmaya başladı? Amerikan baskısı mı? ABD her zaman yapıyordu o baskıyı. Yeni olan ne?

Türkiye devleti bugün askeriyle, cumhurbaşkanıyla, "demokratikleşeceğiz" diyor. Dün de diyordu, evvelsi gün de diyordu. Dün inanmıyorlardı, bugün neden inanıyorlar? Yeni olan ne?

Yeni olan, Türkiye'nin yeni jeopolitik öneminin, lök gibi masanın ortasına oturmasıdır.

Ne var ki, nüfusu son derece genç bir Türkiye, öylesine dinamik bir Türkiye. Şu kadar milyon işsizi ile Avrupa'yı basarsa ne olacak? Yani, AB, Türkiye ile de olamıyor, onsuz da olamıyor. Sonuçta almak ağır basacaktır ama serbest dolaşım hakkı uzun bir süre Türkiye'nin eline verilmeyecektir.

Özetle, Türkiye'nin ekonomik gücü artıyor, jeopolitik önemi artıyor ve Türkiye emperyalist hiyerarşide üst sıralara yükseliyor.

2 Türkiye Artık Demokratikleşme Süreci İçindedir

Buraya dek söylediklerimizden şu sonuç çıkar ki, en başta toplumumuzun dayatmasıyla, hem de yukarıda saydığım öğelerin etkisiyle, Türkiye bir demokratikleşme sürecine girecektir, girmiştir. Şu ya da bu kadar demokratikleşecektir, ne kadar olacağını göreceğiz ama süreç kaçınılmazdır. "İç savaş önlemek istiyorsan emperyalist olacaksın" sözleri ne anlama gelir? İşte bu anlama gelir. İşte onu yapacak noktaya geldi, geliyor Türkiye.

Bu demokratikleşme sürecinin sahiciliğini arttıran iki öğe daha vardır. Onları da değerlendirmeye katmak gerekir.

Birincisi, PKK ile yürüyen savaşın devre dışına çıkarılması, topluma hem ekonomik, hem siyasal, hem psikolojik katkı sağlamıştır. Toplumsal psikolojide önemli bir değişim vardır. Dün, iyi niyetli ama ilerici vb olmayan geniş kesimler, ülkenin savaş içinde olduğunu görüyor, "ne yapalım, savaş zamanında

olağanüstü koşullar egemendir” diyordu. Şimdi savaş bitti. Yeni bir güven geldi Türkiye toplumuna. “Haydi bakalım” diyor herkes, “demokrasi istiyoruz.”

İkincisi, Avrupa Birliği’ne katılım süreci de demokratikleşmeyi zorluyor. Bunun bir bölümü oyun olarak yapılıyor, Öcalan konusunda olduğu gibi. Devlet, Öcalan’ın idam edilmemesinden yanadır ama bu kararı kendisi kolayca alamıyor çünkü halkın psikolojisi müebbet yönünde henüz değiştirilemedi. Toplumun bu yargısı kaldığı sürece Öcalan’ı asmamaları çok zordur. O zaman, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne aldırıyorlar kararı. Avrupa hukukuna imza atmışız, mecburuz, vb... Osmanlı’da hile tükenmez. Bu bir oyun olabilir de, sonuçta AB’ne giriş süreci, demokratikleşme sürecini zorunlu olarak derinleştirecektir.

Şu da çok önemli bir noktadır ki, Türkiye’nin içine girdiği demokratikleşme sürecinin neler getireceği, ne denli derinleşeceği biraz da bizlerin, komünistlerin, ilericilerin, devrimcilerin, demokratların tutumuna bakacaktır.

3 Biz Ne Yapacağız?

“Durumdan görev çıkarmak” gereklidir. TKP’nin, önündeki bu sürece uyarlanması zorunludur. Nasıl? İki alanda aynı anda, hızlı ama aceleci ve telaşlı olmayan, iyi düşünülmüş adımlar atarak: 1) Parti yapısı daha da demokratikleştirilmeli, 2) İlegalite sorgulanmalıdır.

3.1 Partide Demokratikleşme

TKP 10. Kongresi bu yönde ciddi adımlar attı, önemli bir demokratikleşme sağladı.

Örneğin, eski tüzükle parti, sekreter hegemonyası demiyorum, sekreter diktatörlüğü altında bir örgüttü. Hücre sekreteri, il sekreteri, Genel Sekreter, her düzeyde sekreter diktası vardı. Tabii, o gücün nasıl kullanıldığı büyük ölçüde o yerleri dolduranların kişisel yapılarına göre değişiyordu ama durum özünde dediğim gibiydi.

Eski tüzüğe göre, bir organda çoğunluk bir yönde karar ister ama sekreter bir başka yönde karar isterse, sekreterin dediği karar oluyordu. İstenirse konu bir üst organa götürülüyordu ama üst organlarda, sekretere değil de komite çoğunluğuna hak veren kararların alındığını da pek anımsamıyorum. Aynı durum için yeni tüzük ise, organ çoğunluğunun isteği karar olur ama sekreter bu kararları uyuşmuyorsa ve isteniyorsa durum üst organa götürülür diyor. Bu çok önemli bir adımdır, bugün TKP, sekreter diktasından, çoğunluk diktasına geçmiş bir örgüttür.

10. Kongre’nin bu demokratikleşme adımlarını atmasından önceki tartışma

sürecinde ve kongreden sonra değişiklikleri uygulama sürecinde, kadromuzda demokratikleşme bilinci yükseldi. Ne kimseyi, ne kendimi aldatmadan ve abartmadan söylüyorum, yükseldi. Tam oldu mu? Tabii tam olmadı, birdenbire tam olması da beklenemez. Daha hâlâ çevremizde, demokratikliği fikir düzeyinde benimseyen ama asıl olarak kendisi için benimseyen, yanındaki ya da altındaki yoldaşlara o demokratikliği tanımamaya çalışan yoldaşlar görüyoruz.

Ne olursa olsun, partide demokratikleşme bilinci yükselmiştir. Şimdi bunu bir adım daha yükseğe çıkarmak zorundayız. Dün sekreter diktatörlüğünde bir partiydik, bugün çoğunluk diktatörlüğünde bir partiyiz, en kısa bir sürede çoğunluk iradesini diktatörlük olmaktan çıkarmış, farklı görüşlere yaşama ve çoğunluğa geçme haklarını tanımış ama eylem birliği bozulmayan bir parti olmalıyız.

Bu alanda (ve de tüzükte) yapılması gereken çok değişiklik vardır. Burada yalnızca bir tanesine değineceğim, ki bence yapmamız gereken değişikliklerin en önemlisidir. Rusya Komünist Partisi (RKP) 10. Kongre'sinde, "klikler ve hizipler" üzerine alınan kararı açıkça reddetmeliyiz.

Bu noktada durup, demokratik merkezîyetçilik ve RKP'nin 10. Kongresini kısaca ele alalım. Çünkü bu konu, dünya komünist hareketini yıkan nedenlerin başlarında gelir. O tarihten itibaren o "geçici" madde, Sovyetler Birliği yıkılana dek tüm KP'lerde muhalefetleri, farklı görüşleri, tartışmayı, fikir üretimini yok eden bir işleyiş olarak sürüp gitti. "Fraksiyonlara hayır, monolitik parti" diye bağırıp yürüdük. Her türlü fikir üretme süreci durdu. Doğruların kendisine "indiğini" düşünen bazıları, ama aslında fikirlerinin gücüyle değil, kolunun gücüyle, geldi gitti ve dünya komünist hareketi çöle döndü.

Demokratik Merkezîyetçilik ve RKP 10. Kongresi

1899 makalelerinde Lenin, devrimci bir örgütün, onun demokratik karakteri korunurken, nasıl etkin bir örgüt haline getirileceği sorunuyla boğuştu. O dönemde devrimcilerin en çok gereksinim duydukları şey, liderliğin tüm siyasal eylemi planlayabildiği ve yönetebildiği, yüksek düzeyde merkezîleşmiş bir parti idi. Lenin'in merkezîyetçilik üzerinde ısrarla durmasının temel nedeni, Rus devrimcilerinin çalışmak zorunda oldukları ortamın aşırı baskıcı koşullarıydı.

Bu çerçeve içinde Lenin parti-içi demokrasi sorununu ikincil bir sorun olarak görmek zorundaydı. Örneğin, yönetim organlarını seçilmiş delegelerden oluşan bir kongrenin seçmesi, partinin demokratikliğini sağlamada yeterli olmak durumundaydı. Buna karşın, devrim öncesinden Lenin'in ölümüne dek parti içinde yürüyen yoğun tartışmalar hatırlandığında, parti içinde geniş, açık ve özgür bir tartışmanın uygulandığı da görülür. Ancak, "geniş demokratik ilke"nin, partinin temel örgütsel ilkesi olması gerektiğini savunanlara karşı Lenin şunları söylemiştir:

**Ölümünün 76. yıldönümünde Lenin'i
sevgi ve saygıyla anıyoruz.
Lenin 20.yüzyılda çok konuşulmuş, çok duyulmuştur
ama iyi anlaşılmamıştır.
Lenin'in adı dillerde çok dolaşmış ama
görüşleri az uygulanmıştır.
Zaten Lenin dosyası da kapanmamıştır.
Lenin'in görüşleri,
asıl olarak, yeni yüzyılda,
yeniden güçlenecek işçi hareketinde vücut bulacaktır.
Bulmak zorundadır
çünkü hayat bunu dayatıyor.**

Otokrasinin karanlığı ve jandarmanın boyunduruğu altında, parti örgütünde geniş demokrasi, yararsız ve zararlı bir oyuncaktan başka birşey değildir. Yararsız bir oyuncaktır çünkü, işin gerçeği, ne denli isterse istesin hiçbir devrimci örgüt geniş demokrasiyi uygulamamıştır, uygulayamazdı da. Zararlı bir oyuncaktır çünkü 'geniş demokratik ilke'yi uygulama yönünde her girişim, polisin geniş çaplı baskınlar yapmasını kolaylaştıracak, hüküm süren ilkeliliği sürdürecektir ... (tir.) (*Toplu Yapıtlar*. Cilt4, ss.479-80)

RSDİP'nin ikinci kongresi sıralarında (1903), uzun bir tartışmanın ardından belirmeye başlayan "merkeziyetçi" sistem, 6 temel örgütlenme ilkesine dayanıyordu:

- 1) Azınlığın çoğunluğa bağlı olmalıdır. 2) Kongre, yani tüm yetkili örgütlerden gelen seçimli delegelerin toplantısı, Parti'nin en üst organı olmalıdır; dahası, bu seçilmiş delegelerin tüm kararları sonul olmalıdır. 3) Partinin merkez organına (ya da organlarına) seçimler doğrudan oylamayla ve Kongre'de yapılmalıdır. Kongre dışında seçimler, iki-aşamalı seçimler vb., kabul edilemez. 4) Hem yerel, hem merkezi, tüm Parti yayınları hem Parti kongresine ve hem de ilgili merkezi ya da yerel parti örgütlerine tamamiyle bağımlı olmalıdır. Örgütsel olarak Partiyle bağlanmamış parti yayınlarının varlığı kabul edilemez. 5) Parti üyeliğinin ne anlama geldiğinin tam anlamıyla açık bir tanımı olmalıdır. 6) Aynı biçimde, herhangi bir Parti azınlığının hakları da Parti tüzüğünde açıkça tanımlanmalıdır. (*Toplu Yapıtlar*. Cit 9, s.166) (abç.)

Komünist hareketin daha sonraki pratiği ışığında bakıldığında, bu sonuncu noktanın özellikle önemi büyüktür çünkü Rusya'nın o koşulları altında bile, yalnızca azınlıkların varlığı değil, onların "haklar"ının da olacağı kabul edilmiştir. Bunu Sovyetik teoriyle karşılaştırınca aradaki büyük uçurum hemen görülür: Resmi Sovyet parti teorisi, "azınlığa bir çeşit özel haklar verilmesi istemi, parti disiplininin gerekleriyle uzlaşmaz" der.

Parti disiplini ve demokratik merkeziyetçilik anlayışının gelişim süreci içinde çok önemli bir moment daha vardır: 1905 devrimci dalgasının otokrasiden önemli siyasal ödünler kazanmasının ardından, 1906'da RSDİP'in Birlik Kongresi, parti-içi yaşamda bir dizi yeni, daha demokratik işleyişler kabul etti. (Yani ortam izin verdiği anda partinin demokratikliği yükseltildi.) Ve o tarihten itibaren artık "demokratik-merkeziyetçilik" terimi yaygın olarak kullanılmaya başlandı. Kongrenin hemen ardından Lenin şöyle dedi:

Demokratik merkeziyetçilik ilkesi üzerinde, tüm azınlıkların ve (partie -RY) sadık muhalefetlerin haklarının garantiye alınması üzerinde, parti örgütlerinin otonomisi üzerinde, tüm parti görevlilerinin seçilmeleri, partiye hesap vermeleri ve geri alınabilmeleri üzerinde hepimiz anlaşıyoruz. Bu örgüt ilkelerine pratikte uyulmasını, bunların sürekli ve samimi uygulanmasını, bölünmelere karşı bir garanti olarak, Parti içi ideolojik mücadelenin mutlak örgütsel birlikle tümüyle uygun olabileceğinin ve olması gerektiğinin bir garantisi olarak görüyoruz. (*Toplu Yapılar*. Cilt 10, s.314)

Lenin'in demokrasiye bağlılığı - partide ya da toplumda olsun - hiçbir zaman mutlak olmadı, çünkü demokrasi her zaman var olan koşullar altında ele alınmalıdır. Ancak şunu da kesinlikle söylemek gerekir ki, Lenin, ardından gelenlerin tersine, parti demokrasinin sınırlanması gereken bir durumla karşılaştığında, bunu daima açıkça söylemiştir.

Bu söylenene en güzel örnek, daha sonra demokratik-merkeziyetçiliğin temel ilkesi durumunu alan, parti içi hizipler yasağıdır. Hizipleri yasaklayan karar ilk olarak RKP'nin 1921'deki 10. kongresinde alındı. Parti içi işleyişlere bir dizi geçici sınırlamalar getiren, "parti birliği" üzerine daha geniş bir kararın parçası olarak. Söz konusu acil önlemler, köylülerin, işçilerin ve askerlerin savaş komünizmine karşı yığınsal eylemlere girerek, Sovyetlerin gördüğü en ciddi krizi yarattıkları bir ortamda alınmıştı. Lenin'in NEP programı önerisi, bu kriz ortamına yanıt olarak getirilmişti. Ancak NEP'e karşı parti içinde önemli bir örgütlü "sol muhalefet" ortaya çıkmıştı. Parti bölünmek ve devlet erkini yitirmek üzereydi. İşte, hizipler yasağı bu koşullar altında önerilmişti. Bakın Lenin bu gerçeği nasıl anlatmaktadır:

Parti içinde muhalefetin yasaklanması, içinde bulunduğumuz anın

siyasal mantığından kaynaklanmaktadır... Şu anda muhalefetsiz de olabiliriz yoldaşlar, şimdi zamanı değil!... Nesnel durumdan kaynaklanıyor, sızlanmanın bir yararı yok... Şu anda parti-dışı yığın, Rusya'nın bugünkü ekonomik konumunda kaçınılmaz olan küçük-burjuva dalgalanma içindedir ... ve biz yalnızca biçimsel değil, derin, geniş bir birlik göstermeliyiz. (*Toplu Yapıtlar*. Rusça. Cilt 41, s. 108)

Lenin bu kararın olağanüstü, **geçici** ve sınırlı yapısını başka yollardan da vurguladı. Örneğin, hiziplerin yasaklanması kararının gelecek parti kongresi için de geçerli olmasını isteyen bir önergeyi reddetti. Dahası, şunu da söyledi ki, kararın, MK'nın kendi üyelerini MK'dan çıkarmasına izin veren bölümünün

demokrasiyle de, merkeziyetçilikle de hiçbir ilgisi yoktur... Kongre, Merkez Komitesi'ni seçer ve bunu yaparak ona liderliği verir ve en **yüksek** güvenini gösterir. Fakat Merkez Komitesi'nin kendi üyelerine ilişkin olarak böyle bir hakka sahip olabilmesi, partimizin hiçbir zaman izin vermediği birşeydir. Bu, içinde bulunduğumuz durumun bilinciyle yapılmış aşırı bir uygulamadır. (Ibid)

Bu söyledikleri ve yaptıkları Lenin'in amacını tartışmasız bir biçimde sergilemektedir. (Birşey daha ekleyeyim, Lenin bu kararı alırken bile, aynı kongrede, parti içi tartışmanın yine de yürüyebilmesi için, üyelere dönük bir tartışma bülteni çıkartılması kararını aldırıştır.) Ne var ki, daha sonraki Sovyet anlayışı, 10. parti kongresinin parti birliği üzerine olan **geçici** kararının, "hiziplerin kabul edilmezliğinin", parti yaşamının vazgeçilemez kuralı olduğu anlayışına dayandırıldı.

Parti Birliğini Demokratikleşme Değil, Bilinç Eksikliği Bozar

RKP'nin 10. Kongre'sinde ne diyor Lenin? Üyelerin en doğal hakkı olan tartışma ve farklı fikirler öne sürme hakkını ellerinden alıyoruz ama bu geçici bir durumdur çünkü parti bölünme tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Peki, o geçici durum dışındaki uygulama nasıldır? Herhangi bir konuda MK karar almadan önce, herkez istediği fikri parti içinde ya da dışında açıkça söyleyebilir. Karar alındıktan sonra, o konuda ne parti içinde, ne parti dışında konuşulamaz, eylemdeki birliği korumak için.

Günümüz koşullarında bu çerçeveyi nasıl anladığımızı da bir kez daha açıkça ortaya koymakta yarar vardır çünkü dünya komünist hareketinin uygulamaları bu doğru tutumun da içini boşaltmıştır. Karar alındıktan sonra ne parti içinde, ne dışında konuşamazsın kuralı "mutlaklaştırılmış", süresizleştirilmiş ve böylece pratik şu noktaya kilitlenmiştir: MK çoğunluğu bu kararı aldı, sen fikirlerini yutmak zorundasın... Böyle bir anlayış egemen olduğu zaman, tartışma olamaz. Çünkü o noktada çoğunluğun diktatörlüğü yerli yerinde durmaktadır.

Çok önemli bir konudur bu. Demokratikleşen bir partide, çoğunluğun üstünlüğü, belirleyiciliği evet ama çoğunluğun diktatörlüğü olmamalıdır. Fikir tartışması olmayan yerde, zamanı yakalamanın olanağı yoktur. Sonra ne oluyor? “Mutfak kabineleri” kuruluyor, liderin, yakın arkadaşları ile mutfakta fikir oluşturma süreci doğuyor. Bu en büyük yozlaşma ve anti demokratiklik oluyor.

İlla her fikir tartışmasından doğru sonuç çıkar mı? Çıkamaz. Bazı “fikir” tartışmaları soysuzlaşıp partiyi bölebilir bile ama öteki yolun sakıncası karşısında bunlar göze alınması gereken tehlikelerdir. Bir yerde fikir tartışması yoksa, orada yaşam yoktur. Ancak, tartışmanın da mutlak bir sınırı vardır, çünkü eylemde birlik olamadıktan sonra parti yine yok olmuştur. Bir idare birliği içinde tavır koymayacaksa, yine olmaz. Ha ben bu karara katılmadım, baltalayacağım. Bu komünistlik olmaz. Biraz özdenetimle, biraz partinin denetimiyle bağlı birşey. Komünistin yetişkinliğiyle, *bilinciyle* bağlı birşey.

Bir komünistten ya da bir insandan görüşlerini değiştirmesi istenemez. Böyle bir hakkı kim kendisinde buluyor? Çoğunluğun doğruyu bulacağı nereden çıkmış? Ama çoğunluksa, sorgusuz uyulur, çünkü örgütüz. Uyulur ama fikrim değişmeyebilir.

Biz, çoğunluk kararına uymaya birşey daha eklemeliyiz: Karar alındığı zaman o karara uyulur. Ve de istediğin zaman o karara karşı fikrini yeniden getirebilirsin, yeniden görüşme açılmasını isteyebilirsin. Hangi organda karar alınmışsa, orada yeniden görüşülmesini isteyebilirsin.

Bu yaklaşımı pratikte uygulamak çeşitli yanıtlara kapı açabilir mi? Açabilir, ölçüyü kaçırmamak zordur. Zor da olsa, yapılmalı. Partinin vicdanı belli bir süre içinde herşeyi anlar. Sen bunu kötüye kullanırsan, bir küçük konuyu yaşamın en önemli sorunu durumuna getirirsen, her toplantıda illa bunu görüşelim dersen, toplantıyı baltalarsan, o zaman eylemde birliği bozuyorsundur. Bu çıkar ortaya. Tartışmanın önünü açan bir yapı kazanmak zorundayız.

Şimdi, bazı yoldaşlarda şöyle bir düşünce gelişebilir: Partinin demokratikleşmesi yönünde bir tartışma yararlı olmayabilir, çünkü hâlâ illegal bir partiyiz. Sonuçta, legalleşme gündeme geldiğinde, gelirse, tüzük de, program da değişecektir. O an gelmeden tüzüğün değişmesinin aciliyeti yoktur. Parti zaten 10. Kongresi ile demokratikleşmenin önünü açtı. Bu bir kültür sorunudur. Dolayısıyla, parti içinde demokratikliğin vurgulanmasının aslında bir tehlikesi de vardır. İlegal kalıp da demokratikleşmeye vurgu vurursak, o zaman desantralizasyon ortaya çıkabilir...

Böyle bir düşünce doğru olmaz. İlegal partide de demokratikleşme olur, ölçüsünü bilme sorunudur. İlegaliteyi tehlikeye atmadan, partinin merkeziliğini bozmadan, bir komünist partisi, RKP 10.Kongre kararını reddedebilir, reddetmelidir.

Bu atılması gereken demokratik adımdır, kendimizi demokratikleştirmede de yararlıdır. Evet bilinç ilerliyor ama çevreyi aldatmak bir derece kolaydır da, namuslu insanlar için, insanın kendisini aldatması biraz daha zor olmalı. Hiçbirimiz demokratikliği tam anlamıyla içimize sindirmiş değiliz. Legale çıkarsak zaten o olabildiğince demokratikleşen tüzük de gidecek, yenileri yapılacaktır, tabii, ama oraya gidiş süreci içinde, bizim o süreci daha iyi karşılamamızı sağlayacak bir momentum getirir, partinin hareket birliğini bozmaz. 10.Kongre kararlarını legal parti reddedebilir, illegal parti reddedemez diye birşey yok. Tam tersine, Bolşevik partisi illegal çalıştı uzun dönemler ve farklı düşünceleri hiç yasaklamadı, bu kararları ise legalken aldı. Bu nedenle, itiraz tarihsel örneklere de uymaz.

Son yayınlanan önemli TKP Merkez Komitesi bildirisi de şöyle demektedir: Partimiz, yakın bir zaman önce toplanan 10. Kongresinin gösterdiği yolda, kendi iç örgütsel işleyişinde, düşüncenin yaratıcılığını donduran tepeden inme merkezizetçiliğin yerine, Lenin'in *yaratıcı bilimsel düşünceyi örgütlü duruma getiren*, gerçekten demokratik merkezizetçiliğini ölçüt alacak değişimlerden başlayarak, çalışma biçiminde, siyaset üretme ve uygulamasında, eylem anlayışında bir dizi değişiklik için hazırlık yürütmeyi kararlaştırmıştır.

3.2 İlegaliteyi Sorgulamak

Önce şu soruları kendimize ciddi olarak soralım: İlegalite araç mıdır, illegalite sevdalısı mıyız biz, yoksa amaç mıdır? Halka ulaşmanın legal yolunu kestikleri için, biz de illegal çalışırız dememiş miyiz? Legal çalışma olanağı varsa, ya da bu olanak, ideoloji ve siyasetimizden ciddi ödünler vermeden zorlanabilirse, illegalitede ısrar edilir mi? Legal çalışma olanağının var olduğu yerde, illegal çalışma diye birşey var mı Marksizmde?

İlegalite bir amaç değildir, bizi zorladıkları ve *çeşitli alanlarda* bize çok şey yitirten bir yoldur. Boşuna zorlamadılar devrimci hareketi illegaliteye. Burjuvazinin işine gelmese o yola zorlar mı TKP'yi ve öteki devrimci örgütleri?

Bugün, Türkiye'nin yaşamakta olduğu gelişim nedeniyle, toplum bilincinde illegalite, zorunluğunu ve meşruluğunu yitiriyor. Yazının başından buraya dek değindiğim tüm olgular şu anlama da geliyor: Demokratikleşme ilerledikçe, "illegalite gerekmez, ne söyleyeceksen çık söyle, bu yollarla bir yere varılmaz" bilinci toplumda geliştiği için, illegal çalışma verimsizleşiyor. Halk illegal çalışmaya yakın dursa, polise karşı korunma sorunları bir yana, illegal çalışma neden verimsizleşsin? Neden son birkaç yıldır illegal çalışma yetersizleşmekte, verimsizleşmektedir? Çünkü iç ve dış koşullar toplumun bilincinde, kendisi belki legal-illegal sözcüklerini bilmese bile, belli bir oluşum yaratıyor. Bu oluşum, illegal çalışmanın verimsizliğini getiriyor. Durum böyle iken, illegal çalışmada ısrar etmek, devrimcileri halktan soyutluyor ve kendi içine kapatıyor. **Çalışa-**

bilmek için bir araç olan illegalite, çalışamamanın aracına dönüşüyor.

Legalite konusunda şöyle endişeler mutlaka bazı yoldaşların aklından geçecektir: Partinin likide olması tehlikesi yok mu? Reformizm, düzene yedeklenme... Ya da gücümüz bunu kaldırabilir mi, ne denli yapabiliriz?

Legalitenin tehlikeleri vardır. Tümüyle güvenli bir yolda koşmayacaksınız, tabii ki tehlikeleri vardır. Ancak, likidasyonun da çeşitleri vardır. Evet, legale çıkıp da oportünistleşmemek zor bir şey. Dünya işçi hareketinde örneği yok gibidir. Bu bir likidasyondur. Yalnız, emperyalist merdivende yukarılara tırmanmakta olan Türkiye'yi yine de bir Avrupa ile karıştırmayalım. Türkiye'nin sorunları öyle kolay ortadan kaldırılamayacak, Türkiye yine sorunlu bir ülke olarak devam edecektir. Dolayısıyla, Avrupa'daki legal partilerden daha şanslı olacağız.

Gücümüz legaliteyi kaldıramazsa ortaya çıkabilecek bir erime, yok olma anlamında da bir likidasyon tehlikesi vardır. Dolayısıyla, "tüm söylenenler doğru da, yine de legaliteyi götürebilecek kadromuz yok" diye düşünülebilir. Böyle bir düşünce önemli ölçüde meşrudur, Allahın bildiğini kuldan mı saklayacağız? Ancak, legalleşme sürecinin kendisinin, bu alanda sonuç değiştirici bir dinamik olabileceğini de unutmayalım. Günün gerçeklerinin atılmasını istediği bir adım var. Bu adımı atma noktasına geldiğimiz zaman, acaba yapabilir miyiz diye ikircime düşmek yanlış olur. Yapmak için varız, yapmak için elimizden geleni yaparız. Toplumsal bir oluşumdan söz ediyoruz. Kazanana önceden belli bir tarih, mistik birşey olurdu. Determinizm mistizme dönüşürdü.

Kilit önem taşıyan nokta, güven veren bir yönetim kadrosudur. Son bir yıldır görüştüğüm tüm yoldaşlara söylediğim, önemle üzerinde durduğum bir tek şey var: Halk, birbirine bağlı, terbiyeli, birbirini seven, birbirinin dostu bir yönetim kadrosu görmek istiyor. Büyük adlar filan değil, tutumlarıyla, birbirine bağlılıklarıyla kendisini ortaya koyan, dürüst bir yönetim kadrosu. İnsanlar bunu özlemiş durumda. Başkanım, genel sekreterim diyor, arkasından kuyusunu kazıyor. Yok öyle değil, "bunlar başka bir formasyon" dedirtebilmek gerek. Bu noktanın altını çizmem, böyle bir yönetim kadrosuna sahip olmadığımız anlamına gelmiyor. Bu alanda atılması gereken birkaç adım daha olduğu anlamına geliyor. Bu adımların da atılacağına inandığım içindir, bu adımı atalım, bu büyük dönemeci dönelim diyorum.

Kaldı ki, yaptığımız çözümlemeler doğruysa, bir üçüncü likidasyon biçimi daha vardır. Legal çalışmayı kaldıramayız, erir, yok oluruz endişesi varsa, şunu unutmayalım ki, illegal partiler de likide olur. Halktan kopuk, çalışamamanın aracı durumuna dönüşmüş bir illegalite altında komünist partisi, enerjisini içe döndürür. Küçük burjuvalıklar azar. Senin kapını kimse çalmazsa, sen git gide etkisizleşirsen, bu likidasyon değil midir? Böyle bir likidasyondansa, halka ulaşmaya çalışmanın getireceği likidasyon tehlikeleriyle boğuşmak bence tercih edilmesi gereken yoldur.

Türkiye’de komünizm bugün serbest, komünizmi yazmak, konuşmak serbest. Siyasal partiler yasasını veri alırsın, ona göre bir tüzük hazırlatırsın avukatlara, legal parti kurarsın, bu bir yoldur. Bir de, o yasayı veri almadan, (hiç ödünsüz olacağını söylemiyorum, ama ideoloji ve siyasetten ödün durumuna gelmeden), o yasaya karşın bugün legaliteyi zorlayabilir misin? Tabii zorlarsın: “Ben şöyle bir tüzükle komünist partisi kurmak istiyorum. Kabul etmiyor musun? Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne gidiyorum.” Avrupa Birliği’ne girmeye çalışıyorlar, demokrasiyi geliştireceğiz diyorlar. Avrupa’nın hangi ülkesinde Komünist Partisi yasal değildir? Demek ki, parti kadrolarının onayını alırsa, şunu bilelim, bizim anladığımız legalite sürecinin her adımında mücadele vardır.

Legalite ve Ödünler Sorunu

Bu konuda şunu baştan kabul edeceğiz ki, legale çıkacaksan ödün vereceksin. Ödün verme konusunda Lenin’in verdiği bir örnek vardır: Bir salonda işçiler toplanmışlar, kapıyı da bir takım adamlar tutmuş, girenin üstünü arıyorlar. Sen şimdi oraya girmek için üstünü aratır mısın, aratmaz mısın? Üstünü aratmak önemli bir ödün değil midir? Lenin, aratırsın diyor, çünkü oraya gireceksin, işçilerle buluşacaksın. Aldığın verdiğin dengesinin hesabıdır. Tabii ödün vereceksin ama verdiğin ödün rengini bozuyorsa, o yanlış olur.

Dünyanın en demokratik ülkesinde bile (neresi ise!!) bazı şeyler KP’lerin programlarında yer alamaz. Nedir bunlar?

İlk programımızı yazarken ve daha sonraki yıllarda programda değişiklik gerektiğinde KP’lerin programlarını defalarca inceledik. Hiçbir legal KP’nin programında proletarya diktatörlüğü sözcükleri yoktur. Demek ki, sözcükleri ödün olarak vermek zorunda kalabilirsin ama kavramın içeriğinden ödün veremezsin.

Sonra, tüm dünyada legal partiler için hücre esası, özellikle de iş yerlerinde örgütlenme yasaktır. Örneğin, bu nedenle Kanada Komünist Partisi hücre yerine, “kulüp” adını kullanıyordu.

Bu iki engeli de aşmanın yolu bulunacaktır. Hücre esasını kaldıran bir parti, komünist partisi olmaz. Proletarya diktatörlüğü fikri olmazsa, komünist partisi olmaz.

Dahası, bizim adımız onurlu bir addır, bu adı da vermemeliyiz. TKP, 79 yıldır bizim yalnız adımız da değil, kanımız, var oluşumuz, benliğimiz, kimliğimizdir. İzin vermiyorlar mı, bunun da kavgasını yapmalıyız.

Bu günün koşullarını, ortamını, belki ağır ödünlerle ama Kürt hareketi iyi değerlendirmektedir. Komünistler de, işin özünü bozmayacak ödünlerle, aynı değerlendirme yeteneğini göstermek zorundadırlar. O günler geldiğinde, sanıyorum

TKP'nin çekileceği çizgi, tüm legal KP'lerin çekildiği çizgiden çok daha ileride çizilecektir. Türkiye'nin bugünkü ortamında illegal koşullarda ısrar, birşey yapmamakta ısrardır. İyi komünist, kötü komünist, er meydanı orasıdır. Herkes kendini orada gösterir. İnaniyorum partimiz bu süreçten yüzünün akıyla ve güçlenerek çıkacaktır.

İllegalite ve Güvenlik

İllegalite bir de şu yönlerden sorgulanmalıdır: Devlet birimleri, gizli servisler, "derin devlet", bunlar süregen. Adam 25 yaşında giriyor, 55-60 yaşında emekli oluyor, o emekli olmadan, yerine geçecekler çoktan gelmiş ve yetişmiş oluyor. Bunlar süregen örgütler, dolayısıyla muazzam bilgi, deneyim ve hüner biriktiriyorlar. Devrimci hareket ise, kaçınılmaz olarak belli aralarla hep yeniden başlamak zorunda. Polis öldürüyor, içeri düşüyor, düşüncesi değişiyor gidiyor... Böyle bir durum var.

Aynı nedenle, devlet birimlerinin süregenliği, devrimci örgüt birimlerinin bu süregenliği gösteremeyişi nedeniyle, bir başka durum daha doğuyor. Devlet birimleri, basına, televizyona sızdığı kadarıyla bile iyi anlaşılıyor ki, son 6-7 yıldır olağanüstü yüksek teknoloji kullanıyor. Devrimci hareket bu alanda da kaçınılmaz olarak çok yoksul kalıyor. Mali güç, yetişkin kadro, süreklilik sorunudur.

Bu irdelemeden net bir sonuç çıkar: Devrimci illegal örgütler polis karşısında büyük ölçüde deşifredirler, dostlarından ise büyük ölçüde gizlidirler.

Buraya dek söylediklerimizi şöyle bağlayalım: Hem dünya, hem, Türkiye, hem parti gerçekleri, legalleşme yoluna girmemizi istemektedir.

Tüm partilileri, tüm dostlarımızı, bu iki süreci, demokratikleşme ve legalleşmeyi tartışmaya çağırıyorum. ☺

Ölümünün 16.yıldönümünde Bilen Yoldaşı sevgiyle anıyoruz

Aşağıdaki yazı, İşçinin Sesi'nin Aralık 1983 tarihli sayısından, özetlenerek aktarılmıştır. Böylece hem Bilen yoldaş anılmış, hem de parti tarihinden bir belge yayınlanmış olmaktadır. İşçinin Sesi'yle Bilen yoldaş arasındaki derin sevgi bağı belgede yansımaktadır. Bu gerçeğe dikkatinizi çekeriz.

Bilen yoldaş, parti adıyla Marat yoldaş, yazar adıyla Savaş Üstüngel yoldaş, 81 yaşında hayata gözlerini yumdu. Yaşamı boyunca işçi hareketine, Partimize yararları, bize öğrettikleri kadarıyla onu saygıyla anıyoruz.

Yürüdüğü uzun yolun bütünlüğü içinde bakılırsa, Marat yoldaş, iyisiyle kötüsüyle, doğrusuyla yanlışıyla, Türkiye komünist hareketinin önde gelenlerinden, işçi sınıfı tarihinin renkli simalarındandı. Komünistti, ama duruma göre değişik ölçülerde oportünist taktikler izleyen, dolayısıyla ciddi eksiklikler taşıyan bir komünistti. Bunun da bazı nesnel temelleri vardı.

Marat yoldaş Kızıl Oktobr Devrimi'nin ateşlerini, hem Türkiye üzerindeki etkileriyle, hem doğrudan yaşamış bir insandı. Ama uzun parti yaşamının büyük kısmı boyunca, Türkiye işçi sınıfı toplumda ağırlık taşımıyordu, yığın hareketliliği yoktu ve Partinin yığın bağları zayıftı. Bu toplumsal olgular, Partimizin tarihindeki birçok hastalığın olduğu gibi, Marat yoldaşın eksikliklerinin de temelini döşedi.

Kızıl Oktobr'ın ateşlerinden Türkiye'de 1960'lardaki hareketlenmeye dek çok uzun zaman geçti. Marat yoldaş 1960'lardaki hareketlenmeye geç ayak uydurabildi. İşçi, emekçi yığınlarının dolu dizgin devrimci belgilerin ardında savaşa çıkabileceklerine inancı yerine geliyordu. 1977'de, 75. yaşgünü konuşmasında Marat yoldaşın genç kuşaklara salık verdiği noktalardan birinin, "işçi sınıfının gücüne inanmak", "devrimin utkusuna inanmak" olması rastlantı değildir. Devrimci durum onun kendi inançlarını tazeliyor, onu da ilerletiyordu. Ama bu ilerleme, sosyalist ülkelerin engeline takıldı. Bu engel karşısında Marat yoldaş bir yıl dayanabildi. Ondan sonra zincirleme herşeyde geri adımlar başladı. Dayatılan geri adımlardan biri de *İşçinin Sesi*'yle Marat yoldaşı uzak tutmaktı. Öyle oldu ve oportünist taktikler ortalığı sardı.

Bu sürecin, devrim hareketi ve Parti için son derece zararlı, komünist bir insan için acı sonu biliniyor. Son dönemden öğrenilecek olumlu birşey yoktur. Ancak onun komünistliğinden çok şey öğrendik. Kolay mı, iki dünya savaşı, Rusya'da Kızıl Oktobr'lı yılları, Türkiye'de kurtuluş savaşını görmüş! Ciddi

eksiklikleri olsa da böyle bir komünist hazineydi.

Savaş Yolu' nun önsözünde kendisinin de yazdığı gibi (Önsöz'de genç kuşak olarak dört gençten sözedilmektedir. Bunlardan biri R. Yürükoğlu, biri Emine Engin'dir - 1000 Çiçek), çok kereler iki kuşak oturduk yanyana, konuştuk. Gerçekte biz sorduk, o anlattı. Dinledik ve çok şeyler öğrendik.

Kemalizmin sınıf düşmanımız olduğunu o bizim kafamıza çaktı. İşçi sınıfının bağımsızlığı, proleter hegemonyası gibi temel bir konuda, onunla anlaşma içindeydik. Parti içinde oportünizme karşı savaş kavramını, o, ilk başta anlattıklarıyla kafamızda canlandırmıştı. Birçok Avrupa komünist partisini yüzünü ekşiterek eleştirirdi. SBKP eleştirilemez fikrini de kafamızda ilk yıkan o oldu. Bunun yanısıra, olduğu gibi kabul ederek, Sovyetler'in nasıl içten sevineceğine de örnek oluşturdur.

1977'de Politbüro'yla yaptığımız bir toplantıda o zamanki oportünistlere karşı Marat yoldaşın masayı yumruklayarak söyledikleri kulaklarımızdadır. Oportünistler devrimci durumu irkilerek yadsırken, Marat yoldaşın ateşli sözleri yine kulaklarımızdadır. Keskin siyasal sezisi, çeşitli yönleriyle formasyonu, bizim için çok öğretici oldu. Daha da sayabiliriz.

1977'de, biz "Bilen yoldaş çok yaşa" dedik. Böyle bir belginin doğru olmadığını zamanla anladık, geri çektik. Bilen yoldaşın yanlışlarını, partinin ve sınıfın öriünde açıkça eleştirdik. Ama, iki kuşak başbaşa konuşmalarda, yakından tanıyarak, uzun uzun dinleyerek, komünist olan fikirlerinden, siyasal deneyim, yetişkinlik ve formasyonundan çok şeyler öğrendiğimiz Marat yoldaş, *İşçinin Sesi'nin* gönlünde yaşayacaktır.⊗